

کا رو اور
حسنی بافقہ آقا طریقت

مناسک حج

مطابق بافتاوی

۱۰۹

حضرت حجة الامام والمسلمين آية الله العظمى

آقای حاج سید محمد رضا گلپایگانی

متع الله المسلمين بطول بقائه الشريف

سوال الحکم ۱۳۸۹

حاج پیم

بسم الله الرحمن الرحيم

للمن انى استودعك نفسي واهلي وذرعتي ودينياي
صيرت وامنيتي وخارجة على

bay, cove, harbour ..... baia
 ..... isola
 mountain range ..... catena di montagne
 plain, floodplain ..... piano
 peninsula ..... penisola
 stream ..... fiume
 cove, inlet ..... baia
 strait, pass ..... stretto
 hill, peak, mountain, ridge ..... picco
 bay ..... baia

483

CONVERSION OF ELEVATIONS

FEET	METRES	FEET	METRES
1000	305	10000	3048
900	274	9000	2743
800	244	8000	2438
700	213	7000	2134
600	183	6000	1829
500	152	5000	1524
400	122	4000	1219
300	91	3000	914
200	61	2000	610
150	46	1500	457
100	30	1000	305

482

30'

LOCATION DIAGRAM

(ONC INDEX SHOWN IN BLUE)

(M/AC INDEX SHOWN IN RED/DOUBLED)

۲۹۳ منها مکتب

عظائری بد صافی

حضرت حجج الاملاء و المفسر آیت الله العظمی

العلامة

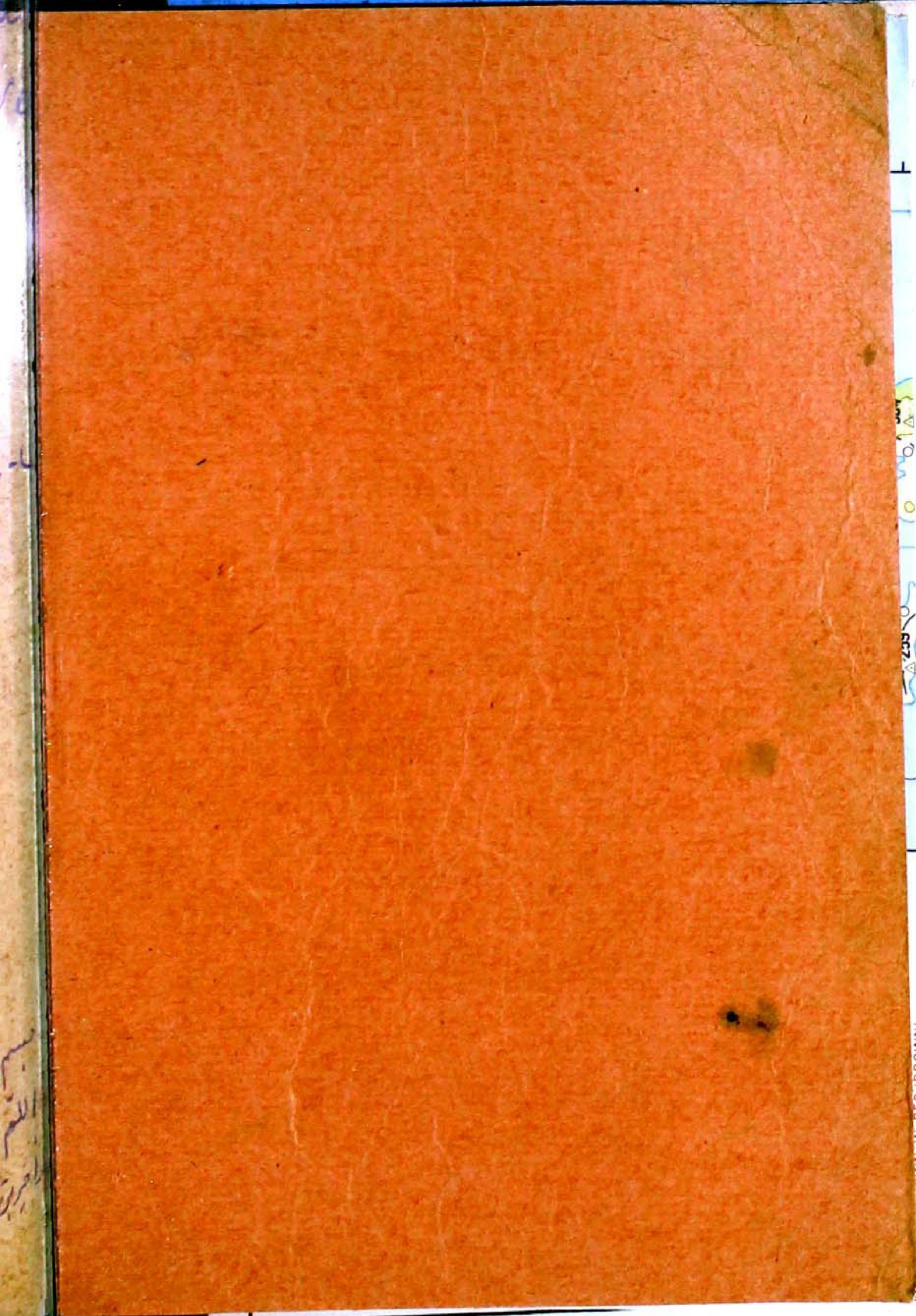
آقای حاج میرزا

مع الفقه المحدثین

بسم الله الرحمن الرحیم

جانب پدجو شوال الذکر ۱۲۸۹

مس
الشم
را

T
cc7

کتابت شد در روز ۱۰ محرم ۱۳۱۹
کتابت شد در روز ۱۰ محرم ۱۳۱۹
کتابت شد در روز ۱۰ محرم ۱۳۱۹

335

مناسک حج

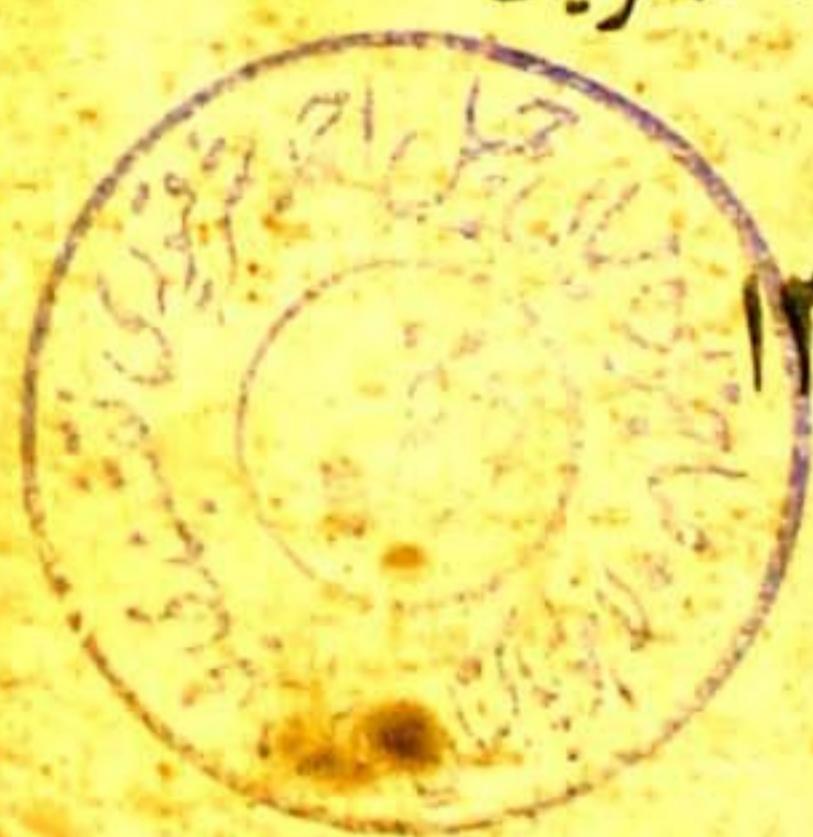
۱۰۹

مطابق با فتاوی

حضرت حجة الامام والمسلمين آية الله العظمى

آقای حاج سید محمد رضا گلپایگانی

متع الله المسلمين بطول بقائه الشريف

شوال المکرم ۱۳۱۹

حاج سید محمد

بسم الله الرحمن الرحيم

اللهم اني استودعك نفسي واهلي وولدي ودياري
واخوتي واماني وخالتي عملي

بسم الله الرحمن الرحيم
علم باطن مناسک مخبری است انشاؤده نوبه
محمد رضا الموسوی القلیبایگان

52872

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والامام علي
خاتم النبيين محمد وآله الطيبين الطاهرين

فضیات حج

قال الله تعالى ولله على الناس حج البيت من استطاع
اليه ميلا ومن كفر فان الله غني عن العالمين
سوره آل عمران آيه ٩٧

يكي از واجبات و ارکان دين و شعائر اسلام حج بيت
الله الحرام است كه از آيات كريمه قرآن مجيد و احاديث

شریفه کمال تر غیب و تشویق و اهتمام نسبت بآن ظاهر است و وجوب آن بر کسی که دارای شرایط باشد از ضروریات دین است که انکار آن موجب کفر میشود و تأخیر انداختن آن گناه کبیره و مورد ندامت شدید و توعیدات عظیمه و موجب محرومیت از ثوابهای بسیار و خیرات بی شمار است و هر کس مستطیع شود و حج را بجا نیاورد تا بمیرد مطابق بعضی روایات باو گفته میشود بمیر، یا یهودی یا نصرانی.

پس بر هر مسلمانی که مستطیع گردد واجب است بدون تأخیر و مسامحه در مقام اطاعت امر خدا بر آمده و بحج بیت الله مشرف شود و از برکات کثیره و وسایل آمرزش و تحصیل رحمت حق و اصلاح نفس و کمال معرفت و تهذیب اخلاق و تربیت روح و فوائد اجتماعی و مشاهده نفوذ امر خدا و شوکت و عظمت اسلام در آن اجتماع روحانی مستفیض و بهره مند و باجر فراوان نایل شود.

مسئله ۱ - بر هر مکلفی که مستطیع باشد

است که در تمام عمر یک مرتبه حج کند و آنرا میگویند.

مسئله ۲ - کسی که مستطیع

در همان سال اول استطاعت بحج برود و تأخیر آن بدون عذر گناه کبیره است و اگر در سال اول نرفت و تا سال بعد از استطاعت افتاد حج از او ساقط نمیشود و باید بهر طور شده حج کند .

مسئله ۳- حج بر سه قسم است (حج قران) و (حج افراد) و این دو قسم وظیفه اهالی مکه معظمه و کسانی است که خانهای آنها از مکه معظمه کمتر از ۱۶ فرسخ دور میباشد و این دو حج بدون عمره تمتع است اگر چه بعد از آن واجب است عمره مفرده بجا آورد و قسم سیم حج تمتع است و آن وظیفه کسی است که از منزل او تا مکه ۱۶ فرسخ شرعی یا بیشتر باشد .

مسئله ۴- آنچه ذکر شد از تعیین و وظیفه نسبت بحج الاسلام است اما در حج مستحبی اهل مکه هم میتوانند حج تمتع بجا آورند و اشخاصیکه منزلشان ۱۶ فرسخ یا زیادتر از مکه دور باشند میتوانند حج قران یا افراد بجا آورند بلی تمتع برای هر دو طائفه در حج مستحبی افضل است .

حج تمتع

چون نوع واجب حج بر فارسی زبانان و ایرانیان

بلکه بر بیشتر مسلمین حج تمتع است در این رساله فقط احکام و مسائل حج تمتع بیان خواهد شد انشاء الله تعالی .

مسئله ۵ - حج تمتع مرکب از دو عبادت است که

اول را عمره تمتع و دوم را حج تمتع گویند و باید عمره تمتع قبل از حج تمتع بجا آورده شود و اگر کسی بشرحی که بعد گفته خواهد شد بواسطه عذری نتواند عمره تمتع را پیش از حج تمتع بجا آورد حج او حج افراد میشود .

مسئله ۶ - در حج هم مثل عبادات دیگر نیت لازم است

و همین مقدار که قصد او پیش از پوشیدن لباس احرام عمره تمتع . بجا آوردن عمره و حج واجب خودش باشد برای اطاعت فرمان خدا کافی است و لازم نیست که در ابتدا ؛ صورت حج تمتع را بداند پس اگر وقتی میخواهد احرام به بندد تمام کارهای واجب حج را نداند ولی نیت کند که برای اطاعت امر خداوند عالم عمره و حج واجب خود را بجا میآورم و قصدش این باشد که بعد از مشغول شدن بعمل هر چه را لازم است مطابق رساله ای که پیش اوست یا مطابق دستور مجتهد یا مسئله گوی مورد وثوق که همراه اوست انجام دهد کفایت میکند و عمل او صحیح است .

دستور عمره تمتع

مسئله ۷- دانسته شد که اول از کارهای حج تمتع عمره

تمتع است و کارهای واجب عمره تمتع پنج چیز است ۱- احرام

۲- طواف خانه کعبه ۳- دو رکعت نماز طواف ۴-

سعی بین صفا و مروه ۵- تقصیر که احکام هر يك شرح

داده میشود.

احرام عمره

مسئله ۸- کارهاییکه پیش از احرام بستن و در

وقت مهیاشدن برای احرام و در حال احرام و بعد از آن

مستحب است ده چیز است : ۱- مستحب است پیش

از احرام پاکیزه کردن بدن و گرفتن ناخن و شارب و

زایل کردن موی زیر بغل و موی عانه (زیر شکم) بانوره

۲- غسل احرام در میقات و جایز است که پیش

از رسیدن بمیقات غسل کند هر گاه بترسد که در میقات

آب نیابد و اگر پیش از میقات غسل کرد و در میقات

آب یافت مستحب است که در میقات دو باره غسل کند و

اگر بعد از غسل خواب برود یا چیزی را که برای محرم

جایز نیست بخورد یا بپوشد یا استعمال بوی خوش کند

مستحب است دو باره غسل را بجا آورد و اگر محدث بحدوث
اصغر غیر از خواب بشود در جاهاً غسل را اعاده کند خوب است
و میتواند بغسل روز اکتفاء کند برای شب و بغسل شب
اکتفاء کند برای روز خصوصاً اگر غسل شب در آخر
شب باشد و غسل روز در آخر روز باشد و بهتر آنست که
بغسل اول روز برای روز و بغسل اول شب برای شب
اکتفاء کند.

۳- خواندن این دعاء در وقت غسل است.

بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لِي نُورًا وَطَهْرًا وَحِرْزًا وَ
أَمْنًا مِنْ كُلِّ حَرْبٍ وَشِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَتُقْمَةً اللَّهُمَّ
كَهْرِي فِي وَطْئِ قَلْبِي وَاشْرَحْ لِي صَدْرِي وَاجْرِ عَلَيَّ يَا بَنِي
مُحَمَّدٍ وَمُدِّحَتِكَ وَالثَّنَاءَ عَلَيْكَ فَإِنَّهُ لَا قُوَّةَ لِي إِلَّا
بِكَ وَقَدْ عَلِمْتُ أَنَّ قِوَامَ دِينِي التَّسْلِيمُ لَكَ وَالِاتِّبَاعُ
لِسُنَّةِ نَبِيِّكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ

۴ - نتراشیدن و نگرفتن موی سر و ریش از اول

ذیقعدہ بنا بر آنچه بعض علماء فرموده اند بلکه احتیاطاً
ترك آنست و استحباب نگر فتن موی سر برای زنها هم از
اول ذیقعدہ بعید نیست .

۵- آنکه بعد از نماز ظهر محرم شود و اگر در وقت
نمازهای دیگر میخواند محرم شود بعد از یکی از آنها و
اگر نه بعد از نماز قضا احرام به بندد و اگر نماز قضا
بر ذمه ندارد شش رکعت نماز یا اقلاً دور رکعت نماز بخواند
و در رکعت اول بعد از حمد سوره قل هو الله احد (توحید)
و در رکعت دوم بعد از حمد سوره قل یا ایها الکافرون (جحد)
را بخواند و چون از نماز فارغ شود و بخواند نیت احرام
کند حمد و ثنای خدا بجا آورد و صلوات بر محمد و آل محمد
صلوات الله علیهم بفرستد و این دعاء را بخواند .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَنِي مِنْ أَتَّجَابِكَ وَأَمِّنَ
بِعَوْدِكَ وَاتَّبِعْ أَمْرَكَ فَإِنِّي عَبْدُكَ وَفِي قَبْضَتِكَ
لَا أَرْفِي إِلَّا مَا وَفَيْتَ وَلَا أَخْذُ إِلَّا مَا أَعْطَيْتَ
وَقَدْ ذَكَرْتَ الْحَجَّ فَاسْأَلُكَ أَنْ تَعَزِّمَنِي عَلَيْهِ عَلَيَّ

كِتَابِكَ وَ سُنَّةِ نَبِيِّكَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَتَهَوَّيْتَنِي
 عَلَى مَا ضَعُفْتُ وَتُسَلِّمَتَنِي مَنَاسِبِي فِي يُسْرٍ مِنْكَ وَ
 غَافِيَةٍ وَاجْعَلْنِي مِنْ وَفْدِكَ الَّذِي رَضَيْتَ وَارْتَضَيْتَ
 وَسَمَّيْتَنِي وَكَبَيْتَنِي اللَّهُمَّ إِنِّي خَرَجْتُ مِنْ شُقَّةٍ
 بَعِيدَةٍ وَانْفَقْتُ مَالِي ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِكَ اللَّهُمَّ
 فَتَمِّمْ لِي حَجَّتِي وَعُمْرَتِي اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ التَّمَتُّعَ
 بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ عَلَى كِتَابِكَ وَ سُنَّةِ نَبِيِّكَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
 عَلَيْهِ وَآلِهِ فَإِنْ عَرَضَ لِي عَارِضٌ يُحْبِسُنِي فَحَلِّفِي حَيْثُ
 حَبَسْتَنِي بِقَدْرِكَ الَّذِي قَدَّرْتَ عَلَيَّ اللَّهُمَّ إِنْ
 لَمْ تَكُنْ حِجَّةً فَعُمْرَةً أَحْرَمُ لَكَ شَعْرَتِي وَبَشْرَتِي وَحُمِّي
 وَدَمِي وَعِظَامِي وَحُمِّي وَعَصَبِي مِنَ النِّسَاءِ وَالثِّيَابِ
 وَالطَّيْبِ ابْتِغَاءً بِذَلِكَ وَجْهَكَ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ

و پس دو جامه احرام را بطوریکه در واجبات گفته
میسود بپوشد .

۶ - جامه احرام از پنبه باشد و در حال پوشیدن
احرام بگوید :

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَزَقَنِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي
وَأُوَدِّي فِيهِ فِرْضِي وَأَعْبُدُ فِيهِ رَبِّي وَأَنْتَهَى فِيهِ إِلَى مَا
أَمَرَ فِي الْحَمْدِ لِلَّهِ الَّذِي قَصَدْتُهُ فَبَلَغَنِي وَأَرَدْتُهُ فَأَغَانِي وَ
قَبَّلَنِي وَلَمْ يَقْطَعْ بِي وَوَجَّهَهُ أَرَدْتُ فَسَلَّيْنِي فَهُوَ حِصْنِي
وَكَهْفِي وَحِرْزِي وَظَهْرِي وَمَلَاذِي وَكِبَابِي وَمَنْجَانِي وَ
ذُخْرِي وَعُدَّتِي فِي شِدَّتِي وَرَخَائِي

۷ و ۸ - نیت احرام را بزبان بیاورد و چنانچه در واجبات
احرام هم گفته خواهد شد واجب است مقارن نیت بگوید :

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ إِنَّ الْحَمْدَ
وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لِأَشْرِيكَ لَكَ

و بنا بر احتیاط بعد از این جمله يك لبیک دیگر نیز
بگوید و پس از آن مستحب است بگوید: لبیک

وَالْمَعَارِجِ لَبِّكَ لَبِّكَ دَاعِيًا إِلَىٰ أَرْضِ السَّلَامِ لَبِّكَ
لَبِّكَ غَفَّارَ الذُّنُوبِ لَبِّكَ لَبِّكَ أَهْلَ التَّلْبِيَةِ لَبِّكَ
لَبِّكَ وَالْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ لَبِّكَ لَبِّكَ بُدِي
وَالْمَعَادِ إِلَيْكَ لَبِّكَ لَبِّكَ تَسْتَغْنِي وَيُفْتَقِرُ إِلَيْكَ لَبِّكَ
لَبِّكَ مَرْغُوبًا وَمَرْهُوبًا إِلَيْكَ لَبِّكَ إِلَهَ الْحَقِّ
لَبِّكَ لَبِّكَ وَالنِّعَاءِ وَالْفَضْلِ الْحَسَنِ الْجَمِيلِ لَبِّكَ
لَبِّكَ كَثَافَ الْكُرْبِ الْعِظَامِ لَبِّكَ لَبِّكَ عِنْدَكَ
وَأَبْنُ عِنْدِكَ لَبِّكَ لَبِّكَ يَا كَرِيمُ لَبِّكَ

و این جمله را نیز بر جا استحباب بخوانند .

لبیک اتقرب الیک بمحمد و آل محمد لبیک لبیک بعمره

و در احرام حج بگوید لبیک بحجة و پس از آن در عمره

تمتع بگوید:

لَبِيكَ لَبِيكَ وَهَذِهِ عَمْرَةٌ مَتَعَةٍ إِلَى الْحَجِّ لَبِيكَ لَبِيكَ
 أَهْلَ الْعَلْبِيَّةِ لَبِيكَ لَبِيكَ تَلْبِيَّةٌ تَمَامُهَا وَبَلَاغُهَا عَلَيْكَ

- ۹- مرد تلبیه را بلند بگوید مگر در میقات مدینه که در آن جا بهتر آنست که اگر سواره است آهسته تلبیه بگوید و وقتی زمین (بیداء) نمایان شود بلند بگوید و کسیکه از مکه محرم به حج میشود مستحب است که وقتی که به (رقتاء) میرسد یا مشرف بر (ابطح) شود بلند بگوید.
- ۱۰- در وقت بیدار شدن از خواب و عقب هر نماز واجب و مستحب و وقت رسیدن بمنزل و وقتی که بسواره برسد و وقت سوار شدن و وقت بالا رفتن بر تلی یا پائین رفتن از سر اشیبی نیز تلبیه بگوید و در سحرها بسیار بگوید هر چند جنب یا حیض باشد و تلبیه را قطع نکند در عمره تمتع تا خانه های مکه را ببیند و در حج تمتع تا ظهر روز عرفه.

مکروهات احرام

مستأثرا ۹- در احرام ده چیز مکروه است:

۱- پوشیدن لباس سیاه بلکه بعضی پوشیدن هر

لباس رنگ شده را مکروه دانسته اند لکن ظاهر بعض اخبار معتبره مکروه نبودن احرام در جامه سبز رنگ است
 ۲ - خوابیدن در رخت خواب و منخده زرد و بعضی علماء فرموده اند خواب در آنچه احرام در آن مکروه میباشد مکروه است و همچنین مکروه است خوابیدن در رخت چرک و اگر احرام او چرک شده است بهتر آنست که تانجس نشود آنرا نشوید.

۳ - حناء بستن بدون قصد زینت ولی با قصد زینت خلاف احتیاط است بلکه احتیاط آنست که مطلقاً حناء نبندد و نیز مکروه است برای زن پیش از احرام حناء بستن هر گاه رنگ آن تا حال احرام باقی بماند.

۴ - حمام رفتن و سائیدن بدن.

۵ - در جواب کسی که او را آواز دهد و بخواند لبیک

گفتن.

۶ - شستن بدن با آب سرد.

۷ - مبالغه در مسواک کردن و سائیدن رو.

۸ - کشتی گرفتن و هر کاری که در آن بیم مجروح

شدن یا افتادن موی از بدن باشد.

۹ - شعر خواندن .

۱۰ - استعمال ریاحین و گلپای خوشبو است بلکه

احتیاط ترك آن است و بعضی بآن ملحق کرده اند شستن سر را بسدر و خطمی .

موافقت احرام

مسئله ۱۰ - محلتی را که در آن احرام بستن واجب

است میقات گویند و هر کسی باید در آن میقاتی که در راه عبور او بمکه است محرم شود باین شرح :

۱ - کسیکه از راه مدینه منوره بمکه مشرف شود

مثل بسیاری از حاجیان ایران که پیش از حج بمدینه منوره مشرف میشوند و همچنین اهالی مدینه میقات آنها مسجد

شجره است که آنرا ذوالحلیفه گویند و در این زمان به

آبار علی معروف است و فاصله آن چنانچه بعضی گفته اند

تا مکه ۴۶۴ کیلومتر است و تا مدینه تقریباً هفت کیلو

متر است و بهتر آنستکه در داخل مسجد محرم شود و

اگر جنب یا حیض باشد در حال عبور از داخل مسجد محرم

شود و اگر از پشت مسجد هم محرم شود ضرر ندارد

و در وقت ضرورت احرام بستن را تا میقات اهل شام که جحفه است میتواند بتأخیر اندازد و در جحفه محرم شود .

۲ - کسیکه از راه شام و مصر برود میقات او جحفه است که سابقاً آباد بوده است و اکنون چون حراب شده اهل سنت از (رابغ) که دهی است پیش از جحفه محرم میشوند و جحفه میقات اهالی آن و میقات مردم مصر و شام و شهرهای مغرب و اروپا و هر کس که از کانال سوئز بقصد مکه عبور میکند میباشد که باید در دریا در محاذات جحفه محرم شود و تقریباً مسافت بین مکه و جحفه ۲۲۰ کیلو متر است .

۳ - کسیکه از راه نجد و عراق میرود میقات او وادی عقیق است و افضل آنستکه از اول آن که مسلخ است اگر بطور یقین معلوم شود محرم گردد و الا احتیاط آنستکه وقتی یقین کرد در وادی عقیق رسیده پیش از رسیدن بذات عرق محرم شود بلکه بعضی از علماء تأخیر احرام بستن را تا ذات عرق جایز نمیدانند و اگر بواسطه تقیه ناچار شود از تأخیر تا ذات عرق پیش از رسیدن بآنجا نیت احرام کند و آهسته تلبیه بگوید و رخت خود را در نیاورد و اگر

ممکن شود رختش را بیرون آورد و دو جامه احرام را بپوشد و بعد در آورد و رخت خود را بپوشد و بجهت آن بطوریکه گفته خواهد شد فدیة دهد و وقتی بذات عرق رسید آنجا جامه احرام را بپوشد .

۴- کسیکه از راه طایف برود میقات او قرن المنازل است که تقریباً تا مکه ۹۴ کیلو متر است و آن کوهی است مشرف بر عرفات .

۵- کسیکه از راه یمن برود میقات او یلملم است و آن کوهی است از کوههای تهامه و تا مکه تقریباً ۹۴ کیلو متر فاصله دارد .

مسئله ۱۱- لازم است تحصیل علم بر رسیدن بمیقاتی که باید در آن محرم شود یا بینة شرعیة و اگر تحصیل هیچیک ممکن نشود اکتفاء بظن حاصل از گفته اهل اطلاع و معرفت بآن اما کن جایز است .

مسئله ۱۲- هر کس منزل او از این میقاتها به مکه نزدیکتر باشد یعنی منزل او بعد از یکی از این میقاتها باشد میقات او همان منزل او است که از همانجا باید محرم شود .

مسئله ۱۳ - بهتر آنستکه از راهی برود که در آن از یکی از میقاتها عبور کند و اگر از راهی می رود که به هیچیک از این پنج میقات عبور نمیکنند باید در محاذی هر میقاتی که ابتداءً بآن عبور میکنند احرام ببنند هر چند که نسبت بمیقات دیگر دور تر از مکه باشد یا فاصله اش با اصل میقات بیشتر باشد و اگر بعد از آن در راه خود بمحاذات میقات دیگر رسید در آنجا هم احتیاطاً تجدید احرام کند و اگر تحصیل علم بمحاذات میقات ممکن نشد و بینه هم نباشد ظاهر کفایت ظن حاصل از گفته اهل اطلاع و معرفت بآن اماکن است و اگر ظن هم ممکن نشود در اولین نقطه ای که احتمال محاذات بایکی از موافقت را میدهد رجاءاً محرم شود و تلبیه بگوید و بعد در هر جا که احتمال محاذات میدهد تجدید نیت کند و تلبیه را تکرار نماید تا یقین کند که در محاذات احرام بسته و بهتر آنستکه لباس احرام را نیز باز کند و ببیند و احوط برای چنین شخص مرور بر یکی از موافقت و احرام از میقات است و تا ممکن است ترك این احتیاط را ننماید مگر آنکه نذر کرده باشد که پیش از رسیدن بمحاذات میقات در محل

معینی محرم شود که در این صورت رعایت این احتیاط لازم نیست بلکه واجب است در محلی که نذر کرده است محرم شود ولی مرد باید در حال احرام زیر سقف نرود چون تظلیل بر مرد محرم در حال حرکت و منزل طی کردن حرام است و احکام عمد و سهو و اضطرار آن در جای خود گفته میشود انشاء الله.

مسئله ۱۴ - اگر کسی احرام بستن از میقات را فراموش کند بعد از آن که یادش آمد خواه بعد از داخل شدن بحریم یادش بیاید یا پیش از وارد شدن بحریم اگر برگشتن بمیقات ممکن است برگردد بمیقات و از آنجا محرم شود و اگر برگشتن بمیقات ممکن نیست احتیاط واجب آنستکه هر مقدار ممکن است بسوی میقات برگردد و از آنجا محرم شود و اگر برگشتن هیچ ممکن نیست از همان مکان خود احرام بندد و همچنین است حکم در جاهل.

مسئله ۱۵ - در احرام طهارت از حدث اصغر و حدث اکبر هیچیک شرط نیست پس جایز است شخص جنب وزن حیض و نفساء محرم شوند بلکه اگر وقت نباشد که صبر کند تا از حیض و نفاس پاک شود واجب است از میقات بهمان

جال احرام ببندد و غسل احرام از برای حیض و نفساء مستحب است .

مسئله ۱۶- اگر زن حیض بواسطه ندانستن مسئله در میقات محرم نشود و قبل از اعمال ملتفت بحکم شد باید هر جا که باشد اگر ممکن میشود بمیقات برگردد و احرام ببندد و اگر برگشتن بمیقات ممکن نیست احتیاط واجب آنستکه هر مقدار ممکن است برگردد و از آنجا محرم شود خواه وارد حرم شده باشد یا پیش از وارد شدن بحرم ملتفت حکم شود و اگر هیچ نمیتواند برگردد در همان مکان محرم شود و همچنین است حکم در هر کس که جاهل بحکم باشد .

مسئله ۱۷- اگر کسی احرام را فراموش کند و تا بعد از انجام جمیع واجبات بخاطرش نیاید بقول جمعی آن عمره باطل است و بعضی آنرا صحیح میدانند و این قول بعید نیست اگر چه قول اول احوط است و جاهل بمسئله در حکم ناسی است .

مسئله ۱۸- اگر کسی عمداً احرام را ترک کند و برگشتن بمیقات و احرام از آن ممکن نباشد اقوی فساد

عمره او است اگر چه احوط آنستکه از هر مکه نیکه ممکن باشد محرم شود و عمره را انجام دهد و بعد هم قضاء آنرا بجا آورد.

مسئله ۱۹ - محاذات حده با میقات را اگر کسی

بداند احرام از آن جایز است اما اشخاصی که از شمال بحر احمر بسمت حده میروند مثل اهل شام که میقات واحرامگاه آنها جحفه است محاذات جحفه برای آنها در دریا حاصل میشود نه در حده و نه در حده و اما کسا نیکه از جنوب دریای احمر بجهت میروند میقات واحرامگاه آنها محاذی یلملم است و اظهر آنستکه آنها در دریا حاصل میشوند نه در حده یا حده بلی اگر کسی از مغرب دریا از حبشه و نوبه مثلاً مستقیماً بجهت بیاید بعید نیست که محل احرام او نیز محاذات یلملم باشد و محاذات آن برای او در حده یا ما بین حده و حده حاصل میشود لکن رفتن از این راه معمول نیست و رعایت احتیاط بنذر احرام پیش از میقات یا از تجدید نیت احرام و تکرار تلبیهای واجب در اماکنی که احتمال محاذات می رود خوب است و تجدید نیت در حده هم با احتمال محاذات رجاء ضرر ندارد.

نذر احرام پیش از میقات

مسئله ۲۰ - چنانچه گفته شد پیش از رسیدن

بمیقات یا محاذات آن احرام بستن جایز نیست ولی اگر کسی نذر کند که پیش از رسیدن بمیقات در محل معینی محرم شود مثلا نذر کند که در تهران یا مشهد یا کوفه محرم شود باید بنذر خود وفا کند و در همان محلی که نذر کرده است احرام ببندد و احرام او صحیح است .

مسئله ۲۱ - در هر جا که تشخیص میقات یا محاذات

آن بعلم یا مظنه معتبره ممکن نشود بهتر آنستکه نذر کند پیش از میقات یا پیش از محاذات میقات در محل معینی احرام ببندد و از همان محلی که نذر کرده محرم شود

مسئله ۲۲ - اگر در وقت نذر احرام پیش از میقات

بناداشته باشد که هر کوب سقف دار مثل کشتی یا اتومبیل

سقف سوار شود نذر او صحیح است ولی مرد باید تا ممکن

میشود در حال حرکت و طی منزل زیر سقف ننشیند و اگر

مضطرب باشد جایز است و كفاره دارد که در مجلس ذکر

می شود .

مسئله ۲۳ - کسی بخواند با طیاره بحج برود که مسقف است اگر ناچار باشد و طور دیگر ممکن نباشد برود جایز است نذر کند از محل خود محرم شود ولی در حین احرام قصد کند که تا بتوانم تظلیل نکنم و با اضطرار هر چند از جهة ضیق وقت یا نبودن وسیله غیر آن جایز است بطیاره سوار شود و برای تظلیل فدیة میدهد لکن اگر طیاره شب حرکت کند یا سقف آن از شیشه باشد که مانع از تابش آفتاب نباشد و جوب فدیة معلوم نیست ولی مطابق احتیاط است

مسئله ۲۴ - کسی بخواند از ایران مثلاً با طیاره برود

جده و از آنجا برود مکه و نخواند جحفه یا میقات دیگر برود و در راهم نتواند محرم شود لازم است بنحویکه قبلاً در مسئله ۲۰ ذکر شد در شهر خود نذر کند و محرم شود و اگر عمداً محرم نشود و برود عمره او باطل است مگر آنکه بر کرده بیکی از میقاتها و از آنجا محرم شود لکن با عدم تمکن از بر گشتن احتیاط آنستکه هر قدر می تواند بر کرده بطرف میقات و محرم شود و عمره را بجا آورد و بعد هم قضا، آنرا بجا آورد .

52872

مسئله ۲۵- کسی که با هواپیما بمکه می‌رود و محرم نباشد اگر بالای میقات یا محاذی آن عبور کند و بتواند در آن حال محرم شود احتیاط واجب آنستکه همانجا محرم شود مثلاً اگر علم پیدا کند هواپیما بالای وادی عقیق است که از اول وادی تا آخر آن ۶ فرسخ است بطرف مکه و بمقدار محرم شدن وقت دارد همانجا محرم شود و احتیاط استحبابی آنستکه باین اکتفاء نکند و از جده برود جحفه و از آنجا رجاءاً نیت احرام کند و تلبیه بگوید.

واجبات احرام

مسئله ۲۶- واجبات احرام سه چیز است (اول) پوشیدن دو جامه احرام و واجب است که یکی از آنها از ناف تا زانو را بپوشاند که آنر النکک گویند و دیگری باید بر دوش انداخته شود و بقدری باشد که شانیه‌ها را بپوشاند و آن را ردا گویند و احتیاط لازم آنستکه پیش از نیت و گفتن تلبیه‌های واجبه رخت دوخته را بکند و لباس احرام را بپوشد و بعد نیت کند و احتیاط واجب آنستکه زنهار نیز این دو جامه را بپوشند اگر چه کندن رخت دوخته بر آنها واجب نیست.

مسئله ۲۷ - باید لباس احرام لباسی باشد که نماز خواندن در آن صحیح باشد پس اگر لباس احرام حریر باشد یا از اجزاء حیوان حرام گوشت یا نجس باشد بنجاستی که در حال نماز از آن عفو نشده احرام در آن صحیح نیست ولی اگر لباس احرام بنجاستی که نماز خواندن با آن صحیح است نجس باشد مثل خون زخم و جراحت و دمل ضرر ندارد

مسئله ۲۸ - باید پارچه که از ناف تا زانو را می پوشاند بقدری نازک نباشد که پوست بدن از زیر آن نمایان باشد و احوط در پارچه ای که بدوش انداخته میشود نیز این است که بجدی که گفته شد نازک نباشد.

مسئله ۲۹ - اگر لباس احرام در بعض حالات احرام نجس شود احوط آنستکه یا آنرا عوض کند و یا تطهیر نماید بلکه احوط آنستکه اگر محرم بدنش نجس شود نجاست را از آن زایل کند

مسئله ۳۰ - جامه احرام زن نیز مثل جامه احرام مرد باید از ابریشم خالص نباشد بلکه احتیاط آنستکه

سایر لباسهای او نیز ابریشم خالص نباشد .

مسئله ۳۱ - احتیاط واجب آنستکه لباس احرام

چه محرم مرد باشد و چه زن بافته باشد و از پوست یا مثل
نمد مالیده نباشد و همچنین از اجناس جدید مثل لاستیک و
نایلان و امثال آن نباشد .

دو۴ - از واجبات احرام نیت است یعنی قصد کند

که احرام می بندم برای عمره تمتع حجة الاسلام بحیث
اطاعت فرمان خداوند عالم و معنای احرام بستن آنستکه
بر خود قرار دهد برای توجه بمکه و بجا آوردن اعمال حج
و عمره کارهائیرا که در عمره تمتع بر او حرام است ترك نماید
و مستحب است که نیت احرام را بزبان بیاورد چنانچه گذشت .
مهم - گفتن چهار تلبیه است بعد از نیت و صورت
آن این است که بگوید :

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ
إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ

و بهتر اضافه يك لبیک دیگر است بعد از لا شریک
لك و واجب استکه این عبارت را عربی صحیح بخواند

واحوط و اولی کسر همزه (ان) و فتح کاف (الملك) است و اگر بعد از ملك هم (لك) را تکرار کند بد نیست و واجب است کسی که این عبارات را نمیداند بطور صحیح آنرا یاد بگیرد یا کسی با و در وقت گفتن تلقین کند و اگر ممکن نشد بهر طوریکه میتواند بخواند و ترجمه‌اش را بفارسی یا زبان دیگر بگوید و نایب هم بگیرد که از طرف او بطور صحیح بخواند.

مسئله ۳۲ - مکرر گفتن این چهار تلبیه مستحب است و بیش از یک مرتبه گفتن آن واجب نیست

مسئله ۳۳ - بیرون آوردن لباس احرام در صورتی که ناظر محترم نباشد جایز است.

مسئله ۳۴ - هر گاه پوشیدن لباس احرام را فراموش نماید و پیش از آنکه مشغول طواف شود بخاطرش بیاید احوط آنستکه بمیقات برگردد و لباس احرام را بپوشد و تلبیه را هم رجاء آبگوید و اگر برگشتن بمیقات ممکن نباشد هر مقدار ممکن است برگردد و در آنجا بپوشد اگر برگشتن اصلاً ممکن نشود هر جا بخاطرش آمد همانجا لباس احرام را بپوشد و تلبیه را بنحویکه ذکر

شد بگوید و اگر بر نگشت و هر جا یادش آمد لباس احرام پوشید احرام او صحیح است علی الظاهر .

کارهائیکه بر محرم حرام است

مسئله ۳۵ - معلوم شد که احرام این است که شخص بر خود قرار دهد خود داری و ترك کارهائی را که در حال احرام حرام است .

پس لازم است شناختن آن کارها بلکه احوط آن است که پیش از نیت احرام بطور اجمال بصورت کارهائیکه محرم باید ترك نماید در مناسك مراجعه کند تا در موقع نیت بطور اجمال نیت خود داری از آنها را داشته باشد ولی لازم نیست که بطور تفصیل در وقت احرام آن کارها در نظرش باشد .

کارهائیکه بر محرم حرام است بیست و پنج چیز است .
اول - حرام است شکار حیوان صحرائی که وحشی باشد مثل روباه و خرگوش و آهو و ملخ و طیور و اعانت و یاری در شکار آن بصیاد و نشان دادن شکار و خوردن گوشت آن و نگاهداشتن آن هر چند پیش از احرام مالک آن شده باشد و هر حیوانی که شکارش حرام است

برداشتن تخم و جوجه او نیز بر محرم در حرم و غیر حرم
حرام است و هر کسیکه محرم نیست جایز نیست که
جوجه یا تخم حیوانات وحشی را که در حرم هستند بردارد
یا بخورد.

مسئله ۳۶ - شکار حیوان دریائی که تخم و
جوجه هر دو در دریا کند و کشتن حیوان اهلی مثل گاو
و گوسفند و شتر و خوردن گوشت آنها بر محرم حلال
است و همچنین کشتن حیوان صحرائی وحشی که از ادیت
آن ترس داشته باشد مانعی ندارد.

مسئله ۳۷ - محرم شکار وحشی را مالک نمیشود
و اگر کسی آنرا باو بفروشد یا ببخشد ملک او نمیشود
و اگر پیش از احرام آنرا شکار کرده باشد و با خود
آورده باشد وقتی محرم شد از ملک او بیرون میرود و باید
آنرا رها کند

مسئله ۳۸ - اگر محرم حیوانی را که شکارش حرام
است بکشد باید کفاره بدهد و تفصیل آنرا در کتابهای حج
فقهاء ذکر فرموده اند.

مسئله ۳۹- اگر محرم صیدی را ذبح کند میتة است و

بر محرم و محل حرامست خوردن آن

دوم - از کارهائیکه بر محرم حرام است جماع

کردن بازن و بوسیدن و بازی کردن و نگاه کردن بشهوت

با و بلکه بردن هر لذتی از زن حرام است هر چند حلال خودش

باشد و لذت بردن مرد محرم از زن نامحرم و یا مرد از مرد

علاوه بر آنکه پیش از احرام حرام بوده بواسطه احرام

مؤکد میشود .

مسئله ۴۰- اگر کسی با علم و عمد در عمره تمتع

جماع کند خواه در فرج باشد یا در دبر اگر پیش از سعی

باشد عمره او فاسد است و باید آنرا تمام کند و بعد از تمام

کردن پیش از حج آنرا اعاده نماید و یک شتر کفاره بر او

واجب است و اگر نتواند بواسطه تنگی وقت آنرا پیش از

حج اعاده کند حج او افراد میشود و باید بعد از حج عمره

مفرده بجا آورد و احوط اعاده حج است در سال آینده و اگر

بعد از سعی جماع کند فقط یک شتر کفاره بر او لازم است

و حج او صحیح است .

مسئله ۴۱- اگر کسی در احرام سب جماع کند اگر

پیش از وقوف به عرفات و مشعر بوده حج او فاسد است و باید
آنرا تمام کند و در سال دیگر قضاء آن را بیاورد و هم چنین
است حکم بنا بر اشهر اگر بعد از وقوف به عرفات و پیش از
مشعر جماع کند و اگر بعد از وقوف عرفات و مشعر باشد
حج او صحیح است و فقط کفاره لازم است اگر پنج شوط
از طواف نساء را ننموده باشد و الا کفاره بر او نیست اگر چه
احوط است .

مسئله ۴۲ - کفاره بوسیدن زناگر از روی شهوت
باشد يك شتر است و اگر بغیر شهوت باشد نیز خالی از قوت
نیست که يك شتر باشد .

مسئله ۴۳ - اگر محرم عمداً از روی شهوت بزنی خود
نگاه کند و منی از او بیرون آید یا زنی خود را ببوسد کفاره آن
يك شتر است و اگر بغیر عیال خود نگاه کند و منی از او
بیرون آید بنا بر احتیاط واجب کفاره آن يك شتر است و اگر
نتواند يك گاو و اگر آن را هم نتواند يك گوسفند است .
مهم - از چیزهاییکه بر محرم حرام است آنستکه

زنی را برای خودش یا برای شخص دیگر عقد کند اگر
چه آنکس محرم نباشد و احتیاط واجب آنستکه زن را

خواستگاری هم نکند ولی رجوع بمطلقه رجعیه در عده مانعی ندارد .

مسئله ۴۴ - کسیکه زنی را در حال احرام برای محرمی عقد کند و آن محرم بآن زن دخول کند بر آن کسیکه عقد کرده اگر چه محرم نباشد و بر محرمی که دخول کرده هر يك يك شتر كفاره واجب است و بر زن نیز اگر چه محل باشد و بداند که شوهرش محرم است همین كفاره لازم است ولی اگر دخول واقع نشود بر هیچیک كفاره نیست .

چهارم - از کارهائیکه بر محرم حرام است این است که شاهد عقد ازدواج شود و اگر پیش از احرام شاهد شده است در حال احرام شهادت بر آن جایز نیست .

پنجم - از کارهائیکه بر محرم حرام است استمناء یعنی کارهائیکه بسبب آنها منی از انسان خارج میشود مثل ملاعبه با زن بلکه با دست یا خیالات شهوت انگیز منی از او بیرون آید و احوط آنستکه این کارها را ترك کند اگر چه سبب بیرون آمدن منی نشود و بعضی از علماء بیرون آمدن منی را بتوسط استمناء سبب فساد حج دانسته

اندمثل جماع کردن، و بعضی همان کفاره تنهارا فرموده اند
که يك شتر باشد.

مسئله ۴۴ - از کارهائیکه در حال احرام حرام است بوئیدن
بوی خوش است مثل مشک و زعفران و کافور و عود و عنبر و نیز
مالیدن آنها بر بدن و خوردن آن و پوشیدن لباسی که در
آن بوی خوش باشد اگر اثرش باقی باشد حرام است و
در صورت احتیاج بنخوردن یا پوشیدن باید بینی خود را
بگیرد و بنا بر احتیاط لازم باید استعمال گلهای خوشبو را
نیز ترك کند و بنا بر احتیاط از بوئیدن میوه های خوشبو
مثل سیب و به خودداری کند ولی خوردن آنها ضرر ندارد.

مسئله ۴۵ - بنا بر احتیاط لازم در وقت گذشتن از
بازار عطر فروشان که بین صفا و مروه است بینی خود را
بگیرد که بوی عطر بآن نرسد.

مسئله ۴۶ - بوئیدن خلوق که چیزی است که کعبه
معظمه را بآن خوشبو میکنند بنا بر مشهور جایز است
لکن چون فعلا معلوم نیست که خلوق چیست احوط آنست که
از بوهای خوش کعبه هم خودداری کند ولی آنچه بغیر اختیار
در حال طواف از بوی آن بشامه یا بلباس یا بدن میرسد

ظاهراً اشکال ندارد و گرفتن بینی یا شستن لباس و بدن واجب نیست .

مسئله ۴۷ - كفاره استعمال بوی خوش كشتن يك كوسفند است .

مسئله ۴۸ - در حال احرام گرفتن بینی از بوی بد حرام است ولی از آن بتعجیل گذشتن ضرر ندارد .

هفتم - از کارهائیکه بر محرم حرام است پوشیدن چیز دوخته است هر چند كوچك باشد ولی بستن همیان پول بکمر عیبی ندارد و بهتر آنستکه طوری کند که بدون گره باشد و بستن فتق بند نیز اگر ناچار باشدمانعی ندارد ولی بنا بر احتیاط يك كوسفند بر او واجب میشود .

مسئله ۴۹ - احتیاط لازم آنستکه به لباس احرام خصوصاً رداء گره نزنند و تکمه در آن ندوزند و بچوب یا سوزن و سنجاق آن را بهم وصل نمایند .

مسئله ۵۰ - حرمت پوشیدن لباس دوخته مخصوص مردها است پس جایز است زنها لباس درخته بپوشند ولی باید از پوشیدن قفازین که چیزی بوده که زنه‌های عرب

می دوختند و برای جلو گیری از سرما دست میگردند خودداری کنند.

مسئله ۵۱ - گذاردن سنگ در لای لباس احرام

و بستن و پیچیدن آن بانخ بدون آنکه گره بزندانعی ندارد.

هشتم - از کارهائیکه در حال احرام حرام میباشد

سرمه کشیدن است بچیز سیاهی که اسباب زینت باشد

اگرچه قصد زینت هم نداشته باشد و احوط آنستکه بچیزی

که سیاه هم نباشد بقصد زینت خصوصاً اگر بوی خوش داشته

باشد سرمه نکشد.

نهم - نگاه کردن در آینه برای محرم حرام است

ولی نگاه کردن در آب صاف ضرر ندارد اگرچه احتیاط

مستحب ترك آنست و همچنین احتیاط مستحب ترك

عینک زدن است.

دهم - از چیزهائیکه بر محرم حرام است پوشیدن

چیزی است که تمام روی پارا بپوشد مثل چکمه و جوراب

و احتیاط آنستکه از پوشیدن چیزی که قسمتی از روی

پارا بپوشاند هم خود داری کند ولی بند نعلین که مقداری

از روی پارا میپوشاند اشکال ندارد و اگر محتاج شود

بپوشیدن چیزی که تمام روی پارا بپوشد از جهت نداشتن نعلین احوط شکافتن روی آنهاست .

بازدهم- از چیزهائیکه در حال احرام حرام است فسوق

است و آن دروغ و فحش دادن است و نیز حرام است عیبی را از خود دور و بدیگری نسبت دهد یا صفت خوبی را برای خود بگوید و آنرا از دیگری سلب کند بلکه احتیاط آنستکه از هر سخن زشت و ناروایی در حال احرام خودداری کند .

مسئله ۵۲ - دروغ و فحش دادن سبب فساد احرام

نمیشود و کفاره آن استغفار است و مستحب است صدقه دادن بچیزی بلکه مستحب است کشتن يك گاو

دوازدهم- از کارهائیکه بر محرم حرام است جدال

است و آن قسم خوردن بگفتن لاوالله یا گفتن بلی والله است خواه راست باشد یا دروغ و احتیاط واجب آنستکه بغیر این دو لفظ هم قسم نخورد و در موقع نا چاری که اثبات حق یارد باطل بغیر آن نشود مانعی ندارد و «آروالله» و «بله والله» و «نه والله» ملحق بآن است بنا بر احتیاط لازم **مسئله ۵۳ -** اگر قسمی که خورده است راست باشد

تا دو مرتبه کفاره ندارد و باید استغفار کند و در مرتبه سیم کفاره آن يك گوسفند است و اما قسم دروغ در مرتبه اول کفاره آن يك گوسفند و در مرتبه دوم يك گاو و در مرتبه سوم يك شتر است.

سیزدهم - از چیزهائیکه بر محرم حرام است کشتن

شپش یا كيك و كنه که در شتر است و مانند اینهاست چه در بدن باشد چه در لباس و همچنین انداختن شپش و كيك از بدن بلکه آنها را از جای خودشان بجای دیگر در صورتی که جای اول محفوظ تر باشد نقل ندهد و اگر جای اول محفوظتر نیست عوض کردن جای آنها مانعی ندارد.

چهاردهم - بجهت زینت انگشتر بدست کردن

برای محرم حرام است ولی بقصد استحباب عیبی ندارد و احتیاط آنستکه از بستن حنا بقصد زینت بلکه بغیر قصد زینت در حال احرام و پیش از احرام اگر اثرش تا حال احرام باقی میماند خودداری کند.

پانزدهم - از کارهائیکه بر محرم حرام است پوشیدن

زیور است برای زن بقصد زینت ولی آنچه را عادت بپوشیدن آن پیش از حال احرام داشته لازم نیست بیرون بیاورد ولی

نباید برای شوهرش یا مرد دیگری آن را نمایان سازد .

شانزدهم - از کارهائیکه بر محرم حرام است مالیدن

روغن است ببدن هر چند در آن بوی خوش نباشد و نیز پیش از احرام روغن مالیدن اگر در آن بوی خوش باشد و اثرش تا حال احرام باقی بماند جایز نیست .

مسئله ۵۴ - اگر در حال احرام ناچار شود مالیدن

روغن مانعی ندارد .

هفدهم - از کارهائیکه در حال احرام حرام است

ازاله کردن موست از بدن خود یا از بدن کس دیگر اگر چه آنکس محرم نباشد اگر چه يك مو باشد ولی اگر ناچار باشد مثل آنکه برای رفع درد سر مو را بر طرف کند یا مو چشم را اذیت کند حرام نیست .

مسئله ۵۵ - کندن شدن مو در حال وضو یا غسل

بدون قصد ضرر ندارد .

مسئله ۵۶ - کفاره تراشیدن سر و ازاله زیر هر دو

بغل بلکه زیر يك بغل اگر چه ناچار شود يك گوسفند یا سه روز روزه یا صدقه دادن ده مد برده مسکین است و بعضی دوازده مد بر شش مسکین فرموده اند و احتیاط

کشتن گوسفند است و هر گاه دست بکشد بسر یا بریش خود و يك مو یا دو مو بیفتد احتیاطاً يك مشت گندم یا جو و مانند اینها صدقه بدهد.

هیچدهم - از کارهایی که بر محرم حرام است آنست که مرد سر و گوش خود را بپوشاند و احتیاط و اجب آنست که گل و حنا بسر نمالد و چیزی هم بر سر نگذارد بلکه احتیاط مستحب این است که با سایر بدن مثل دست نیز سر را نپوشاند.

مسئله ۵۷ - پوشیدن قسمتی از سر نیز حرام است ولی گزاردن بند مشك آب بر سر مانعی ندارد و پوشیده شدن مقداری از سر یا تمام آن بواسطه دستمالی که برای درد سر بسر میبندد مانعی ندارد.

مسئله ۵۸ - در حال احرام سر بزیر آب یا مایع دیگر کردن جایز نیست و در حکم پوشانیدن سر است.

مسئله ۵۹ - پوشیدن صورت برای مردها جایز است.

مسئله ۶۰ - کفاره پوشیدن سر اگرچه ناچار شود

يك گوسفند است و احتیاط آنست که اگر بیش از یکبار سر را بپوشاند برای هر بار جدا گانه کفاره بدهد خصوصاً

اگر بدون عذر باشد و مخصوصاً اگر مجلس آن هم متعدد شود.

نوزدهم - از کارهایی که بر محرم حرام است آنستکه زن تمام یا قسمتی از صورت خود را بانقاب یا چیز دیگر بپوشاند.

مسئله ۶۱ - اگر زن در موقع نماز برای آنکه یقین کند سر و گردن او پوشیده شده مقداری از اطراف صورت را بپوشاند اشکال ندارد ولی باید بعد از نماز فوراً آن مقدار را باز کند.

مسئله ۶۲ - جایز است بجهت رو گرفتن از نامحرم مقداری از چادر یا چیز دیگری که بسر انداخته تا محاذی چانه پائین بیندازد لکن احتیاط لازم این است که آن را بدست یا بچوب دور از صورت نگاهدارد که مثل نقاب نشود و الا ینک کوسفند کفاره بر او لازم است.

بیستم - از آنچه بر محرم حرام است آنستکه مرد محرم در روز در حال راه پیمودن بالای سر خود سایه قرار دهد چه سواره باشد و چه پیاده و احتیاط آنستکه در شب هم در حال راه پیمودن برای خود سایه قرار ندهد اگر چه

و جوب آن معلوم نیست .

مسئله ۶۳ - برای زن و بچه بالای سر سایه فرار دادن اشکال ندارد .

مسئله ۶۴ - احتیاط مستحب آنستکه مرد محرم در حال راه پیمودن در سایه چیزی که بالای سر او هم نیست نباشد .

مسئله ۶۵ - در وقت نا چاری مثل شدت سرما یا گرما یا باران در حال راه پیمائی زیر سایه رفتن جایز است ولی يك گوسفند كفاره آن براو واجب میشود ولی اگر در احرام عمره یا حج مکرر سوار مر کب سقف دار شود و پیاده شود بتکرار آن كفاره لازم نمیشود بلی اگر هم در احرام عمره و هم در احرام حج سوار مر کب سقف دار شود باید برای هر يك جدا گانه كفاره بدهد و احتیاط آنستکه اگر بتواند از برای هر روز يك گوسفند كفاره بدهد .

مسئله ۶۶ - مرد محرم در وقتی که منزل میکند

زیر طاق و مانند آن برود یا چتر بسر بگیرد اشکال ندارد اگر چه در حال رفت و آمد برای کارهای منزل باشد و نه

نشسته باشد ولی احتیاط آنستکه در وقت رفت و آمد در کارهای منزل هم زیر سایه نباشد هر چند مراعات آن لازم نیست .
بیست و یکم - از کارهاییکه در حال احرام حرام است آنستکه از بدن خودش خون بیرون بیاورد هر چند بخراشاندن بدن یا مسواک کردن باشد اگر بداند که این کارها سبب بیرون آمدن خون میشود ولی در حال ناچاری مانعی ندارد و کفاره آن بفرموده بعضی يك گوسفند و بفرموده بعض دیگر اطعام يك فقیر است .

مقاله ۶۷ - اگر از بدن شخص دیگر خون بیرون آورد مثل اینکه رگ او را بزند اشکال ندارد .

بیست و دوم - از آنچه که بر محرم حرام است ناخن گرفتن است اگر چه مقدار کمی از يك ناخن باشد ولی اگر ناچار باشد مثل آنکه مقداری از آن افتاده باشد و باقیمانده او را اذیت کند گرفتن آن جایز است و کفاره آنرا که يك مد طعام که تقریباً يك چاریك است گندم یا جو و مانند اینها بفقیر بدهد و کفاره گرفتن تمام ناخن نیز يك مد است و اگر تمام ناخنهای دست و پا را در يك مجلس بگیرد يك گوسفند لازم است و اگر ناخن دستها را در

يك مجلس و پاها را در مجلس ديگر بگيرد دو گوسفند لازم است .

بيست و نهم - از آنچه بر محرم حرام است كندن دندان است هر چند خون نيايد و كفاره آن بنا بر احتياط يك گوسفند است .

بيست و چهارم - از چيزهائى كه بر محرم حرام است كندن درخت و گياهى است كه در حرم روئيده باشد ولى كندن درخت و گياهى كه در ملك خودش روئيده باشد يا خودش كاشته باشد و كندن درخت ميوه ها و درخت خرما و اذخر كه گياه معروفى است مانعى ندارد .

مسئله ۶۸ - اگر محرم درختى را كه كندن آن در حال احرام حرامست بكنند جمعى فرموده اند كه اگر بزرگ باشد كفاره آن يك گاو و اگر كوچك باشد يك گوسفند ميباشد و اگر مقدارى از يك درخت را بكنند بايد بمقدار قيمت آن بفقير بدهد و اگر گياهى را بكنند استغفار كند ولى كفاره ندارد .

مسئله ۶۹ - كندن درخت يا گياه حرم به تفصيلى كه گفته شد براى كسى كه محرم هم نيست حرام است

ولی جایز است شتر خود را رها کند تا علف را بخورد بدون آنکه خودش بجهت او آنرا قطع کند چنانچه راه رفتن بطور متعارف اگر موجب کنده شدن گیاه حرم شود مانعی ندارد.

بست و پنجم - از چیزهائیکه بر محرم حرام است اسلحه و آلات حرب بر خود بستن است و بعضی زره و خود و هر چه از وسائل دفاع باشد نیز جزء سلاح شمرده و پوشیدن آنها را حرام دانسته اند.

مسئله ۷۰ - اگر ناچار باشد از بستن اسلحه اشکال ندارد.

مسئله ۷۱ - احتیاط واجب آنستکه اسلحه را اگر نمایان باشد همراه بر ندارد اگر چه به تن او نباشد.

مسئله ۷۲ - محل ذبح یا نحر کفاره صیداگر در احرام عمره باشد مکه است و اگر در احرام حج باشد منی است و بنا بر احتیاط محل ذبح کفاره غیر صید نیز منی است در احرام حج، و مکه است در احرام عمره.

مسئله ۷۳ - از کارهائیکه بر محرم حرام است پانزده قسم آن کفاره دارد لکن در بعضی آن اقسام کفاره

بنا بر احتیاط است .

- ۱ - شکار ۲ - عقد بشرط دخول ۳ - استمناء ۴ -
- جماع و بوسیدن زن ۵ - استعمال بوی خوش ۶ - پوشیدن
- چیز دوخته ۷ - جدال ۸ - زایل کردن موی زیر بغل و
- تراشیدن سر (تراشیدن و زایل کردن موی زیر بغل غیر ؛
- کفاره ندارد اگر چه حرام است) ۹ - پوشانیدن سر ۱۰ -
- پوشانیدن زن تمام یا قسمتی از صورت خود را ۱۱ - سایه
- بالای سر قرار دادن برای مرد ۱۲ - بیرون آوردن خون
- از بدن ۱۳ - ناخن گرفتن ۱۴ - کندن دندان ۱۵ -
- کندن درخت و گیاه حرم و شرح هر يك بمقداریکه در
- این رساله مناسب بود گفته شد .

مسئله ۷۴ - اگر کسی از روی فراموشی یا

ندانستن مسئله یکی از کارهایی که سبب کفاره میشود انجام
دهد کفاره بر او واجب نمیشود مگر در شکار که در
صورت فراموشی و ندانستن مسئله نیز کفاره لازم میشود .

۲ - طواف عمره

مسئله ۷۵ - دانسته شد که دوم از اعمال واجب عمره

تمتع طواف خانه کعبه است و پیش از بیان احکام آن
مستحبات داخل شدن بحرم و مستحبات داخل شدن بمکه
و مستحبات داخل شدن بمسجد الحرام را بتفصیل شرح
میدهم انشاء الله .

مستحبات داخل شدن بحرم

مسئله ۷۶ - بدانکه مقداری از زمینهای که از
جهات چهار گانه محیط بمکه است حرم میباشد و طول و عرض
آن هر يك چهار فرسخ است لکن مسافت آن از تمام جهات
بمکه مساوی نیست و علاماتی از طرف جده و عرفات و سایر
اطراف که وارد بمکه میشوند نصب شده است که معلوم است .
مسئله ۷۷ - مستحب است چون بحرم رسد قبل از
ورود بآن پیاده شود و برای وارد شدن بحرم غسل کند و پا
برهنه کند و نعلین را در دست گیرد و وارد حرم شود و در
حدیث است کسی که چنین کند برای تواضع و فروتنی
نسبت بخداوند متعال خداوند عالم جل و آفریننده
هزار گناه و بنویسد از برای او صد هزار حسنه و صد هزار حاجت
اورا بر آورد و مستحب است که در وقت وارد شدن بحرم
این دعا را بخواند .

اللَّهُمَّ إِنَّكَ قُلْتَ فِي كِتَابِكَ وَقَوْلِكَ الْحَقُّ وَأَزَيْتَ فِي
 النَّاسِ بِالْحَيْحِ بِأَنْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ
 مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ اللَّهُمَّ إِنِّي أَرْجُو أَنَّ
 أَكُونَ مِنْ آجَابِ دَعْوَتِكَ وَقَدْ جِئْتُ مِنْ
 شُقَّةٍ بَعِيدَةٍ وَفَجٍّ عَمِيقٍ سَامِعًا لِنِدَائِكَ وَ
 مُسْتَجِيبًا لَكَ مُطِيعًا لِأَمْرِكَ وَكُلُّ ذَلِكَ بِفَضْلِكَ
 عَلَيَّ وَإِحْسَانِكَ إِلَيَّ فَكَأَنَّكَ أَلْحَدُ عَلَيَّ مَا وَفَّقْتَنِي
 لَهُ أَتَّبَعِي بِذَلِكَ الزُّلْفَةَ عِنْدَكَ وَالْقُرْبَةَ إِلَيْكَ
 وَالْمَنْزِلَةَ لَدَيْكَ وَالْمَغْفِرَةَ لِذُنُوبِي وَالتَّوْبَةَ عَلَيَّ مِنْهَا
 بِمَنِّكَ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَحَرِّمِي
 عَلَى النَّارِ وَأَمْتِي مِنْ عَذَابِكَ وَعِقَابِكَ بِرَحْمَتِكَ
 يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

مستحبات داخل شدن بمکه معظمه

بدانکه مکه معظمه مرکز طلوع انوار وجود محمدی و مشرق آفتاب هدایت اسلامی و مهبط ملائکه مقررین و محل بزرگترین و باشکوه ترین اجتماع مؤمنین و موحدین و مکان نزول امطار رحمت و مغفرت و آیات بینات الهی و مقام ابراهیم خلیل است و از این جهات و جهات بسیار دیگر مخصوصاً از جهت وجوه بیت الله العرام در آن شرافت و حرمت آن بسیار است کسیکه وارد آن شهر مقدس میشود باید فضا ایل و مشاهد بزرگ و شعایر اسلامی را که خداوند متعال مقرر داشته متوجه باشد تا برای ادراک برکات و فضایل آن اماکن مقدسه آماده شود و حقیقت (انما سمیت مکة لانها تمک الذنوب ای تزیلها کلها) بر صفحات حال او ظاهر شده و گناهانش آمرزیده و عیوبش بر طرف شود انشاء الله تعالی .

مسئله ۷۸ - مستحب است بجهت وارد شدن به مکه

اگر ممکن شود غسل دیگر کند و بآرامش دل و بدن با فروتنی و وقار وارد مکه شود و چون وارد مکه شود از راه بالای مکه داخل شود از عقبه (کداء) که در شمالی

مکه است و بعضی این حکم را نسبت بکسانی که از راه مدینه میروند مختص دانسته اند و در موقع خروج از عقبه (کذا) که در جنوب مکه واقع است خارج شود.

مستحبات داخل شدن بمسجد الحرام

مسئله ۷۹ - بنا بر موده بعضی از علماء مستحب است

غسل بجهت و ارد شدن بمسجد الحرام و مستحب است که از در بنی شیبه که مقابل باب السلام است و بواسطه توسعه مسجد در خود مسجد واقع شده است وارد شود و در کمال خضوع و خشوع و آرامش دل و بدن در نزد آن بایستد و بگوید چنانچه در خبر صحیح است .

السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ
 بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَمَا شَاءَ اللَّهُ السَّلَامُ عَلَى أَنْبِيَاءِ اللَّهِ
 وَرُسُلِهِ السَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
 السَّلَامُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
 وروایت دیگر وارد است که میگوید

بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَمِنْ اللَّهِ وَإِلَى اللَّهِ وَمَا شَاءَ اللَّهُ وَ
 عَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَخَيْرِ الْأَسْمَاءِ
 لِيهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَى
 مُحَمَّدٍ بَرِيعِ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَ
 رَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَى أَنْبِيَاءِ اللَّهِ وَرُسُلِهِ
 السَّلَامُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ الرَّحْمَنِ السَّلَامُ عَلَى الْمُرْسَلِينَ
 وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى
 عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَالْمُحَمَّدِ
 وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَالْمُحَمَّدِ وَارْحَمْ مُحَمَّدًا وَالْمُحَمَّدَ كَمَا
 صَلَّيْتَ وَبَارَكْتَ وَرَحَّمْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَالْإِبْرَاهِيمِ
 إِنَّكَ حَمِيدٌ مُجِيدٌ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَالْمُحَمَّدِ
 عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِكَ

وَعَلَىٰ أَنْبِيَائِكَ وَرُسُلِكَ وَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ وَسَلَّمَ عَلَى الْمُرْسَلِينَ
 وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ
 وَاسْتَعْمِلِي فِي طَاعَتِكَ وَمَرْضَاتِكَ وَأَحْفَظِي بِمِحْفَظِ الْإِيمَانِ أَبَدًا
 مَا أَبْقَيْتَنِي جَلْثَنَاءُ وَجْهِكَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَنِي مِنْ
 وَفِيكَ وَزُورِهِ وَجَعَلَنِي مِنْ يَوْمٍ مَسَاجِدُ وَجَعَلَنِي مِنْ
 يُنَاجِيهِ اللَّهُمَّ إِنِّي عَمَدُكَ وَزَائِرُكَ فِي بَيْتِكَ وَعَلَىٰ كُلِّ
 مَا نِيَّ حَتَّىٰ لَيْسَ أَتَاهُ وَزَارَهُ وَأَنْتَ خَيْرُ مَا نِيَّ وَأَكْرَمُ مَزُورِ
 فَاسْأَلُكَ يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ بِأَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ
 وَحَدُوكَ لَا شَرِيكَ لَكَ وَبِأَنَّكَ وَاحِدٌ أَحَدٌ صَمَدٌ لَمْ يَلِدْ
 وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَكَ كُفُوًا أَحَدٌ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَ
 رَسُولُكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ أَهْلِ بَيْتِهِ يَا جَوَادُ يَا كَرِيمُ
 يَا مَا جِدُ يَا جَبَّارُ يَا كَرِيمُ اسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ تَحْفَتَكَ يَا

بِزِيَارَتِي إِيَّاكَ أَوَّلَ شَيْءٍ تُعْطِينِي فَكَأَنَّكَ رَقَبَتِي مِنَ
 النَّارِ بِسْمِ رَبِّكَ يُكُونُ اللَّهُمَّ فَكَ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ
 بِسْمِ رَبِّكَ وَأَوْسَعَ عَلَيَّ مِنْ رِزْقِكَ الْحَلَالِ الطَّيِّبِ وَأَذْرَ
 عَنِّي شَرَّ شَيَاطِينِ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ وَشَرَّفَقَّةِ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ
 بِسْمِ رَبِّكَ وَسُجُودِي وَسُجُودِي بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ
 رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بِسْمِ رَبِّكَ وَرُوحِي كَجِبِ
 مَعْظَمِ مَنْ يُكُونُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِي مَقَامِي هَذَا فِي أَوَّلِ
 مَنَاسِكَ أَنْ تَقْبَلَ تَوْبَتِي وَأَنْ تَجَاوَزَ عَنِّي خَطِيئَتِي وَأَنْ
 تَضَعَ عَنِّي وَزْرِي الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بَلَغَنِي بَيْتَهُ الْحَرَامَ
 اللَّهُمَّ إِنِّي أَشْهَدُكَ أَنَّ هَذَا بَيْتُكَ الْحَرَامَ الَّذِي جَعَلْتَهُ
 مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَأَمْنًا مَبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ
 اللَّهُمَّ الْعَبْدُ عَبْدُكَ وَالْبَلَدُ بَلَدُكَ وَالْبَيْتُ بَيْتُكَ

جِئْتُ أَطْلُبُ رَحْمَتَكَ وَأَوْمُ طَاعَتِكَ مُطِيعًا لِأَمْرِكَ
رَاضِيًا بِقُدْرِكَ أَسْأَلُكَ مَسْئَلَةَ الْفَقِيرِ إِلَيْكَ الْيَتِيمِ
لِعُقُوبَتِكَ اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ وَانْتَعِلْ لِي
بِطَاعَتِكَ وَمَرْضَاتِكَ
پس خطاب بعبده کن و بگو

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَظَّمَكَ وَشَرَّفَكَ وَكَرَّمَكَ وَ
جَعَلَكَ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَأَمْنًا مَبَارَكًا وَهُدًى
لِلْعَالَمِينَ

و چون نظر بر حجب الاسود افتد رو بسوی او کند و بگوید

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ
لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا
إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْرَمُ مَنْ خَلَقَهُ

وَاللَّهُ أَكْبَرُ مِمَّا آخْتَشَى وَأَحْذَرُ لِإِلَهِ الْإِلَهِ
 وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَ
 يُمِيتُ وَيُمِيتُ وَيُحْيِي وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ
 الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللَّهُمَّ صَلِّ
 عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ
 كَأَفْضَلِ مَا صَلَّيْتَ وَبَارَكْتَ وَرَحِمْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ
 وَآلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ وَسَلَامٌ عَلَى
 جَمِيعِ النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
 اللَّهُمَّ إِنِّي أُوْمِنُ بِوَعْدِكَ وَأُصَدِّقُ رُسُلَكَ
 وَأَتَّبِعُ كِتَابَكَ

پس بتانی روانه شو و کلام مبارک کتوبه بگذاز از ترس غدا بی چسب نبرد یک صحیح الاسوری
 دستها بردار و حمد و تسبیح الهی بجا آور و صلوات بر محمد و آل محمد بفر و بگو اللهم تقبل منی

پس دست در و بدن را بجز الاسود میمالی و میبوسی او را و اگر
 نتوانی بوسی دست بمال و اگر نتوانی دست را بمالی اشاره بکن و بگو
 اللَّهُمَّ آمَانَتِي أَدِيَّتُهُمَا وَمِيثَاقِي تَعَاهُدَتُهُ لِتَشْهَدَ بِي
 بِالْمُؤَافَاةِ اللَّهُمَّ تَصَدِّقْ بِمَا بَيْنَكَ وَعَلَى سُنَّةِ نَبِيِّكَ
 صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ
 لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ أَمِنْتُ بِاللَّهِ
 وَكَفَرْتُ بِالْحَبِيبِ وَالطَّاغُوتِ وَاللَّائِيَةِ الْعُرَى وَ
 عِبَادَةِ الشَّيْطَانِ وَعِبَادَةَ كُلِّ نَدِيدٍ مِمَّنْ
 دُونِ اللَّهِ وَكَفَرْتُ بِمَا رَجَعْتُ بِهِ إِلَى بَعْضِ رَاغِبِينَ وَبُغْوِ
 اللَّهُمَّ إِلَيْكَ بَطَّطُ يَدِي وَفِيمَا عِنْدَكَ عَظُمَتْ غَيْبَتِي
 فَاقْبَلْ سَجَّتِي وَأَعْفِرْ لِي وَأَرْحَمْنِي اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ
 بِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَالْفَقْرِ وَمَوَاقِفِ الْخَيْرِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

و بعد از آن شروع بطواف کند .

احکام طواف عمره تمتع

مسئله ۸۰- کسی که وظیفه او عمره تمتع است بعد از احرام و وارد شدن به مکه معظمه واجب است هفت شوط طواف کند یعنی هفت مرتبه دور کعبه بگردد که آن را طواف عمره تمتع میگویند .

مسئله ۸۱- طواف کن عمره است یعنی اگر کسی عمداً طواف را ترك کند و وقتش بگذرد عمره او باطل است و موقعی وقت آن میگذرد که نتواند پیش از وقوف بعرفات آن را بجا آورد چه مسئله را بدانند و چه ندانند در این حال حج او افراد می شود و باید با همان احرام بعرفات برود و کارهای حج را انجام دهد و بعد از آن عمره مفرده بجا آورد و در سال دیگر نیز باید حج خود را بجا آورد ولی کسیکه حج تمتع او بواسطه عذری چنانچه گفته خواهد شد بدل با فردا شود بعد از تمام کردن حج افراد و بجا آوردن عمره مفرده بتکلیف خود عمل کرده و دیگر در سال بعد حج بر او

لازم نیست .

مسئله ۸۲ - اگر کسی طواف را فراموش کند باید

هر وقت بخاطرش آمد آنرا انجام دهد و اگر بعد از رفتن
بشهرش یادش آمد و بر گشتن برای او ممکن نباشد یا
دشوار باشد کسی را نایب بگیرد که از طرف او طواف
را بجا آورد .

مسئله ۸۳ - کسیکه طواف را فراموش کرده سعی

را بجا آورده باشد بنا بر احتیاط لازم باید خود یا نایبی که
از طرف او طواف را بجا آورد سعی هم بنماید .

مسئله ۸۴ - اگر مریض نمیتواند طواف کند او را

بطوری طواف دهند که پاهایش بر زمین کشیده شود و اگر
ممکن نشود او را توسط دوش یا چیز دیگر طواف دهند
و اگر هیچ گونه ممکن نشود نایب بگیرد که از برای او
طواف کند .

شرایط طواف

در طواف پنج چیز شرط است .

اول آنکه با طهارت باشد پس محدث بحدث اکبر یا اسغر طواف واجب از او باطل است اگر چه از روی فراموشی یا جهل بحکم باشد .

مسئله ۸۵ - اگر در وقتیکه مشغول طواف است وضوء یا غسل او بی اختیار باطل شود یا عذر دیگری برایش پیدا شود که نتواند طواف را تمام کند پس اگر شوط چهارم را تمام کرده است از همانجا طواف را رها کند و بعد از وضوء یا غسل یا بعد از رفع عذر طواف را از همانجا که رها کرده تمام کند و اگر پیش از تمام کردن شوط چهارم بوده اگر بسه شوط و نیم نرسیده طواف او باطل است و باید بعد از وضوء یا غسل یا بعد از رفع عذر طواف را از سر بگیرد و اگر بسه شوط و نیم رسیده و شوط چهارم را تمام نکرده احتیاطاً واجب آنستکه بعد از وضوء یا غسل یا بعد از برطرف شدن عذر باقیمانده را از همانجا که رها کرده تمام کند و دور کعت نماز طواف بخواند و دوباره هفت دور طواف کند و دور کعت دیگر نماز طواف بجا آورد .

مسئله ۸۶- کسیکه قبل از طواف یادربین طواف

قبل از تمام شدن هفت شوط شك کند که غسل کرده یا وضوء گرفته یا نه یا بداند که حدثی از او صادر شده و غسل یا وضوء هم گرفته ولی نداند کدام جلو تر بوده باید غسل کند یا وضوء بگیرد و بعد طواف کند و اگر بعد از طواف شك کند اعتنا بآن شك نکند و کسیکه شك کند که وضوء یا غسلش باطل شده یا نه بآن شك اعتناء نکند و طواف را بجا آورد چه قبل از طواف باشد و چه در بین وجه بعد از طواف .

مسئله ۸۷- اگر کسی بواسطه عذری نتواند وضوء

بگیرد یا غسل کند احتیاط واجب آنستکه صبر کند تا عذرش بر طرف شود و اگر عذرش تا تنگی وقت بر طرف نشود باید بدل از غسل یا وضوء بجهت طواف تیمم کند بطوریکه در تیمم نماز عمل میکند و کسیکه تیمم بدل از غسل جنابت کرده بعد از آنکه خودش طواف را بجا آورد احتیاطاً نائب هم بگیرد .

مسئله ۸۸- اگر آب برای وضوء یا غسل و چیزیکه

بآن تیمم کند نباشد و مأیوس از تحصیل آنها باشد باید

نائب بگیرد و احتیاط واجب آنستکه خودش نیز طواف کند
اگر جنب نباشد یا غسل حیض و نفاس بر او نباشد و الا
رفتن در مسجد الحرام بر او حرام است .

مسئله ۸۹- زن حیض بعد از پاک شدن و قبل از غسل
حکم او حکم جنب است در وجوب غسل با امکان و تیمم با
عدم امکان غسل و اگر در تمام مدتیکه در مکه است
پاک نشود باید برای طواف و نماز آن نائب بگیرد و خودش
طواف نکند ولی سایر اعمال را خودش بجا آورد .

شرط دوم طواف پاک بودن بدن و لباس است
بطوریکه در نماز شرط شده است، بلکه احتیاط واجب آنستکه
در صورت امکان با خون کمتر از درهم و خون زخم و جراحت
که در نماز عفو شده نیز طواف نکند و برای طواف آنرا
بر طرف نماید و تطهیر کند و اگر بر طرف کردن و تطهیر آن
ممکن نیست احتیاط آنستکه هم خودش با آن حال طواف
کند و هم نائب بگیرد تا برای او طواف نماید .

مسئله ۹۰- اگر بعد از طواف بفهمد که لباس یا
بدنش نجس بوده طوافش صحیح است؛ اگر فراموش کرد
و با بدن یا لباس نجس طواف کرد احتیاط آنستکه طواف

را دو باره بجا آورد.

مسئله ۹۱- اگر در بین طواف لباس یا بد نش نجس

شود یا بفهمد که از پیش نجس بوده و بدون رها کردن طواف شستن آن ممکن نباشد طواف را رها نماید و اگر چهار دور طواف کرده بعد از تطهیر بدن یا لباس سه دور دیگر طواف را تمام کند و اگر سه دور و نیم نرسیده طواف او باطل است و باید بعد از تطهیر از سر بگیرد و اگر از سه دور و نیم گذشته و چهار دور را تمام نکرده احتیاط واجب آنست که بعد از تطهیر از همانجا که رها کرده طواف را تمام کند و نماز طواف را بخواند و دوباره طواف و نماز آنرا بجا آورد.

شرط پنجم - آنست که مرد طواف کننده ختنه شده

باشد پس اگر ختنه نکرده باشد طواف او باطل است و بنا بر احتیاط لازم بچه ای که ختنه نشده اگر طواف نساء کند یا او را طواف دهند طوافش باطل خواهد بود پس بعد از ختنه ناخودش یا نائیش از طرف او طواف نساء نماند زن بر او حلال نخواهد شد.

شرط چهارم - پوشانیدن عورت است با چیزی که

مباح باشد و غصبی نباشد بلکه احتیاط آنستکه در آن تمام شرایط لباس نماز گذار رعایت شود.

شرط پنجم - آنستکه نیت کند که برای اطاعت فرمان خدا و ند عالم هفت دور طواف خانه کعبه می‌کنم طواف عمره تمتع از حجة الاسلام.

واجبات طواف

واجبات طواف هفت چیز است **اول و دوم** آنستکه طواف را در هر دور از حجر الاسود شروع کند و بحجر الاسود تمام کند و برای اینکه یقین کند در هر دور ابتداء بجزء اول حجر کرده و بجزء اول تمام کرده در طواف اول باید کمی پیش از رسیدن بحجر الاسود نیت کند و قصد کند که ابتداء در هر دور از محاذی اولین جزء حجر باشد و انتهای آن همان موضعی که واقعاً انتهای دور است باشد و با همین نیت هفت دور طواف کند.

سیم - آنکه طوری طواف کند که در تمام مدتیکه بطواف مشغول است خانه کعبه طرف دست چپ او باشد

پس اگر در بین طواف رو بنخانه کعبه کند برای بوسیدن ارکان یا جهت دیگری آنکه بواسطه زیادی جمعیت پشت بنخانه یا رو بنخانه کند آن مقدار جزء طواف محسوب نمیشود و باید برگردد و آن مقدار را بطوریکه خانه کعبه بطرف دست چپش باشد بجا آورد .

مسئله ۹۲ - برای اینکه در تمام احوال طواف شانه چپ مقابل خانه باشد دستور داده اند بهتر این است که وقتی از حجر الاسود گذشت پیش از رسیدن بدر حجر اسمعیل کمی بدن را بطرف چپ خود کج کند و پیش از رسیدن در دیگر حجر اسمعیل نیز قدری بدن را بطرف راست کج کند تا شانه چپ از خانه رد نشود و مقابل هر رکنی که میرسد بهمین دستور عمل کند ولی رعایت این دقتها لازم نیست و همینکه بطور متعارف هفت شوط را انجام دهد کافی است .

چهارم - آنستکه حجر حضرت اسمعیل را که مدفن مادر آنحضرت بلکه مدفن بسیاری از انبیاء علی نبینا و آل و علیهم السلام است در طواف خود داخل کند یعنی در خارج حجر طواف کند و داخل آن نشود و چنانچه

حساب میشود خارج باشد پس اگر روی سکوی اطراف
 خانه که آنرا شاذروان گویند راه برود آن مقدار از طواف
 که بر روی آن سکو راه رفته باطل است و باید آن مقدار
 را بطور صحیح دوباره بجا آورد و همچنین اگر در اثناء طواف
 روی حجر اسمعیل برود بلکه احتیاط آنست که در بین
 طواف روی شاذروان دست دراز نکند برای دست مالیدن
 بر کنه‌ها یا غیر آن و نیز دست را روی دیوار حجر نگذارد تا
 اینکه در تمام طواف تمام بدن او از خانه و حجر خارج باشد.
هفتم - آنکه هفت شوط یعنی هفت دور طواف کند
 و آنرا کم و زیاد نکند.

مسئله ٩٣ - اگر عمداً يك شوط یا بیشتر کم کند
 واجب است آنرا تمام کند در صورتیکه کاری که موالات
 و پی‌درپی بودن طواف را بهم میزند نکرده باشد و اگر
 تمام نکند تا موالات بهم بخورد حکم قطع عمدی را
 دارد که بعداً گفته میشود

مسئله ٩٤ - اگر سهواً کمتر از هفت دور طواف
 کند پس اگر از سه دور و نیم نگذشته باید طواف را از سر
 بگیرد و اگر از سه دور و نیم گذشته و فقط یک دور کم کرده

آنرا تمام کند و اگر بیشتر از یک دور کم کرده بنا بر احتیاط لازم آنرا تمام کند و نماز طواف بخواند و دوباره هفت دور طواف و نماز آنرا بجا آورد ولی در طواف مستحب تمام کردن کافیست
مسئله ۹۵- اگر عمداً یک دور یا بیشتر از یک دور

زیاد کند بقصد آنکه جزء طواف دیگر باشد قرآن بین طوافین است که در طواف مستحب مکروه و در طواف واجب حرام است بلکه بنا بر احتیاط لازم سبب باطل شدن طواف میشود چه آنکه از اول طواف این قصد را کرده باشد یا در بین یا در آخر و اگر بقصد لغویت آنرا بجا آورده باشد ضرری بطواف نمیزند و اگر بقصد آنکه جزء طواف اول باشد بجا آورد پس اگر از ابتدای طواف قصد داشته بی اشکال طوافش باطل است و اگر در بین طواف قصد کند از همان وقت باطل میشود و اگر در آخر طواف قصد کند مشهور فرموده اند طوافش باطل است ولی احتیاط اینست که نماز طواف را بخواند و بعد طواف را بانماز آن اعاده نماید.

مسئله ۹۶- اگر از روی فراموشی بر هفت شوط زیاد کند پس اگر کمتر از یک دور است آنرا رها کند و طواف او

صحیح است و اگر از يك شوط یا بیشتر زیاد کند طواف واجب او صحیح است و مستحب است که آنچه را زیاد کرده بقصد قربت مطلقه بهفت دور برساند و در این صورت احوط آنستکه يك نماز طواف پیش از سعی جهت طواف واجب و يك نماز طواف بعد از سعی جهت طواف مستحب بدون تعیین بجا آورد و بهتر آنستکه بعد از عمل باین احتیاط اصل طواف و نماز آنرا دو باره بجا آورد

مسئله ۹۷- اگر بعد از طواف شك کند در عدد دورهای آن بآن شك اعتناء نکند و اگر در آخر یکی از دورها شك کند که آن شوط هفتم بوده یا هشتم بناء گذارد که دور هفتم بوده است و اگر در بین شوطی شك کند که هفتم است یا هشتم بعضی فرموده اند طواف او باطل است و آن احوط است و احوط از آن اتیان بنماز طواف و اعاده طواف با نماز آنست.

مسئله ۹۸- اگر یقین داشته باشد که بیشتر از هفت شوط طواف نکرده و شك در عدد آن کند و جوب از سر گرفتن طواف خالی از قوت نیست و احتیاط آنستکه بنارا بر اقل گذارد و تمام کند و نماز طواف بخواند و

بعد طواف را از سر بگیرد .

مستحبات و مکروهات طواف

مسئله ۹۹ - مستحب است که در حال طواف سر برهنه و پا برهنه و مشغول دعاء و ذکر خدا باشد و محرف بیهوده نزنند و کار هائیکه در نماز مکروه است انجام ندهند و گامهارا کوچک بردارند و بسند معتبر از حضرت رسول صلی الله علیه و آله روایت شده که هر کس طواف خانه کعبه کند در وقت زوال با سر برهنه و گامهارا تنگ بردارد و چشم خود را از نامحرم و عورت بپوشاند و دست یا بدنش را در هر شوطی بمحجر الانسود بمالد بدون آنکه بکسی آزار رساند و ذکر خدا را از زبان نیاندازد خدایتعالی بنویسد برای او بعد از هر گامی هفتاد هزار حسنه و محو کند از او هفتاد هزار گناه و بلند گرداند از برای او هفتاد هزار درجه و بنویسد از برای او ثواب آزاد کردن هفتاد هزار بنده که بهای هر یک ده هزار درهم باشد و او را شفیع سازد در هفتاد هزار کس از اهل بیت او و بر آورد از برای او هفتاد هزار حاجت که اگر خواهد در دنیا باو رسانند و اگر خواهد در آخرت و مستحب است که در حال طواف ایندعاء را بخواند :

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي يُمَشَى بِهِ عَلَى طَلْلِ الْمَاءِ
 كَمَا يُمَشَى بِهِ عَلَى حُدِّ الْأَرْضِ وَأَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي تَهْتَرُ
 لَهُ أَقْدَامُ مَلَائِكَتِكَ وَأَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي دَعَاكَ بِهِ
 مُوسَى مِنْ جَانِبِ الطُّورِ فَاسْتَجَبْتَ لَهُ وَالْقَيْتَ عَلَيْهِ حَبَّةُ
 مِنْكَ وَأَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي غَفَرْتَ بِهِ لِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَآلِهِ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا آخَرَ وَآمَنْتَ عَلَيْهِ
 نِعْمَتِكَ أَنْ (تفعل بكذا وكذا)

و حاجت خود را بطلب و سنت است که در حال طواف نیز گوئی

اللَّهُمَّ إِنِّي إِلَيْكَ فَقِيرٌ وَإِنِّي خَائِفٌ مُسَجِرٌ فَلَا تُغَيِّرْ
 جِهَتِي وَلَا تُبَدِّلْ إِنهِي

بخوان
 در هر شوط که بدر خانه کعبه رسی صلوات بر محمد و آل محمد بفرست این دعا را

سَأَلْتُكَ فَقِيرٌ مِثْلُكَ بِبَابِكَ فَصَدَّقْ عَلَيْهِ بِالْجَنَّةِ

اللَّهُمَّ الْبَيْتُ بَيْتُكَ وَالْحَرَمُ حَرَمُكَ وَالْعَبْدُ عَبْدُكَ وَ
 هَذَا مَقَامُ الْعَائِدِ بِكَ الْمُنْتَجِرِ بِكَ مِنَ النَّارِ فَأَعِيقْنِي
 وَوَالِدَتِي وَأَهْلِي وَوُلْدِي وَإِخْوَانِي الْمُؤْمِنِينَ مِنَ النَّارِ
 يَا جَوَادُ يَا كَرِيمُ

و چون بجز حضرت اسمعیل علی بن سینا و آل و علیه السلام رسد نگاه بنا و در آن
 طلا کند و بگوید

اللَّهُمَّ آذِنِي لِجَنَّةِ وَأَجْرِي مِنَ النَّارِ بِرَحْمَتِكَ وَ
 عَافِنِي مِنَ السُّقْمِ وَأَوْسِعْ عَلَيَّ مِنَ الرِّزْقِ الْحَلَالِ وَ
 اذْرَعْ عَنِّي شَرَفَقَةَ الْجَنِّ وَالْإِنْسِ وَشَرَفَقَةَ الْعَرَبِ وَ
 الْعَجَمِ

و چون از حجر بگذرد و پیش کعبه رسد بگوید

يَا ذَا الْمَنِّ وَالطَّوْلِ يَا ذَا الْجُودِ وَالْكَرَمِ إِنَّ عَلَيَّ ضَعِيفٌ

فَضَاعِفُهُ لِي وَتَقَبَّلُهُ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

و چون بر کن بالای رسد دست بردارد و بگوید

يَا اللَّهُ يَا وَليَّ الْعَافِيَةِ وَخَالِقَ الْعَافِيَةِ وَرَازِقَ الْعَافِيَةِ

وَالْمُنْعِمَ بِالْعَافِيَةِ وَالْمُتَفَضِّلَ بِالْعَافِيَةِ عَلَيَّ وَعَلَى

جَمِيعِ خَلْقِكَ يَا رَحْمَنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَرَحِيمَهُمَا

صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَارْزُقْنَا الْعَافِيَةَ وَتَمَامَ الْعَافِيَةِ

وَشُكْرَ الْعَافِيَةِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

پس بر جانب کعبه بالا کند و بگوید :

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي شَرَّفَكَ وَعَظَمَكَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي

تَعَتَّ مُحَمَّدًا نَبِيًّا وَجَعَلَ عَلِيًّا أَمَامًا اللَّهُمَّ اهْدِ

لَهُ خِيَارَ خَلْقِكَ وَجَنِّبْهُ شَرَّ خَلْقِكَ

و چون میان رکن بالای و حجر الاسود برسد بگوید :

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا
عَذَابَ النَّارِ .

و چون در شوط پنجم مستحار رسد و آن پست کعبه است نزدیک زکریا عیانی
برابر در خانه بایسد و دستها را بشاید بخانه ورودی خود و شکم خود را برساند
کعبه و گوید :

اللَّهُمَّ الْبَيْتُ بَيْتُكَ وَالْعَبْدُ عَبْدُكَ وَهَذَا مَتْنَامُ
الْعَائِدِيكَ مِنَ النَّارِ اللَّهُمَّ مِنْ قَبْلِكَ الرَّوْحُ وَ
الْفَرْحُ وَالْعَافِيَةُ اللَّهُمَّ إِنَّ عَلِيَّ ضَعِيفٌ
فَضَاعِفُهُ لِي وَاعْفِرْ لِي مَا أَطْلَعْتَ عَلَيْهِ مِنِّي وَخَفِيَ
عَلَى خَلْقِكَ اسْتَجِرُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ (و گوید) اللَّهُمَّ
إِنَّ عِنْدِي أَفْوَاجًا مِنْ ذُنُوبٍ وَأَفْوَاجًا مِنْ خَطَايَا
وَعِنْدَكَ أَفْوَاحٌ مِنْ رَحْمَةٍ وَأَفْوَاحٌ مِنْ مَغْفِرَةٍ

يَا مَنْ اسْتَجَابَ لِابْعَصِ خَلْقِهِ اِذْ قَالَ اَنْظِرْنِي اِلَى
 يَوْمٍ يُبْعَثُونَ اسْتَجِبْ لِي بِرَحْمَتِكَ خُودِ اَبْطَلِبُ دَعَابِيَا
 بِنِ وَتِ اَرْكَبَانِ خُودِ هِرْجِه دَانِي مَفْصَلًا بَكْنِ هِرْجِه رَا بَخَا طَرْدِ شَهْتِه بَاشِي
 مَحَلًّا اَقْرَارِ كُنْ وَطَلِبْ اَمْرَ شِ كُنْ كِه پَسْتِه اَمْرَ زَبَدِه مِشْوِي نَشَا اَللهُ تَعَالَى بِسِ
 چُون بَجْرِ اَلَسُودِ رَسِي بَكُو :

اَللّٰهُمَّ قِنِّعْنِي بِمَا رَزَقْتَنِي وَبَارِكْ فِيمَا اَتَيْتَنِي
 وَبِبَابِ كَمَالِ مَلَا حِظْ بَكْبَدِ دَرِ هِرْ مَرْتَبِه كِه مِيرُودِ حَجْرًا بَسُو سِدِ يَادِ سِتِ بَالِدِ اَرْكَانِ
 وَبِرْ كَرُودِ يَا خُودِ اَبِ سِتْجَارِ بَسَا يَدِ اَنْجَارِ اَنْشَانِ كَنْدِ وَچُون
 اِيْنِ عَمَلِ اَبْجَا اُورِدِ بَارِ بَجَا يِ خُودِ رُودِ وَ اَزْ اَنْجَا
 رُو اَنْ شُو دِ تَا زِيَادِه وَ كَمِ دَرِ طُوفِ حَالِ شُو

۳- نماز طواف

مسئله ۱۰۰ - واجب است بعد از هر طواف واجب

دو رکعت نماز مثل نماز صبح به نیت نماز طواف در نزد
مقام حضرات ابراهیم بجا آورد و احتیاط آنستکه نماز
را بعد از طواف فوراً بخواند و نیز احتیاط آنستکه نماز
را در پشت مقام بخواند یعنی طوری بایستد که سنگی
که نشانه پای حضرت ابراهیم بر آنست رو بروی او
باشد و اگر برای زیادی جمعیت نتواند درجائی بایستد
که عرفاً بگویند پشت مقام ایستاده باید در یکی از دو طرف
مقام بایستد و نماز بخواند و اگر آنهم ممکن نباشد
در هر جائی از مسجد که به پشت مقام و دو طرف آن
نزدیکتر است نماز را بخواند و احتیاط آنستکه هر وقت
توانست نماز را دوباره پشت مقام بخواند.

مسئله ۱۰۱ - نماز طواف مستحب را میتوان در هر

جای از مسجد بجا آورد بلکه بعضی فرموده اند که ترك

آن عمداً جایز است

مسئله ۱۰۲- اگر کسی نماز طواف واجب را فراموش

کرد هر وقت بیادش آمد باید در پشت مقام و اگر ممکن

نشد در یکی از دو طرف آن و گرنه در هر جا از مسجد

که نزدیکتر باشد بجا آورد و اگر سعی و کارهای دیگر

را بجا آورده لازم نیست دوباره بجا آورد اگر چه احوط

آنستکه کارهای بعد از نماز را هم دوباره انجام دهد

مسئله ۱۰۳- بنا بر آنکه ترتیب در بین نماز طواف

و کارهای بعد از آن معتبر باشد بعضی فرموده اند که کسیکه

واجبات نماز مثل قرائت و غیر آن را نداند عمره او باطل

است و از حجة الاسلام بریء الذمه نخواهد شد پس علاوه

بر آنکه برای نمازهای واجب دیگر لازم است انسان

قرائت صحیح و احکام و اجبه نماز را بیاموزد در وقتی که

اراده حج دارد نیز باید قرائت خود را صحیح نموده و

واجبات نماز را یاد بگیرد و اگر ممکن نشود نماز طواف

را بجماعت بخواند ولی اکتفاء بآن اشکال دارد پس احتیاط

آنستکه بطور فرادی نیز بخواند و اگر نایب هم بگیرد

جهت نماز بهتر و مطابق با احتیاط است .

مسئله ۱۰۴ - کسیکه نماز طواف را فراموش کرده اگر بر گشتن به مسجد برایش دشوار باشد میتواند آنرا در هر محلی که یادش آمد بخواند هر چند در شهر دیگر باشد و احتیاط آنستکه هم خودش در جائیکه بنخاطرش آمده بخواند و هم کسی را نایب بگیرد که در مقام بجای آورد .

مسئله ۱۰۵ - اگر کسی نماز طواف واجب را فراموش کند و پیش از بجا آوردن آن بمیرد باید پسر بزرگتر قضای آنرا بجا آورد مثل سایر نمازهاییکه از میت فوت شده .

مستحبات نماز طواف

مستحب است که در رکعت اول نماز طواف بعد از حمد سوره قل هو الله احد و در رکعت دوم بعد از حمد سوره «قل یا ایها الکافرون» بخواند و چون از نماز فارغ شود حمد و ثنای الهی را بجا آورد و صلوات بفرستد و بگوید :

اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّي وَلَا تَجْعَلْهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنِّي أَلْحَمْدُ
 لِلَّهِ بِمَحَامِدِهِ كُلِّهَا عَلَى نِعْمَائِهِ كُلِّهَا حَتَّى يَلْتَمِسَ أَلْحَمْدُ
 إِلَى مَا يُحِبُّ وَيَرْضَى اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ
 مُحَمَّدٍ وَتَقَبَّلْ مِنِّي وَطَهِّرْ قَلْبِي وَزَكِّ عَمَلِي .

در بعضی از روایات وارد است که بگوید :

اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي بِطَاعَتِي إِيَّاكَ وَطَاعَتِي رَسُولَكَ
 صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ اللَّهُمَّ جَنِّبْنِي أَنْ أَعْدَى
 حُدُودَكَ وَاجْعَلْنِي مِنْ يُحِبُّكَ وَيُحِبُّ رَسُولَكَ
 صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَصَلِّكَ وَعِبَادَكَ الْبِحُسْنِ

پس بسجده رود و بگوید :

سَجَدَ لَكَ وَجْهِي تَعَبُداً وَرِقاَلاً إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ حَقَّاقاً
 الْأَوَّلُ قَبْلَ كُلِّشَيْءٍ وَالْآخِرُ بَعْدَ كُلِّشَيْءٍ وَهَذَا أَنَا
 ذَابُّنٌ بَيْنَ يَدَيْكَ نَاصِيَتِي بِيَدِكَ فَأَعْفِرْ لِي إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ
 الذَّنْبَ الْعَظِيمَ غَيْرُكَ فَأَعْفِرْ لِي فَإِنِّي مُقِرٌّ بِذُنُوبِي عَلَى
 نَفْسِي وَلَا يَدْفَعُ الذَّنْبَ الْعَظِيمَ غَيْرُكَ (فَاعْفِرْ لِي)

۴ - سعی

مسئله ۱۰۶ - بعد از نماز طواف و اجب است هفت
 مرتبه بین صفا و مروه سعی کند یعنی از ابتداء صفا پیاده
 یا سواره یا بر دوش کسی بمروه برود و این یک مرتبه
 حساب میشود و از مروه به صفا بر گردد که با رسیدن به
 صفا دو مرتبه سعی کرده است پس بهر رفتن از صفا به مروه
 و بر گشتن دو سعی حاصل میشود و باین ترتیب سعی را
 بجا آورد سعی هفتم در مروه تمام میشود.

مسئله ۱۰۷ - سعی مثل طواف رکن است و اگر کسی
 آنرا عمدتاً یا سهواً انجام ندهد حکمش حکم انجام ندادن

طواف است که سابقاً شرح داده شد (مسئله ۸۲ ص ۵۵۵)

مسئله ۱۰۸ - در سعی وضوء و غسل و پاک کردن بدن و

لباس و پوشیده به دن عورت شرط نیست ولی احتیاط مستحب
آنستکه با غسل یا وضوء باشد.

مسئله ۱۰۹ - اگر کسی پیش از طواف سعی کرد

احتیاط واجب آنستکه دوباره آنرا بجا آورد.

واجبات سعی

مسئله ۱۱۰ - هفت چیز در سعی واجب است :

اول - نیت است پس اگر سعی او برای عمره تمتع است

چنین نیت کند که برای انجام فرمان خداوند عالم هفت

مرتبه سعی عمره تمتع حجة الاسلام را بین صفا و مروه بجا

میاورم و مستحب است نیت را بزبان بیاورد و باید پیش از

شروع سعی نیت کند که از اول جزء آن با نیت باشد و

احتیاط مستحب آنستکه چهار پله از صفا بالا رود و در

آنجا قصد کند و تا وقتی که پائین میآید به نیت خود باقی باشد

دوم و سوم - آنستکه سعی را از صفا ابتداء و به

مروه تمام کند باین قسم که پاشنه پا را بچسباند بجزء

اول مسافت و از آنجا برود تا برسد به مروه به قسمیکه

انگشت پارا برساند. به پله که از آن بمروه بالا میروند و احتیاط مستحب آنستکه موقع حرکت از هفت چهار پله از صفا بالا رود و شروع سعی کرده برود تا مروه و از آنجا نیز چهار پله بالا رود و باین ترتیب سعی را تمام کند.

چهارم - آنستکه هفت مرتبه سعی کند نه کمتر و نه

بیشتر.

مسئله ۱۱۱ - اگر عمداً بیشتر از هفت بار سعی کند

سعی باطل میشود و اگر از جهت ندانستن مسئله یا فراموشی زیاد کند سعی صحیح است و بعضی فرموده اند اگر از راه فراموشی یک مرتبه یا بیشتر زیاد کرد مستحب است آن را به هفت بار برساند که سعی دیگر باشد.

مسئله ۱۱۲ - اگر سهواً سعی را از هفت مرتبه کمتر

بجا آورد باین هر وقت بیادش آمد بقیه آن را انجام دهد و اگر از مکه بیرون رفته اگر چه بوطنش رسیده باشد باید برگردد و آن را بجا آورد و اگر نتواند برگردد باید نایب بگیرد و احتیاط مستحب آنستکه اگر چهار مرتبه سعی نکرده آن را از سر بگیرد.

مسئله ۱۱۳ - کسیکه سهواً از هفت مرتبه کمتر سعی کند آنچه بر او بسبب احرام حرام شده تا بقیه سعیش را انجام ندهد حلال نمیشود .

مسئله ۱۱۴ - اگر بعد از منصرف شدن از سعی شك در عدۀ آن کند بآن شك اعتناء نکند و سعیش صحیح است لکن اگر احتمال میدهد که کمتر از هفت مرتبه سعی کرده احتیاط مستحب آنست که دوباره سعی کند .

مسئله ۱۱۵ - اگر در بین آنکه مشغول سعی است و در مروه میباشد شك کند که هفت بار سعی کرده با بیشتر بشکش اعتناء نکند و بنا را بر تمام گذارد .

مسئله ۱۱۶ - اگر در بین صفا و مروه شك کند که این مرتبه هفتم است یا هشتم سعی باطل است و باید از سر بگیرد .

پنجم - آنستکه رفتن به مروه و بر گشتن از آن از راه معمولی باشد پس اگر از میان مسجد الحرام یا از راه سوق اللیل مثلاً به مروه رود یا از مروه به صفا برگردد صحیح نیست .

ششم - آنستکه در وقت رفتن به مروه رو به مروه باشد و در وقت برگشتن به صفارو به صفا باشد پس اگر بطور قهقري برود و برگردد که در وقت رفتن به مروه رویش به صفا و در برگشتن رویش به مروه باشد سعیش صحیح نیست.

هفتم - آنستکه لباس و نعل او مباح باشد بلکه بنابر احوط چیز غصبی همراه نداشته باشد و اگر سواره سعی میکند باید مرکب او غصبی نباشد.

هشتم - از واجبات ترتیب بین طواف و سعی است و اگر فراموش کرد یا بجهت ندا نستن مسئله پیش از طواف سعی کرده احتیاط واجب آنست که دو باره آنرا بجا آورد.

مسئله ۱۱۷ - مستحب است کسیکه میخواهد سعی کند نزد حجر الاسود برود و آنرا ببوسد و دستها یا بدن را بآن بمالد یا اشاره کند پس به نزد چاه زمزم رود و بخود يك دلو آب بکشد و بر سر و پشت و شکم بریزد و بخورد و ایندعا را بخواند:

اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ عِلْمًا نَافِعًا وَرِزْقًا وَاسِعًا وَشِفَاءً مِّنْ كُلِّ دَاءٍ وَسُقْمٍ

پس متوجه صفا شود از دریا که محاذی حجر الاسود است و آن بیت که حضرت رسول خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ اَزَّوَجَلَّ بَیْرُنُ فِتْ بَارَامِ دَلُّوْتِنِ بِرُودِ بِالْاِیْ كُوهِ صِفَا تَانْظُرْنِدْ

بخانه کعبه ورود بر کُنْ عِرَاقِیْ کُنْدِ وَحَمْدِ شِنَایِ اَلْهٰی رَاجَا اَوْرِدْ وَارْ نَعْمَتَا یِ اَلْهٰی

بمخاطب آورد پس هفت نوبت اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ و هفت نوبت اَلْحَمْدُ لِلَّهِ وَ هفت نوبت

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ
پس سه مرتبه بگوید

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَدِيثُ

وَيُمِيتُ وَيُحْيِي وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

قَدِيرٌ پس صلوات بر محمد و آل محمد بفرستد و هر سه نوبت بگوید

اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا هَدَيْنَا الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا أَوْلَانَا

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الْحَيِّ الْقَيُّومِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الْحَيِّ الدَّائِمِ

پس سه نوبت بگوید ، اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللهُ وَ اَشْهَدُ
 اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ لَا نَعْبُدُ اِلَّا اِيَّاهُ مُخْلِصِينَ
 لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ

و سه مرتبه بگوید :

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْئَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ وَالْبَقِيَّةَ فِي الدُّنْيَا

وَالْآخِرَةَ

پس سه مرتبه بگوید

اَللّٰهُمَّ اِتِّبَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً

وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ پس صد مرتبه بگوید اللهُ اَكْبَرُ

و صد مرتبه لَا اِلَهَ اِلَّا اللهُ بگوید ، و صد مرتبه الْحَمْدُ لِلّٰهِ

بگوید و صد نوبت «سُبْحَانَ اللهِ» پس بگوید «

لَا اِلَهَ اِلَّا اللهُ وَحْدَهُ وَحْدَهُ اَنْجَزَ وَعَدَهُ

وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَغَلَبَ الْأَخْرَابَ وَوَحَّدَهُ فَلَهُ الْمُلْكُ
 وَلَهُ الْحَمْدُ وَوَحَّدَهُ اللَّهُمَّ بَارِكْ لِي فِي الْمَوْتِ وَفِيمَا
 بَعْدَ الْمَوْتِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ ظُلْمَةِ الْقَبْرِ
 وَوَحْشَتِهِ اللَّهُمَّ أَظِلَّنِي فِي ظِلِّ عَرْشِكَ يَوْمَ لَا
 ظِلَّ إِلَّا ظِلُّكَ

و بسیار تکرار کن سپردن دین و نفس اهل خود را بخداوند عالم و بگو
 اسْتَوْدِعُ اللَّهُ الرَّحْمَنَ الرَّحِيمَ الَّذِي لَا تَضَعُ وَذَائِعُهُ
 دِينِي وَنَفْسِي وَأَهْلِي وَمَالِي وَوَلَدِي اللَّهُمَّ
 اسْتَعْمِلْنِي عَلَى كِتَابِكَ وَسُنَّةِ نَبِيِّكَ وَتَوَقَّنِي عَلَى مِلَّةِ
 وَأَعِدَّنِي مِنَ الْفِتْنَةِ پس سه نوبت بگوید (اللَّهُ أَكْبَرُ)
 پس دو مرتبه دعای سابق را بخواند پس یکبار تکبیر بگوید و بخواند دعای
 سابق را و اگر همه عمل کرده باشد می تواند بخواند پس هر قدر که می تواند بخواند .

و مستحب است که این دعا را بخواند: **اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي كُلَّ ذَنْبٍ**
أَزَيْبْتُهُ قَطُّ فَإِنْ عُدْتُ فَعُدُّ عَلَيَّ بِالْمَغْفِرَةِ فَإِنَّكَ
أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ اللَّهُمَّ افْعَلْ بِي مَا أَنْتَ أَهْلُهُ
فَإِنَّكَ إِنْ تَفَعَّلْتَ بِي مَا أَنْتَ أَهْلُهُ تَرَحَّمْتَنِي وَإِنْ تَعَذَّبْتَنِي
فَأَنْتَ غَنِيٌّ عَنِّي وَعَنْ عَذَابِي وَأَنَا مُحْتَاجٌ إِلَى رَحْمَتِكَ يَا مَنْ
أَنَا مُحْتَاجٌ إِلَى رَحْمَتِهِ إِذْ حَمَيْتَنِي وَلَا تَفْعَلْ بِي مَا أَنَا
أَهْلُهُ فَإِنَّكَ إِنْ تَفَعَّلْتَ بِي مَا أَنَا أَهْلُهُ تَعَذَّبْتَنِي وَلَمْ
تَظْلِمْنِي أَصَبْتُ أَتَقِي عَذَابَكَ وَلَا أَخَافُ جَوْرَكَ
فَيَا مَنْ هُوَ عَدْلٌ لَا يَجُورُ إِذْ حَمَيْتَنِي

پس بگو:

يَا مَنْ لَا يَخْشَى سَائِلُهُ وَلَا يَنْفَدُ نَائِلُهُ صَلَّى عَلَيَّ مُحَمَّدٍ
وَالْحَمْدُ وَأَعِدْ بِي مِنَ النَّارِ بِرَحْمَتِكَ

و در حدیث است که کسیکه خواهد مال زیاد شود پس باید که طول دهد
ایستادن در صفار و در پایه چهارم رو بکعبه این دعا بخواند :

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَفِتْنَتِهِ وَ
عُرْبِيَّةٍ وَوَحْشِيَّةٍ وَظُلْمَتِهِ وَضَيْقِهِ وَضَنْكِهِ اللَّهُمَّ
أَظْلِمْنِي فِي ظِلِّ عَرْشِكَ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّكَ

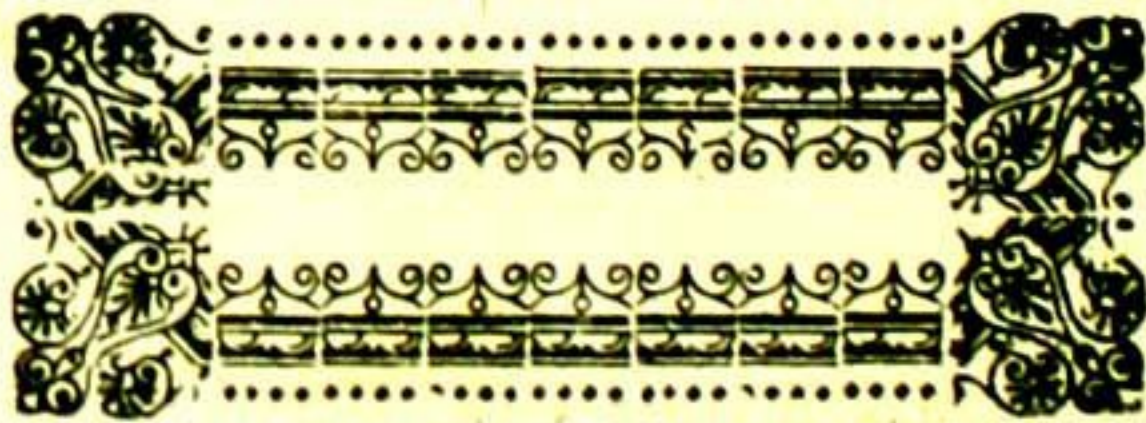
پس از آن پایه پائین آید و پشت خود را بر زمین کند و بگوید :

يَا رَبِّ الْعَفْوِ يَا مَنْ أَمَرَ بِالْعَفْوِ يَا مَنْ هُوَ أَوْلَى بِالْعَفْوِ
يَا مَنْ يُثَبِّتُ عَلَى الْعَفْوِ الْعَفْوَ الْعَفْوَ يَا جَوَادُ
يَا كَرِيمُ يَا قَرِيبُ يَا بَعِيدُ أُرْدُدْ عَلَيَّ
نِعْمَتَكَ وَاسْتَعْمِلْنِي بِطَاعَتِكَ وَمَرْضَاتِكَ

(مستحبات سعی)

مسئله ۱۱۸ - مستحب است که پس از نماز طواف مبادرت بسی کند و در حال طواف بدن و لباس او پاک و با وضو یا غسل باشد و از صفا تا مناره متوسط راه برود یعنی نه تند برود نه کند و از آنجا تا بازار عطاران را اگر مرد باشد هروله کند یعنی مثل شتر قدمها را کوتاه و تند بردارد و اگر سواره باشد بطوریکه بکسی اذیت نرسد هر کب خود را حرکت دهد و از بازار عطاران متوسط راه برود و برای زنها هروله مستحب نیست و چون بمناره رسد بگوید :

بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ
 وَ أَهْلِ بَيْتِهِ اللَّهُمَّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَتَجَاوَزْ عَمَّا تَعْلَمُ إِنَّكَ
 أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَكْرَمُ وَ اهْدِنِي لِلتَّقَى هِيَ أَقْوَمُ اللَّهُمَّ
 إِنَّ عَلِيَّ ضَعِيفٌ فَضَاعِفُهُ لِي وَ تَقَبَّلْ مِنِّي اللَّهُمَّ لَكَ
 سَعْيِي وَ بِكَ حَوِيٌّ وَ قُوَّتِي تَقَبَّلْ مِنِّي عَلِيَّ يَأْمَنُ بِقَبْلِ عَمَلِ

الْمُتَّقِينَ

(پس تند برود تا بنماره دیگر برسد چون از آنجا بگذرد)

بِكَوَيْدٍ يَا ذَا الْمَرَّةِ وَالْفَضْلِ وَالْكَرَمِ وَالنِّعْمَاءِ وَالْجُودِ

اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ

و چون برود رسد دعای اول را بخواند که در صفا خواند و بگوید

اللَّهُمَّ يَا مَنْ أَمَرَ بِالْعَفْوِ يَا مَنْ يُحِبُّ الْعَفْوَ يَا مَنْ

يُعْطِي عَلَى الْعَفْوِ يَا مَنْ يَعْفُو عَلَى الْعَفْوِ يَا رَبَّ الْعَفْوِ

الْعَفْوِ الْعَفْوِ الْعَفْوِ

وسعی کند در گریه کردن و خود را بگریه بدارد و دعای بسیار کند در

حال سعی و این دعا را بخواند :

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ حُسْنَ الظَّنِّ بِكَ عَلَى كُلِّ

حَالٍ وَصِدْقَ النِّيَّةِ فِي التَّوَكُّلِ عَلَيْكَ

و اگر هر هروله را فراموش کرد هر جا بنحاطرش
آمد بطور قهقری بر گردد تا بموضع هروله برسد پس
هروله کند .

۵- تقصیر

مسئله ۱۱۹- بعد از تمام شدن سعی باید تقصیر کند

یعنی بقصد حلال شدن چیزها- آئی که در عمره تمتع
حجۃ الاسلام بر او حرام بوده برای انجام فرمان خداوند
عالم مقدری از ناخنها یا موی سر یا ریش یا شارب خود را
بچینند و تراشیدن سر در عمره تمتع کافی نیست بلکه حرام است .

مسئله ۱۲۰- اگر کسی تقصیر را فراموش کند و تا

بعد از احرام حج یا ادش نیاید عمره او صحیح است و بنا
بر احتیاط واجب يك گو سفند كفاره بر او واجب میشود .

مسئله ۱۲۱ - اگر کسی عمداً تقصیر را ترک کند

تا محرم بحج شود عمره تمتع او باطل است و حج او حج افراد میشود پس باید حج را تمام کند و بنا بر احتیاط واجب بعد از حج يك عمره مفرده بجا آورد و سال بعد نیز دوباره حج کند.

مسئله ۱۲۲ - بعد از تقصیر هر کاریکه بر او بسبب

احرام حرام شده بود غیر از تراشیدن سر حلال میشود ولی تراشیدن سر بنا بر احتیاط واجب جایز نیست و اگر بخواهد کاملاً با احتیاط رفتار کند بعد از تقصیر طواف نساء و نماز آنرا نیز بامید اطاعت فرمان خداوند متعال بجا آورد هر چند اقوی آنستکه در عمره تمتع طواف نساء واجب نیست و وجوب آن مخصوص بحج و عمره مفرده است خواه واجب باشد یا مستحب.

مسئله ۱۲۳ - اگر وقت بقدری تنگ باشد که اگر

بخواهد در وقت ورود بمکه عمره تمتع را بجا آورد بوقوف به عرفات نرسد یا زن حایض اگر بخواهد صبر کند تا پاک شود و طواف را بجا آورد وقت و قوف به عرفات میگذرد باید بجای حج تمتع حج افراد بجا آورد

پس اگر بواسطه عذری مثل مرض و نسیان و ندانستن مسئله از میقات احرام نبسته است از مکه احرام بندد و اگر در میقات بجهت عمره تمتع احرام بسته است از نیت احرام تمتع بر گردد بنیت احرام حج افراد و بعرفات رود و بعد از ظهر روز نهم ذیحجه بدستوریکه بعداً گفته میشود در عرفات بماند و بعد از مغرب به مشعر الحرام رفته و شب را در آنجا بماند و پیش از طلوع آفتاب به منی برود و روز عید در منی بجمره عقبه که اسم محلی است سنگ ریزه بیندازد و سر خود را بتراند ولی چون حج او افراد شده قربانی بر او واجب نیست و بعد از تراشیدن سر در همانروز یا روز بعد بمکه برود و طواف حج و دو رکعت نماز طواف را بجا آورد و بعد بین صفا و مروه سعی نموده و بعد از سعی طواف نساء و دو رکعت نماز آنرا بجا آورد و به منی بر گردد و شب یازدهم را در منی بماند و روز یازدهم و دوازدهم بسه جمره سنگ ریزه بیندازد و بعضی از حاجیان که بعداً گفته میشود شب سیزدهم را هم باید در منی بمانند و در روز سیزدهم بسه جمره سنگ بیندازند و بعد از تمام

شدن این اعمال باید از حرم بیرون رود و بنیت عمره مفرده
 محرم شود و بمکه بر کرده و طواف وسی و طواف نساء و
 تقصیر را بطوریکه شرح داده شد انجام دهد و اگر بدون عذر
 در میقات احرام نبسته احرام بستن او از مکّه محل اشکالست
مسئله ۱۲۴ - هر گاه زن پیش از احرام از میقات

حائض شد به نیت عمره باید محرم شود و وارد مکّه
 شود پس اگر پیش از موقع وقوف بعرفات و مشعر پاک شد
 که عمره را بجامی آورد و بعد عمل حج را انجام دهد و اگر
 پیش از وقوف بعرفات و مشعر پاک نشد حکم آن شرحی است
 که در مسئله پیش گفته شد.

مسئله ۱۲۵ - اگر در وقتی عمره تمتع را باطل
 کند که وقت آنکه دو باره آنرا بجا آورد نداشته باشد
 باید حج افراد کند و بعد از آن عمره مفرده بجا آورد و
 بنا بر احتیاط واجب باید سال بعد حج تمتع را بجا آورد.

مسائل حج تمتع

مسئله ۱۲۶ - چنانچه دانسته شد حج تمتع مرکب
 است از عمره تمتع و حج تمتع و گذشت که کسیکه تکلیف
 او حج تمتع است باید اول عمره تمتع را بجا آورد و پس از

انجام اعمال عمره تمتع بشرحیکه گفته شد واجب است جزء
دیگر حج تمتع را که بآن نیز حج تمتع گویند بجا آورد
و واجبات آن سیزده چیز است :

(اول) احرام (دوم) وقوف بعرفات یعنی ماندن در
عرفات که معروف است و در چهار فرسخی مکه است (سیم)
وقوف بمشعر الحرام که بآن مزدلفه و جمع نیز می گویند
و بین منی و عرفات است (چهارم) و (پنجم) و (ششم) اعمال
منی است که نزدیکی مکه میباشد و اعمال آن در روز عید
انداختن سنگ ریزه بر جمره عقبه و قربانی کردن و
تراشیدن سر یا گرفتن کمی از ناخن یا موی سراسر است (هفتم)
طواف زیارت (هشتم) دور کعبت نماز طواف زیارت (نهم)
سعی بین صفا و مروه (دهم) طواف نساء (یازدهم) دور کعبت
نماز طواف نساء (دوازدهم) ماندن در منی در شبهای یازدهم
و دوازدهم ذی حجه و بر بعضی حاجیان واجب است که
شب سیزدهم را نیز در منی بمانند (سیزدهم) انداختن
سنگ ریزه بر سه جمره در منی در روز یازدهم و دوازدهم و بعضی
باید در روز سیزدهم هم بجره سنگ ریزه بیندازند و احکام
هریک از اینها بطور مفصل بیان میشود انشاء الله تعالی .

احرام حج

مسئله ۱۲۷ - بعد از تمام شدن عمره تمتع واجب است
محرم شدن برای حج تمتع و وقت آن موسع است ولی اگر
وقت بقدری تنگ شود که اگر در آن وقت محرم نشود
وقوف بعرفات در روز عرفه (نهم ذی حجه) از او فوت شود
باید فوراً محرم شود که روز عرفه و قوف بعرفات رادرك کند.

مسئله ۱۲۸ - پیش از روز ترویبه (هشتم ذی حجه)
احرام بستن جایز است ولی احتیاط آنست که پیش از
روز ترویبه از مکه خارج نشود و احتیاط مستحب آنست که در
روز ترویبه محرم شود.

مسئله ۱۲۹ - در احرام حج تمتع نیز نیت لازم است
پس باید نیت کند که احرام می بندم برای حج تمتع یعنی
بر خود قرار میدهم ترك کار هائیکه در حال احرام حرام
است در حج تمتع بجهت اطاعت فرمان خداوند عالم و دستور
احرام و کار هائیکه در حال احرام ترك آنها واجب است بشرحی
است که در احرام عمره گفته شد.

مسئله ۱۳۰ - محل احرام بستن برای حج تمتع مکه
است که در هر جای آن محرم شود کافی است ولی مستحب

است که در مسجد الحرام در مقام حضرت ابراهیم یا در حجر اسمعیل محرم شود.

مسئله ۱۳۱- اگر کسی از روی فراموشی یا ندانستن مسئله محرم نشود تا برود بمنی یا عرفات و قبل از اعمال ملتفت شود باید به مکه برگردد و محرم شود و با احرام اعمال را بجا آورد و اگر برای تنگی وقت یا عذر دیگر نتواند برگردد احتیاط آنست که هر قدر میتواند برگردد و اگر نتوانست برگردد واجب است از همانجائی که ملتفت شده محرم شود.

مسئله ۱۳۲- اگر از روی فراموشی یا ندانستن مسئله محرم نشود و بعد از تمام کردن اعمال حج ملتفت شود حجش صحیح است و نی اگر بعد از گذشتن وقت و قوف بعرفات و مشعر الحرام و یا پیش از تمام شدن سایر اعمال حج بفهمد که محرم نشده احتیاط آنست که فوراً همانجا محرم شود و حج را تمام کند و سال آینده دوباره بجا آورد اگر چه بعید نیست جواز اکتفاء بآن.

مسئله ۱۳۳- اگر کسی عمداً برای حج محرم نشود تا وقت و قوف بعرفات و مشعر بگذرد حج او باطل است.

مستحبات احرام حج تا وقت وقوف بهرفات

مسئله ۱۳۴ - بهترین اوقات احرام بسمن برای حج روز ترویبه بعد از نماز ظهر است و اگر ممکن نشد بعد از نماز عصر و اگر ممکن نشد بعد از نماز واجب دیگر اگر چه نماز قضا باشد و اگر نماز قضا هم بر ذمه نداشته باشد بعد از نماز احرام که اقل آن دو رکعت است محرم شود بنحویکه در احرام عمره شرح داده شد و بهترین جاهای مکه برای احرام مسجد الحرام است و بهترین جا در مسجد الحرام برای احرام حجر اسمعیل یا مقام حضرت ابراهیم است پس در آنجا بعد از پوشیدن جامه احرام و کارهایی که پیش از این در احرام عمره گذشت نیت کند و لبیک ها را بدستوریکه در احرام عمره گذشت بگوید ولی در عوض کلماتی که مخصوص بعمره است کلمات دیگر بگوید مثلاً عوض (و هذِهِ عَمْرَةٌ مَتَعَةً إِلَى الْحَجِّ) بگوید (و هَذِهِ حَجَّةٌ تَمَتُّعٌ) و چون مشرف بر ابطح شود صدای بلند تلبیه بگوید و چون متوجه منی شود بگوید :

اللَّهُمَّ إِنَّا أَرْجُو وَإِنَّاكَ أَدْعُو فَبَلِّغْنِي أَمَلِي
 وَأَصِلْ لِي عَمَلِي وَبَارِكْ لِي فِي دَلِيلِي وَبَارِكْ لِي فِي سَبْعِ وَتَقْدِيرِي وَذِكْرِي
 حَقِّ تَعَالَى وَبَارِكْ لِي فِي سَبْعِ وَتَقْدِيرِي وَذِكْرِي وَتَقْدِيرِي وَذِكْرِي
 أَقْدَمَ مِنْهَا صَالِحًا فِي عَاقِبَةٍ وَبَلِّغْنِي هَذَا الْمَكَانَ
 بِسَبْعِ وَتَقْدِيرِي اللَّهُمَّ هِدْنِي وَمِنِّي وَفِي مَا مَنَنْتَ بِهِ عَلَيْنَا
 مِنَ الْمُنَاسِكَ فَاسْأَلُكَ أَنْ تَمُنَّ عَلَيَّ بِمَا مَنَنْتَ عَلَى
 أَنْبِيَائِكَ فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدُكَ وَفِي قَبْضَتِكَ

سنت است که شب عرفة در منی باشد و مشغول طاعت الکی باشد و بهتر است که
 این عبادت‌ها را خصوصاً نماز مادر مسجد حیفاً بجا آورد چون نماز صبح خواند
 تعقیب بخواند تا طلوع آفتاب در وانه عرفات شود و اگر خواهم بعد از طلوع صبح
 روانه شود ولیکن سنت بکراهت است که از وادی محسّر در نشود تا آفتاب طالع
 نشود و مکر و هست که پیش از صبح روانه شود و از بعضی حرمت حکایت کرده اند

مگر از جهت ضرورتی مثل بیماری و سبک خوف از دو حام خلق داشته باشد
و چون متوجه عرفات شود این دعا را بخواند

اللَّهُمَّ إِلَيْكَ صَمَدْتُ وَإِيَّاكَ اعْتَمَدْتُ وَوَجْهَكَ
أَرَدْتُ أَسْأَلُكَ أَنْ تُبَارِكَ لِي فِي رِحْلَتِي وَتَقْضِيَ لِي
حَاجَتِي وَأَنْ تَجْعَلَنِي مِنْ تِبَاهِي بِهَذَا الْيَوْمِ مَنْ هُوَ أَفْضَلُ
﴿ مِنْ ﴾

و تلبسیه گوید تا بعرفات رسد و چون رسید خیمه اش را

در میز آن نزدیک آنست

متصل بان از عرفات

نیست

در این روز که در عرفات است
در این روز که در عرفات است

در این روز که در عرفات است
در این روز که در عرفات است

وقوف بعرفات

مسئله ۱۳۵ - واجب است بر کسیکه حج بجا می -

آورد ماندن در عرفات و بنا بر احتیاط واجب وقت آن از ظهر روز عرفه (نهم ذیحجه) است تا مغرب پس باید در تمام وقت در آنجا بماند و از حدود عرفات از ظهر تا مغرب خارج نشود و در ماندن در عرفات فرق نمیکند که پیاده باشد یا سواره راه برود یا نشسته باشد یا خوابیده

مسئله ۱۳۶ - اگر کسی از ظهر تا مغرب روز عرفه

در عرفات خواب یا بیهوش باشد وقوف او باطل است ولی اگر پیش از وقت در عرفات باشد و قصد وقوف کند و بهمین قصد بخوابد و اتفاقاً در تمام وقت بیدار نشود صحت وقوف او بعید نیست و اگر بعد از قصد وقوف و دخول وقت بخوابد ضرر ندارد و وقوف او صحیح است .

مسئله ۱۳۷ - بودن در عرفات از ظهر تا مغرب

اگرچه بنا بر احتیاط واجب است ولی آن مقداریکه رکن است این است بین ظهر تا مغرب بقدری در عرفات بماند که عرفاً بگویند در آنجا توقف کرده است و این مقدار از وقوف را وقوف اختیاری عرفات گویند و کسیکه

عمداً این مقدار را ترك كند حجش باطل میشود اگر چه بوقوف اضطراری عرفات برسد یعنی شب دهم رادر عرفات بماند و وقوف مشعر را هم ترك كند و چنانچه سهواً فراموش کرد حج او باطل نیست مگر آنکه وقوف بمشعر را عمداً یا سهواً ترك كند که در این صورت حجش باطل است و تفصیل آن ذکر میشود انشاء الله .

مسئله ۱۳۸- درو قوف بعرفات نیت واجب است باین قسم که نیت کند از ظهر امروز تا مغرب برای حج تمتع حجة الاسلام برای اطاعت فرمان خداوند عالم در عرفات میمانم
مسئله ۱۳۹- اگر کسی عمداً بعد از گذشتن مقداری از ظهر در عرفات حاضر شود و قوفش صحیح است و کفاره ندارد ولی خلاف احتیاط نموده و بنا بر آنکه وقوف از اول ظهر تا مغرب واجب باشد گناه کرده است .

مسئله ۱۴۰- اگر کسی عمداً پیش از مغرب از عرفات بیرون برود و در همان روز برنگردد واجب است بر او قربانی کردن يك شتر که در راه خدا در روز عید در منی نحر کنند و اگر نتواند هیچجده روز پی در پی روزه بگیرد و بر او واجب است با تمکن بر گشتن و ماندن تا غروب و اگر

پشیمان شد و در همان روز بعرفات برگشت بنا بر احتیاط واجب نیز کفاره از اوساقط نمیشود .

مسئله ۱۴۱- اگر کسی از روی فراموشی یا ندانستن مسئله پیش از مغرب از عرفات بیرون رفت پس اگر در همان روز ملتفت شد باید برگردد و اگر برگردد معصیت کرده و بنا بر احتیاط کفاره بدهد و اگر بعد از مغرب ملتفت شد چیزی بر او نیست .

مسئله ۱۴۲- اگر بواسطه فراموشی یا تنگی وقت یا عذر دیگر نتواند هیچ مقداری از ظهر تا مغرب روز عرفه را در عرفات بماند باید مقداری از شب عید را هر چند کم باشد در عرفات بماند و این زمان را وقت اضطراری عرفه میگویند و اگر عمداً هیچ مقداری از شب عید را هم در آنجا نماند حج او باطل میشود اگر چه وقوف بمشعر را درک نماید .

مسئله ۱۴۳- اگر کسی وقوف بعرفات را بعد از مثل فراموشی یا ندانستن مسئله در وقت اختیاری و اضطراری ترك نمود ولی وقوف در مشعر الحرام را چنانچه خواهد آمد درك کند حجش صحیح است .

مسئله ۱۴۴- هر گاه در پیش قاضی عامه اول ماه

ذی حجه ثابت شود و برای شیعه شرعاً ثابت نشده باشد و
 باین جهت روز نهم ذی حجه در نزد آنها روز هشتم در پیش
 شیعه باشد احتیاط واجب آنستکه اگر ممکن است وقوف
 اختیاری عرفات را در روزیکه پیش شیعه نهم است انجام
 دهد و اگر ممکن نشد اضطراری آنرا درک کند و بمشعر
 رفته و وقوف در آن جا را نیز درک کند و اعمال روز عید را
 در منی بعمل آورد و اگر درک اضطراری عرفات هم ممکن
 نشد درک اختیاری مشعر کافی است و حجش صحیح است
 و درک اضطراری عرفه و اضطراری مشعر نیز چنانچه گفته
 خواهد شد بنا بر اقوی کفایت میکند و اگر درک هیچیک از
 این مواقف میسر نشود حکم آن در مسئله بعد ذکر خواهد
 شد هر گاه هلال نزد قاضی عامه ثابت شود و نزد شیعه ثابت
 نشده باشد لکن از جهت تقیه ناچار بمتابعت باشند و از عمل
 بوظیفه خود خائف باشند اقوی صحت و کفایت همین حج
 است از حجه الاسلام هر چند عالم بخلاف باشند و اگر بدون
 خوف متمکن از عمل بوظیفه باشند احوط آنستکه با آنها
 رجاء متابعت کنند و بعد هم عمل بوظیفه خود نمایند حتی با
 عدم علم بخلاف .

مستحبات و قوف بعرفات

- ۱ - خیمه اش را در محلی که آنرا نمره گویند و متصل بعرفات است بزند . ۲ - در دست چپ کوه نسبت بکسیکه از مکه آید در پائین کوه در زمین هموار و قوف کند و مکروه است که بالای کوه رود . ۳ - بارق قادیك جا و قوف کند .
- ۴ - با طهارت باشد و غسل کند . ۵ - هر چه را که باعث تشویش حواس و مانع از کمال توجه بخدا میشود رفع کند . ۶ - نماز ظهر و عصر را در وقت بيك اذان و دو اقامه بجا آورد .
- ۷ - بعد از نماز بایستد و مشغول دعاء شود . ۸ - در تمام مدت و قوف بایستد و نشسته یا سواره بودن در حال و قوف مکروه است و اگر نمیتواند بایستد هر قدر میتواند بایستد و اگر ایستادن مانع از حضور قلب و توجه باشد نشستن بهتر است .
- ۹ - رو بقبله کند و دل خود را متوجه بخداوند عالم نماید و حمد و ثنای او را بجا آورد و تمجید و تهلیل بکند و صد مرتبه **الله اکبر** و صد مرتبه **الحمد لله** و صد مرتبه **سبحان الله** و صد مرتبه **لا اله الا الله** بگوید و صد مرتبه **آیه الکرسی** بخواند و صد مرتبه **صلوات بر محمد و آل**

محمد ﷺ بفرستد و همچنین صد مرتبه سوره انا انزلناه
 بخواند و صد مرتبه لاحول ولا قوة الا بالله بگوید و صد
 مرتبه سوره قل هو الله احد بخواند

۱۰ - آنچه میخواند دعاء کند و دعاء زیاد کند که

این روز روز دعاء و مسئلت است و هیچ چیز در نزد شیاطین
 خوشتر از این نیست که انسان را از خداوند متعال غافل سازند.

۱۱ - پناه بردن بخدا از شیطان .

۱۲ - شمردن گناهان و توبه و استغفار کردن

۱۳ - گریه کردن و اگر نتواند خودش را بگریه بدارد

۱۴ - دعاء برای خود و پدر و مادر و برادران

مؤمن و اقل آن چهل نفر است و در حدیث است که آنچه

او برای برادر مؤمن طلب کند فرشته ای مو اکل است که

برای او صد هزار برابر آن را طلب کند .

۱۵ - تمام زمان وقوف را بدعاء و استغفار و ذکر

خدا صرف کند و بعضی از علماء این را واجب دانسته اند

و دعاهای منقوله را بخواند خصوصاً دعای صحیفه کامله

و دعای حضرت امام حسین علیه السلام و زیارت آنحضرت و دعای

حضرت امام زین العابدین علیه السلام و مستحب است که بگوید

اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ فَلَا تَجْعَلْنِي مِنْ آخِيهِ وَفُودِكَ
 وَأَرْحَمَ مَسِيرِي إِلَيْكَ مِنَ الْفَجِّ الْعَمِيقِ اللَّهُمَّ
 رَبِّ الْمَشَاعِرِ كُلِّهَا فَكُفِّ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ وَأَوْسِعْ
 عَلَيَّ مِنْ رِزْقِكَ الْحَلَالِ وَأَذْرِ عَنِّي شَرِّقَتَهُ الْجَنِّ
 وَالْإِنْسِ اللَّهُمَّ لَا تَمَكُرْ بِي وَلَا تَخْذَعْنِي وَلَا تَسُدُّ حُجَّتِي
 اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَوْلِكَ وَجُودِكَ وَكَرَمِكَ
 وَمَنِّكَ وَفَضْلِكَ يَا أَسْمَعَ أَسَامِعِينَ يَا أَبْصَرَ النَّاطِقِينَ
 يَا أَسْرَعَ الْحَاسِبِينَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ
 مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَنْ (تفعل بے کذا و کذا)

و حاجت خود را نام ببر پس دست بجانب آسمان بردار و بگوید :

اللَّهُمَّ حَاجَتِي إِلَيْكَ الَّتِي إِنْ أَعْطَيْتَنِيهَا لَمْ
 يَضُرَّنِي مَا مَنَعَتْ وَإِنْ مَنَعْتَنِيهَا لَمْ يَنْفَعْنِي مَا

اَعْطَيْتَ اَسْئَلُكَ خَلَاصَ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ
 اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ عَبْدُكَ وَمِلْكُ يَدِكَ نَاصِيَتِيْ بِيَدِكَ
 وَاجَلِيْ بِعِلْمِكَ اَسْئَلُكَ اَنْ تُوَفِّقَنِيْ لِمَا يُرْضِيْكَ
 عَنِّيْ وَاَنْ تُسَلِّمَنِيْ مَنَاسِكِيْ الَّتِيْ اَدِيْتُهَا خَلِيْلَكَ
 اِبْرَاهِيْمَ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ وَرَلَّتْ عَلَيْهَا بَنِيَّكَ
 مُحَمَّدًا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِيْ مِنْ رَضِيْتِ
 عَمَلَهُ وَاَطَلْتِ عُمُرَهُ وَاَحْيَيْتَهُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَيٰوَةً طَيِّبَةً
 يَسْكُرُ بِهَا اِلَّا اِلَهًا وَاَحَدًا لَا شَرِيْكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ
 وَوَلَدُ الْحَمْدِ يُحْيِيْ وَيُمِيْتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوْتُ بِيَدِيْهِ الْخَيْرُ
 وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ اَللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ
 كَالَّذِيْ يَقُوْلُ وَخَيْرًا مِمَّا يَقُوْلُ وَفَوْقَ مَا يَقُوْلُ
 الْقَائِلُوْنَ اَللّٰهُمَّ لَكَ صَلَوَاتِيْ وَنَسِيْبِيْ وَفَحْيَايَ

وَمَا تَعِي وَوَلَّتْ تَرَانِي وَبِكَ حَوْلِي وَمِنْكَ قُوَّتِي
 اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ الْفَقْرِ وَمِنْ
 وَسْوَيسِ الصُّدُورِ وَمِنْ شِتَاتِ الْأَمْرِ وَ
 مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ
 خَيْرَ الرِّيَاحِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا يَجِيءُ
 بِهِ الرِّيَاحُ فَاسْأَلُكَ خَيْرَ اللَّيْلِ وَخَيْرَ النَّهَارِ
 اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا وَفِي سَمْعِي نُورًا
 وَفِي بَصَرِي نُورًا وَفِي كَلْبِي وَدَمِي وَعِظَامِي
 وَعُرْوَةً وَمَقْعَدِي وَمَقَامِي وَمَدْخَلِي
 وَمُخْرَجِي نُورًا وَأَعْظِمْ لِي نُورًا يَا رَبِّ يَوْمَ الْقِيَامِ
 إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

و ما توانی در این روز از خیرات و تصدقات تقصیر کن خصوصاً بنده

آزاد کردن و دیگر و بقبله کند و بگوید (سُبْحَانَ اللَّهِ)
 مَثْبُور (وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَمَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ
 إِلَّا بِاللَّهِ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا
 شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَ
 هُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
 مَثْبُور

پس دو آیه اول سوره بقره را بخواند و آن دو آیه نیست

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 أَلَمْ نَكْتُبْكَ الْكِتَابَ لِأَرْيَبَ فِيهِ هُدًى لِلتَّقِينِ
 الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا
 رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

و دیگر سوره قل هو الله احد را سه نوبت بخواند و آیه الكرسي را بخواند

و آیت سحره را بخواند و آن آیه اینست .

إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ
 أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ
 حَثِيثًا وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِ
 إِلَهِ الْخَلْقِ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

و آن در سوره اعراف آیه ۵۴ به عودتین را بخواند پس نعم الهی را

یک یک بشمارد و آنچه بداند از اهل مال و نعمت و رفیع بلا و گباید .

اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَىٰ نِعْمَائِكَ الَّتِي لَا تُحْصَىٰ بِعَدَدٍ
 وَلَا تُكْفَىٰ بِعَمَلٍ وَحَمْدُكَ حَقٌّ سَجَانَةٌ وَتَعَالَىٰ رَأْيُكَ كَمَا
 أَنَّ حَمْدُكَ هُوَ خَدَاوَنَدُ عَالَمٍ خُودِ بَانَ دِهْتَدَنَ أَنْ تَكْبِيرُ كُنْدُ بَر
 تَجْبِيرِي كَهْ خَدَاوَنَدُ عَالَمٍ تَكْبِيرُ خُودُ كَرْدَه هَسْتِ دَرِ قُرْآنِ وَتَهْلِيلُ كُنْدُ
 بِذِكْرِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ كَهْ حَقٌّ سَجَانَةٌ وَتَعَالَىٰ تَهْلِيلُ خُودُ كَرْدَه هَسْتِ بَانَ

در آن و صلوات بر محمد و آل محمد بسیار فرستد و جهد و سعی کند

در آن و بخواند حق سبحانه تعالی را بهر نام که خود را بآن خوانده است در

قرآن و بهر اسمی که داند و با سماء آخر سورة حشر ، و بگوید :

أَسْأَلُكَ يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ وَأَسْأَلُكَ

بِقُوَّتِكَ وَغَيْرَتِكَ وَجَمِيعِ مَا أَحَاطَ بِهِ عَلَيْكَ وَ

بِأَرْكَانِكَ كُلِّهَا وَبِحَقِّ رَسُولِكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ

آلِهِ وَبِاسْمِكَ الْإِكْبَرِ الْإِكْبَرِ وَبِاسْمِكَ الْعَظِيمِ

الَّذِي مَنْ دَعَاكَ بِهِ كَانَ حَقًّا عَلَيْكَ أَنْ لَا تَرُدَّهُ

وَأَنْ تُسْطِيبَهُ مَا سَأَلْتَ أَنْ تُغْفِرَ لِي جَمِيعَ ذُنُوبِي

فِي جَمِيعِ عَلَيْكَ فِي

و هر حاجت که داری بخواه و از حق سبحانه و تعالی طلب کن

که توفیق حج بیابی در سال آینده و هر سالی و هفتاد مرتبه بگو

(أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ) و ہفتاد مرتبہ (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ رَبِّي
وَأَتُوبُ إِلَيْهِ) گو . پس بخوان دعائی را کہ جبرئیل در

این مقام حضرت آدم علیہ السلام تعلیم نمود برای قبول توبہ او
سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ عَمِلْتُ سُوْءًا

و ظَلَمْتُ ^{و اعترفت} فَاَعْرَفْتُ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي إِنَّكَ أَنْتَ خَيْرُ
الْغَافِرِينَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا

أَنْتَ عَمِلْتُ سُوْءًا وَظَلَمْتُ نَفْسِي فَاَعْرَفْتُ بِذَنْبِي
فَاغْفِرْ لِي إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

و چون آفتاب فرورد گو

اللَّهُمَّ أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْفَقْرِ وَمِنْ تَشْتِ الْأَسْرَى

وَمِنْ شَرِّ مَا يَحْدُثُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَمْسَى ظَلَمِي

مُسْتَجِيرًا بِعَفْوِكَ وَأَمْسَى خَوْفِي مُسْتَجِيرًا بِأَمَانِكَ

وَأَمْسِي ذُنِّي مُسْتَجِيرًا بِعَفْوِكَ وَأَمْسِي وَجْهِي الْفَائِزُ
 مُسْتَجِيرًا بِوَجْهِكَ الْبَائِسُ يَا خَيْرَ مَنْ سُئِلَ وَيَا أَجْوَدَ مَنْ
 أَعْطَى يَا أَرْحَمَ مَنْ اسْتُرْحِمَ جَلِّبْنِي بِرَحْمَتِكَ وَالْبِسْنِي
 عَافِيَتَكَ وَأَصْرِفْ عَنِّي شَرَّ جَمِيعِ خَلْقِكَ
 پس روانه بجانب مشعر کرام شود بار ام تن دستغفار کند دایه عار
 بخواند .

اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْهُ الْآخِرَ الْعَهْدِ مِنْ هَذَا الْمَوْقِفِ وَأَرْزُقْنِي
 الْعُورَ أَبَدًا مَا أَبْقَيْتَنِي وَأَقْلِبْنِي الْيَوْمَ مُفْلِحًا مُنْجَا
 مُسْتَجَابًا بِي مَرْحُومًا مَغْفُورًا لِي بِأَفْضَلِ مَا يَنْقَلِبُ
 بِهِ الْيَوْمَ أَحَدٌ مِّنْ وَفْدِكَ وَجُجَّاحِ بَيْتِكَ الْحَرَامِ
 وَاجْعَلْنِي الْيَوْمَ مِنَ الْكَرِيمِ وَفِدِكَ عَلَيْكَ وَأَعْطِنِي أَفْضَلَ
 مَا أَعْطَيْتَ أَحَدًا مِنْهُمْ مِنَ الْخَيْرِ وَالْبَرَكَاتِ وَالرَّحْمَةِ

وَالرِّضْوَانِ وَالْمَغْفِرَةِ وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَرْجِعُ إِلَيْهِ
مِنْ أَهْلٍ أَوْ مَالٍ أَوْ قَلِيلٍ أَوْ كَثِيرٍ وَبَارِكْ لَهُمْ
فِي

وَبَارِكْ لَهُمْ فِي

۲- وقوف بمشعر

مسئله ۱۴۶- واجب است بر کسیکه حج بجا میآورد

بعد از وقوف بعرفات : وقوف بمشعر الحرام که آنرا
مزدلفه و جمع نیز مینامند و مکانی است که در بین عرفات و
منی واقع است و معروف است پس باید بعد از مغرب روز
نهم از عرفات بسوی مشعر کوچ کنند و احتیاط واجب
آنستکه عمداً تأخیر نیندازند تا طلوع فجر هر چند اگر
تأخیر انداخت و بین الطلوعین را درک کند حج او صحیح
است و واجب است که شب را در آنجا بماند و باید نیت
کند در حج تمتع که برای اطاعت فرمان خداوند عالم
در حج تمتع حجة الاسلام شب را تا صبح در مشعر الحرام

میمانم و باید عمداً بدون عذر پیش از اذان صبح کوچ نکند هر چند اگر مقداری از شب مانده باشد و کوچ کند حجش صحیح است و لکن معصیت کرده و یک گوسفند کفاره باید ذبح کند و چون صبح طالع شود دو باره جهت بین الطلوعین نیت و قوف کند پس در حج تمتع قصد کند که برای اطاعت فرمان خداوند متعال در حج تمتع حجة الاسلام از حالات اول طلوع آفتاب در مشعر الحرام میمانم و ممکن است که از ابتداء قصد کند شب را تا طلوع صبح و از طلوع صبح تا اول آفتاب میمانم و بهمان قصد باقی باشد.

مسئله ۱۴۷ - اگر چه اشهر و احوط آنست که ماندن در مشعر تا طلوع آفتاب واجب است لکن بعید نیست استحباب کوچ کردن کمی پیش از آفتاب ولی باید از وادی محسر که اسم محلی است نگذرد بلکه بنا بر احتیاط وارد وادی محسر نشود پس اگر عمداً پیش از طلوع آفتاب از وادی محسر بگذرد گناهکار است و بعضی کفاره آنرا یک گوسفند دانسته اند و اقوی واجب نبودن کفاره است.

مسئله ۱۴۸ ماندن در مشعر الحرام از طلوع صبح تا طلوع آفتاب بمقداری که عرفاً بگویند در آنجا توقف

کرده رکن است پس اگر کسی عهداً آنرا ترک کند حجش باطل میشود مگر آنکه مقداری از شب را در مشعر توقف کرده باشد که در این صورت حج او صحیح است لکن گناه کرده و جبران میشود بکفاره که يك گوسفند است.

مسئله ۱۴۹ - کسانی که کار ضروری داشته باشند و پیرمردها و زنهای و بیماران که اگر تا صبح در مشعر بمانند بواسطه از دحام و زیادی جمعیت در زحمت میافتد اگر شب را در مشعر بقصد وقوف مانده باشند میتوانند پیش از طلوع صبح از مشعر بمنی بروند و اگر بدون عذر پیش از اذان صبح از مشعر بیرون روند حجشان صحیح است بشرط آنکه وقوف بعرفات را انجام داده باشند و شب را در مشعر بقصد وقوف مانده باشند و لکن بر آنها يك گوسفند کفاره واجب است.

مسئله ۱۵۰ - کسی که شب و بین الطلوعین روز عید نتوانست در مشعر وقوف کند در صورتیکه از اول آفتاب روز عید تا پیش از ظهر مقداری در آنجا بماند حجش صحیح است بشرط آنکه درك اختیاری یا اضطراری عرفه را کرده باشد

مسئله ۱۵۱ - چنانچه معلوم شد وقوف در مشعر سه

قسم است که دو قسم آن و قوف اضطراری مشعر است و آن
 وقوف شب عید است برای کسانی که بواسطه عذری
 نتوانند بعد از طلوع صبح در مشعر بمانند و قوف در روز عید تا
 پیش از ظهر است برای کسانی که بوقوف شب و قوف از
 طلوع صبح تا طلوع آفتاب نرسیده باشند و یک قسم آن وقوف
 اختیاری مشعر است و آن از اذان صبح تا اول آفتاب روز
 عید است و چون عرفات هم بشرحیکه گفته شد دو وقوف
 دارد یکی وقوف اختیاری و آن ماندن در عرفات است از
 ظهر تا مغرب روز نهم و یکی وقوف اضطراری و آن
 ماندن در عرفات است در مقداری از شب دهم پس بملاحظه
 ادراک هر دو وقوف (وقوف بمشعر و وقوف بعرفات) یا
 ادراک اضطراری یکی و اختیاری دیگری و نرسیدن
 با اضطراری و اختیاری هر دو وقوف اقسام آن نه قسم میشود
اول - آنکه وقوف بعرفات و وقوف بمشعر هر دو را
 در وقت اختیاری انجام دهد که حج اوبی اشکال صحیح است
دوم - آنکه هیچیک از اختیاری و اضطراری
 دو وقوف را درک نکند که در این صورت حج از او قوت
 شده است پس بهمان احرام حج عمره مفرده که عبارت از

طواف و نماز سعی و تقصیر و طواف نساء و نماز آن باشد
 بجا میآورد و بعد از این اعمال از احرام بیرون می رود و
 اگر گوسفند همراه او باشد قربانی کند و مستحب است که
 بماند در منی با حاجیان و چون بمکه رود اعمال عمره را
 بجا آورد و اگر عمداً در حج مستقر هر يك از دو وقوف را
 ترك نماید باید در سال آینده بحج برود و همچنین در
 صورتی که حج بر او مستقر نشده اگر سال بعد مستطیع
 شد باید حج کند .

سوم - آنکه اختیاری عرفه را با اضطراری مشعر
 درك کند که در این صورت حجش صحیح است.

چهارم - آنکه اختیاری مشعر و اضطراری عرفه
 را درك کند که در این صورت نیز حجش صحیح است .

پنجم - آنکه اضطراری هر دو وقوف را درك کند
 که اقوی در این صورت هم صحیح است اگر چه
 احتیاط آنستکه در سال آینده با شرایط وجوب اعاده .
 نماید .

ششم - آنکه فقط وقوف اضطراری مشعر را درك

کند . پس اگر شب عید را درك کرده بعید نیست حجش صحیح باشد اگر چه احوط اعاده است . و اگر فقط و قوف پیش از ظهر روز عید را درك کرده اقوی باطل شدن حج است .

هفتم - ادراك و قوف اختیاری عرفه تنهاست و در این صورت اقوی و اشهر صحیح بودن حج است .

هشتم - ادراك اختیاری مشعر است که در این صورت نیز حجش صحیح است .

نهم - آنکه فقط اضطراری عرفه را درك کند که حج در این صورت صحیح نیست .

مستحبات و قوف بمشعر

مسئله ۱۵۲ - مستحبات و قوف بمشعر چند چیز است :

از جمله آنکه از عرفات بسوی مشعر الحرام باوقار و آرامی دل و بدن برود و استغفار کند و شتر را تند نرانند و کسی را آزار نرساند . و چون بتل سرخ رسد از طرف دست راست راه برود و بگوید :

اللَّهُمَّ ارْحَمْ مَوْقِفِي وَزِدْ فِي عَمَلِي وَسَلِّمْ لِي دِينِي وَتَقَبَّلْ
 مِنِّي مَناسِكَ (وشهید تهنه) در روس فرموده که بعد از این دعا
 بگوید اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنِّي هَذَا الْمَوْقِفِ
 وَأَرْزُقْنِيهِ أَبَدًا مَا أَبْقَيْتَنِي وَشَرِّ انْتِزَاعِ كَسِي رَأْسِ
 نَسَاذِ دَرِّعَالِ انْدُوبِ بِيَا بُوَيْدِ اللَّهُمَّ انْعِثْ رَقَبَتِي
 مِنَ النَّارِ وَنَارِ شَامِ وَخَفْضِ انْتِزَاعِ شَعْرِ الْكِرَامِ وَكَرْجِ ثَلْثِ شَبِ

بگذرد

ولی اگر نتواند پیش از نصف شب بمشعر برسد باید
 پیش از رسیدن بمشعر نماز را بجا آورد. و برای نماز
 مغرب اذان و اقامه و برای عشاء فقط اقامه بگوید و میان نماز
 مغرب و عشاء فاصله نیندازد بلکه نافله مغرب را بعد از
 نماز عشاء بخواند. و در وادی فرود آید در جانب راست

راه و ایند غار بخواند اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَجْمَعَ لِي
 فِيهَا جَمَاعَةَ الْخَيْرِ اللَّهُمَّ لَا تُؤَيِّسْنِي مِنَ الْخَيْرِ الَّذِي
 سَأَلْتُكَ أَنْ تَجْمَعَهُ لِي فِي قَلْبِي ثُمَّ أَطْلُبُ مِنْكَ أَنْ
 تُعَرِّفَنِي مَا عَرَفْتَ أَوْلِيَاءَكَ فِي مَنْزِلِي هَذَا وَأَنْ تَقِيَنِي
 جَمَاعَةَ الشَّرِّ

و تا مقدور باشد آن شب را بعبادت و طاعت الهی بروز آورد که
 در خبر است که در های آسمان در این شب بسته نمیشود و آوارهای
 مؤمنان بالا میرود و خداوند عالم میفرماید من خداوند شمایم و شما

مندگان من هستید ادا کرده حق مرا و بر من لازم است که اجابت
 نمایم دعاهای شما پس بعضی از ایشان را تمام گناهان میامرز و
 بعضی بعضی میامرز و سنت است که هفتاد و سنگریزه برای رومی حرامت
 در این شب از اینجا بردارد و سنت است که غسل کند و با وضو باشد در حال
 وقوف و دعاهای منقوله از ائمه را بخواند و حمد و ثنای الهی را بجای آورد

و این دعا را نیز بخواند:

اللَّهُمَّ رَبَّ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ فَك رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ
 وَأَوْسِعْ عَلَيَّ مِنْ رِزْقِكَ الْخَالِ الْخَالِ الطَّيِّبِ وَادْرَعْ
 عَنِّي شَرَفَقَةَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ اللَّهُمَّ أَنْتَ خَيْرُ
 مَطْلُوبٍ إِلَيْهِ وَخَيْرُ مَدْعُوٍّ وَخَيْرُ مَسْئُولٍ وَلكلِّ
 وَافِدٍ جَائِزَةٌ فَاجْعَلْ جَائِزَتِي فِي مَوْصِعِي هَذَا
 أَنْ تُقْبِلَنِي عَشْرَتِي وَتُقْبَلَ مَعْدِرَتِي وَأَنْ تَجَاوِزَ

عَنْ خَطِيبَتِي ثُمَّ اجْعَلِ التَّقْوَى مِنَ الدُّنْيَا زَادِي وَتَقْلِبْنِي
مَدْلِحاً مُنْجِحاً مُسْتَجَاباً لِي بِالْفَضْلِ مَا يَرْجِعُ بِهِ أَحَدٌ مِنْ
وَفِدْكَ وَزَوَارِ بَيْتِكَ الْحَرَامِ

و دعا بسیار کند بجهت پدر و مادر و برادران و اهل و مال و
فرزندان و بعضی قائل بوجوب دعا شده اند و احتیاط آنستکه
بمقداری که عرفاً گفته شود ذکر خداوند عالم نموده دعا
کنند یا ذکر بخوانند

و برای غیر امام بهتر آنستکه پیش از طلوع آفتاب از
مشعر کوچ کند یا بنا بر احتیاط داخل وادی محسّر نشود
تا آفتاب طلوع کند

و چون آفتاب بکوه ثبیر افتد هفت مرتبه بگناهان
خود اقرار کند و هفت مرتبه استغفار نماید و چون روانه
منی شود باز گریه استغفار و آرامی و وقار برود و چون بوادی
محسّر برسد هروله کند یعنی مانند شتر تند برود اگر پیاده
باشد و اگر سواره باشد هر کب خود را تند براند و اگر هروله
را فراموش کرده بر گردد و هروله کند و در وقت هروله بگوید

اللَّهُمَّ سَلِّمْ عَهْدِي وَاقْبَلْ تَوْبَتِي وَاجِبْ دَعْوَتِي
 وَاخْلُقْنِي فِيهِمْ تَرَكْتُ بَعْدِي (وگوید) رَبِّ اغْفِرْ
 وَارْحَمْ وَتَجَاوَزْ عَمَّا تَعْلَمُ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَكْرَمُ

اعمال منی در روز هید

مسئله ۱۵۳ - چهارم و پنجم و ششم از کار های حج تمتع اعمال واجب منی است و آن سه عمل است ۱ - رمی جمره عقبه ۲ - قربانی ۳ - حلق یا تقصیر که در روز عید باید حاجی از مشعر الحرام بمحلی که آنرا منی میگویند برود و در آنجا این سه عمل را بشرحی که گفته میشود انجام دهد .

۱- رمی جمره عقبه

مسئله ۱۵۴ - اول از کار های واجب در منی رمی جمره عقبه یعنی انداختن هفت سنگریزه بجمره عقبه است و وقت آن بعد از طلوع آفتاب روز عید تا غروب است و اگر فراموش کرد تا روز سیزدهم باید بجا آورد و اگر تا روز سیزدهم بیادش نیامد باید در سال آینده خودش برود و رمی کند یا نایب بگیرد که از طرف او بجا آورد.

مسئله ۱۵۵ - سنگریزه ها باید طوری باشد که عرفاً آنها را سنگ بگویند و از سنگریزه های حرم و بکر باشد یعنی خودش یا کس دیگر قبلاً بطور صحیح با آنها رمی نکرده باشد.

مسئله ۱۵۶ - در رمی پنج چیز شرط است

اول - نیت کند که هفت سنگ بجمره عقبه در حج تمتع حجة الاسلام برای اطاعت فرمان خداوند عالم میا ندازم

دوم - انداختن سنگریزه هاست - پس اگر آنها را بجمره بگذارد کافی نیست . **سوم** - آنکه سنگریزه ها بواسطه انداختن بجمره برسد پس اگر بجای دیگر بخورد و از آنجا بجمره برسد یا بواسطه انسان دیگر یا حیوانی بجمره برسد کافی نیست و اگر شك کند که بجمره خورده یا نه بنار بر نخوردن بگذارد **چهارم** - آنکه سنگهائیکه میاندازد از هفت عدد کمتر نباشد **پنجم** - آنکه آنها را پشت سر هم جدا جدا بیندازد پس اگر باهم بیندازد صحیح نیست اگر چه پشت سر هم بجمره برسند و اگر پشت سر هم بیندازد و باهم بجمره برسند صحیح است .

مسئله ۱۵۷ - اگر از روی فرا موشی کمتر از هفت سنگریزه رمی کند و پیش از بهم خوردن موالات هر فیه

یادش بیاید باید بقیه را بجا آورد و اگر موالات بهم
خورده باشد احتیاط آنستکه باقیمانده را بجا آورد و دوباره
رمی نماید.

مسئله ۱۰۸- اگر در عدد سنگریزه هائیکه انداخته
شك کند بنا را بر کمتر بگذارد و عدد را تمام کند.

مستحبات رمی

مسئله ۱۰۹- مستحب است که سنگریزه ها را شب عید
از مشعر بردارد و مستحب است که سنگریزه ها رنگین
یا برنگ سرمه یا رنگ دیگر و نقطه دار باشند و آنها را
دانه دانه از روی زمین بردارد و بقدر سر انگشت باشند
و سست باشند نه سخت و مستحب است که در وقت سنگ
انداختن پیاده باشد و سواره نباشد و با وضو باشد و بعضی از
علماء با طهارت بودن را در حال رمی واجب دانسته اند و
مستحب است که سنگها را بدست چپ بگیرد و با دست راست
بیندازد و نیز مستحب است که رمی مقارن ظهر باشد و
وقتی سنگریزه ها را بدست میگیرد این دعا را بخواند:

اللَّهُمَّ هِدِيهِ حَصِيَابِي فَأَحْصِيَنِّي لِي وَأَرْفَعُنِّي

فی عملی و هر سنگریزه که میاندازد این دعا را بخواند :

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُمَّ ادْحَرْ عَنِّي الشَّيْطَانَ

اللَّهُمَّ تَصَدِّقًا بِكِتَابِكَ وَعَلَى سُنَّةِ نَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لِي حَجَّامَبْرُورًا

وَعَمَلًا مَقْبُولًا وَسَعْيًا مَشْكُورًا وَذَنْبًا مَغْفُورًا

و بیازد او و جمره ده ذراع یا پانزده ذراع فاصله داشته باشد پشت بقصد کند

و روی جمره و آنکه سنگریزه را بر انگشت بزرگ بگذارد و با ناخن انگشت شهادت

ببندازد و چون بجای خود آید در منی سنت است که این دعا را بخواند

اللَّهُمَّ بِكَ وَتَقِيْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ فَنِعْمَ الرَّبُّ وَ

نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ

۲ - قربانی

مسئله ۱۶۰ - واجب دوم از واجبات منی در حج

تمتع بعد از رمی جمره عقبه قربانی کردن يك شتر یا گاو یا گوسفند در روز عید است و از دو نفر یا بیشتر يك قربانی کفایت نمیکند بلکه بر هر حاجی يك قربانی واجبست .

مسئله ۱۶۱- اگر کسی از روی فراموشی یا بواسطه عذری در روز عید قربانی نکرد باید تا آخر ذیحجه قربانی نماید و احوط آنستکه هر چه ممکن است زودتر قربانی کند .

مسئله ۱۶۲- در قربانی شرط است نیت قربت پس اگر خودش قربانی را ذبح میکند باید در حج تمتع قصد کند ذبح یا نحر قربانی را که در حج تمتع حجة الاسلام واجب است برای اطاعت امر خداوند عالم و اگر برای ذبح نایب میگیرد باید نایب نیت کند که ذبح میکنم قربانی واجب حج تمتع حجة الاسلام کسی را که او را نایب نموده برای اطاعت فرمان خداوند متعال و احوط آنستکه علاوه بر نایب خودش هم اگر در وقت ذبح حاضر باشد نیت کند و چنانچه بآن اشاره شد لازم نیست نیت را در دل خطور دهد بلکه همینقدر داعی او بر کار اطاعت خدا باشد و کار هم

همین باشد کفایت میکند .

مسئله ۱۶۳- اگر قربانی پیدانشود باید پول آن را نزد

شخص مورد اعتمادی بگذارد که در بقیه ماه ذی الحجه بگیرد و ذبح کند و اگر در این سال ممکن نشد در سال آینده بگیرد و ذبح نماید .

مسئله ۱۶۴- اگر قربانی شتر باشد شرط است که پنج

سال آن تمام شده باشد و داخل در سال شش شده باشد و اگر گاو یا بز باشد احوط آنستکه دو سالش تمام و داخل در سال سوم شده باشد و اگر میش باشد احوط آنستکه سال اولش تمام و داخل در سال دوم شده باشد .

مسئله ۱۶۵- قربانی باید صحیح باشد و اعضایش

ناقص نباشد پس قربانی کور و لنگ و ناخوش و بسیار پیر کافی نیست حتی اگر کمی از گوش آن را بریده باشند یا از شاخ اندرونی او چیزی کم باشد کفایت نمیکند و نیز باید لاغر نباشد و مشهور آنستکه همین قدر که در گرده آن پیه باشد کافی است و احوط آنستکه علاوه بر این طوری باشد که عرفاً آنرا لاغر نگویند .

مسئله ۱۶۶- اگر گوش قربانی، شکافته یا سوراخ

باشد ضرر ندارد .

مسئله ۱۶۷- احتیاط واجب آنستکه حیوانی را که

شاخ یا گوش یادم در اصل خلقت ندارد قربانی نکند.

مسئله ۱۶۸- حیوانی را که عروق و بیضتین او را مالیده

باشند جایز است قربانی کند ولی قربانی کردن حیوانی که

تخمپایش را کشیده اند کفایت نمیکند.

مسئله ۱۶۹- اگر حیوانی را خرید و ذبح کرد

بگمان آنکه صحیح است و بعد معلوم شد ناقص است کفایت

نمیکند .

مسئله ۱۷۰- اگر قربانی را بگمان چاقی ذبح کرد

ولاغر در آمد کافی است .

مسئله ۱۷۱- اگر قربانی را با گمان لاغری ذبح کرد

باحتمال آنکه چاق باشد و چاق در آمد کافی است ولی اگر

لاغر در آمد کافی نیست .

مسئله ۱۷۲- اگر حیوانی را با علم باینکه لاغر است

از راه ندانستن مسئله قربانی کند و بعد معلوم شود چاق

است کفایت میکند ولی اگر با علم به لاغر بودن و دانستن مسئله آنرا ذبح نمایند هر چند چاق در آید کفایت نمیکند

مسئله ۱۷۳- اگر قربانی با خود نداشته باشد و پول هم

نداشته باشد که بتواند آنرا بخرد باید ده روز روزه بگیرد سه روز پی در پی در حج و آن روز هفتم و هشتم و نهم ذیحجه است و بعد از آنکه بوطنش برگشت هفت روز دیگر روزه بگیرد و احتیاط مستحب در این هفت روز روزه آنستکه پی در پی و متوالی باشد.

مسئله ۱۷۴- اگر کسیکه نمیتواند قربانی بخرد

نتواند روز هفتم را روزه بگیرد باید روز هشتم و نهم و یکروز هم بعد از برگشتن از منی روزه بگیرد و احتیاط مستحب آنستکه در اینصورت بعد از برگشتن از منی سه روز متوالی روزه بگیرد که اول آن سه روز روز کوچ کردن و حرکت از منی باشد و قصدش انجام تکلیف سه روزه در ضمن پنجروز باشد و اگر روز هشتم را روزه نگرفت روز نهم را نگیرد بلکه صبر کند بعد از مراجعت از منی بگیرد و احتیاط آنستکه بعد از مراجعت از منی هر چه زودتر بگیرد اگر

چه اشهر آنستکه تا آخر ذیحجه میشود بجا آورده

مسئله ۱۷۵- اگر بعد از روزه سه روز قادر بر خریدن

قربانی شد احتیاط آنستکه بخرد و ذبح نماید.

مسئله ۱۷۶- اگر قربانی ناقص و مریض یافت شود

و گوسفند بی عیب و سالم نباشد واجب است ناقص را قربانی

کند و بآن اکتفا میشود و احتیاط مستحب آنستکه سه

روز در حج و هفت روز پس از حج بشرحی که گفته شد

روزه بگیرد.

مسئله ۱۷۷ واجب است که قدری از قربانی را خودش

بخورد و قدری را هدیه دهد و مقداری را بفقر مؤمنی صدقه

بدهد و احتیاط آنستکه هدیه را هم بمؤمن دهد و اینکه هر

يك از صدقه و هدیه کمتر از ثلث قربانی نباشد.

مسئله ۱۷۸- دادن قربانی بطایفه سودانی که در منی

قربانی را میگیرند و مسلمان بودنشان معلوم نیست جایز

نیست پس باید کمی از قربانیا برای خود بردارد و بشخص

فقر مؤمنی از حاجیان ثلث آنرا صدقه بدهد و يك ثلث هم

ببعض مؤمنین هدیه بدهد و در مورد هدیه فقر و غنی شرط

نیست و لازم نیست که سهم هر يك را جدا کند بلکه اگر همینطور هدیه و تصدق کند و بعد آن فقیر مؤمن و مؤمنی که هدیه را قبول کرده سهم خود را باهل سودان صدقه بدهد اشکال ندارد و اگر پیش از عمل کردن باین احتیاط سود انیها قربانیرا بدزدی یا غارت ببرند لازم نیست دوباره قربانی کند ولی اگر قربانیرا بآنها بدهد باید قیمت سهم فقرا را بفقرا برساند. **و قیمت گوشت سهم فقرا را باید بفقرا بدزد قیمت گوشت گوشت**

مسئله ۱۷۹- چون ممکن است درمنی بواسطه حاضر

نبودن فقیر مؤمن تصدق دادن ثلث قربانی بمؤمن فقیر و همچنین هدیه دادن ثلث آن بمؤمن ممکن نباشد بهتر این است که از بعض برادران دینی خود و از بعض فقراء مؤمن که آنها را میشناسد در شهر خود و کالت بگیرد که از جانب آنها ثلث قربانیرا بهدیه و ثلث آنرا بصدقه قبول کند و همچنین وکالت بگیرد که بعد از قبول کردن از جانب آنها هر عملی میخواهد انجام دهد در این صورت درمنی ثلث آنرا بفقر مؤمنی که از طرف او وکالت دارد صدقه دهد و ثلث دیگر را بمؤمن دیگری که از جانب او وکیل است

هدیه بدهد و از طرف آنها قبول کند و بعد بهر کس خواهد است
بدهد یا همانجا بگذارد و برود.

مسئله ۱۸۰- اگر حاجی عمداً خودش از گوشت

قربانی نخورد گناه کرده لکن به حج او ضرر نمیرساند.

مستحبات قربانی

مسئله ۱۸۱- مستحبات قربانی شش چیز است:

۱- آنکه قربانی شتر باشد و بعد از آن گاو و بعد

از گاو گوسفند.

۲- قربانی بسیار چاق و فربه باشد.

۳- اگر شتر یا گاو است ماده باشد و اگر میش یا

بز است نر باشد.

۴- شتر در حال نحر ایستاده و از سر دستها تازانوی

آن بسته باشد و کسیکه قربانی میکند در طرف راست

شتر بایستد و کارد یا نیزه یا خنجر را به گودی گردنش

فرو برد.

۵- در وقت نحر شتر یا ذبح گاو و گوسفند بگوید:

وَجَهْتُ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
 حَنِيفًا مَسِيلاً وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ صَلَاتِي
 وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا
 شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ
 اللَّهُمَّ مِنْكَ وَلَكَ بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ
 اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّي (و در بعضی روایات وارد شده این تتمه)
 اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّي كَمَا تَقَبَّلْتَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِكَ
 وَمُوسَى كَلِيمِكَ وَمُحَمَّدٍ جَبِيكَ صَلَّ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ
 آٰلِهِ وَعَلَيْهِمْ

۶- مستحب است که خودش قربانی را نحر یا ذبح
 کند و اگر نمیداند دست روی دست کسی که آنرا میکشد
 بگذارد.

۴- حلق یا تقصیر

مسئله ۱۸۲- بعد از قربانی کردن باید حلق کنند

یعنی سرشان را بتراشند یا تقصیر نمایند یعنی قدری از ناخن یا موی شارب خود را بگیرند و احتیاط برای مردیکه موی سر خود را با صمغ و چیز دیگر بجهت رفع شپش و مثل آن چسبانیده یا موی خود را جمع کرده و گره زده و در هم پیچیده و بافته باشد سر تراشیدن است و همچنین هر کسی که حج اول او باشد احتیاط واجب برای او تراشیدن موی سر و اکتفا نکردن بتقصیر است.

مسئله ۱۸۳- برزنها و خنثی یعنی کسیکه آلت

مردی و زنی دارد واجب است تقصیر کردن یعنی ناخن گرفتن یا از مو گرفتن و برای آنها سر تراشیدن جایز نیست.

مسئله ۱۸۴- در حلق یا تقصیر باید نیت کند که

برای انجام فرمان خداوند عالم در حج تمتع حجة الاسلام سر خود را میتراشم یا مو یا ناخن خود را میگیرم و بهتر آنستکه کسیکه سر او را میتراشد نیز نیت کند.

مسئله ۱۸۵- وقتی حاجی حلق یا تقصیر نمود هر چه

بر او در احرام حرام شده بود حلال میشود مگر زن و صید و بوی خوش.

مسئله ۱۸۶- بنا بر احتیاط واجب باید رمی و قربانی و حلق یا تقصیر را بترتیب بجا آورد ولی اگر از روی فراموشی یا ندانستن مسئله اول قربانی کرد و بعد رمی و حلق نمود یا اول حلق کرد و بعد رمی و قربانی را انجام داد ضرر ندارد و اگر عمدتاً خلاف ترتیب کند مشهور آنست که اعاده واجب نیست ولی اگر احتیاط ممکن باشد ترك نکند.

مسئله ۱۸۷- اگر در روز عید حلق یا تقصیر را فراموش کرد تا از منی بیرون رفت واجب است برگردد و اگر ممکن نشود در هر جا یا دوش آمد حلق یا تقصیر کند و مستحب است اگر ممکن شود موی خود را بمنی بفرستد که در آنجا دفن شود.

مسئله ۱۸۸- اگر حلق یا تقصیر را فراموش کند و بعد از طواف یادش بیاید باید حلق یا تقصیر کند و دو باره طواف را بجا آورد و اگر بعد از طواف و سعی یادش بیاید باید بعد از حلق یا تقصیر دوباره طواف و سعی را انجام دهد.

مستحبات حلق و تقصیر

مسئله ۱۸۹ - مستحبات حلق و تقصیر سه چیز است

۱ - در وقت سر تراشیدن رو بقبله کند .

۲ - از طرف راست جلو سر شروع کند و این دعا

را بخواند .

اللَّهُمَّ اعْطِنِي بِكُلِّ شَجَرَةٍ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ

۳ - موی سر را در منی در محل خیمه خود دفن کند

و احوط آنستکه از اطراف سر و ریش و شارب موبگیره و

ناخنها را بگیرد .

واجبات بعد از اعمال منی

مسئله ۱۹۰ - هفتم و هشتم و نهم و دهم و یازدهم از واجبات

حج تمتع طواف زیارت و نماز آن و سعی بین صفا و مروه و طواف

ساء و نماز آنستکه واجب است بعد از رمی و قربانی و

حلق یا تقصیر از منی بمکه بر گردد و آنها را بدستوری که

در عمره تمتع گفته شد بجا آورد .

مسئله ۱۹۱- واجب نیست بر کسیکه حج تمتع می

کند بعد از اعمال منی فوراً بمکه بر گردد بلکه میتواند

تاروز یازدهم بر گشتن بمکه را تأخیر بیندازد و بلکه

بعید نیست جایز باشد تا آخر ذی حجه آمدن بمکه را

تأخیر بیندازد اگر چه احوط آنستکه تأخیر بیندازد .

مسئله ۱۹۲- جایز نیست پیش از رفتن بعرفات و

مشعر و منی بجا آوردن طواف و سعی ولی کسیکه نتواند

بعد از بر گشتن بمکه آنرا بجا آورد مثل زن که گمان

کند بعد از بر گشتن از منی حیض یا نفاس ببیند یا آنکه

پیرمرد بواسطه زیادی جمعیت بعد از بر گشتن نتواند

طواف کند در این صورت برای او جایز است پیش از رفتن

بعرفات و مشعر و منی طواف و سعی را بجا آورد

و احتیاط آنستکه بعد از بر گشتن اگر ممکن شود در

در ایام تشریق (روز یازدهم و دوازدهم و سیزدهم) و اگر

نه تا آخر ذیحجه طواف و سعی را دوباره بجا آورد

مسئله ۱۹۳- کسیکه یقین دارد بعد از برگشتن

از منی در تمام ماه برای او طواف وسیعی ممکن نمیشود واجب است پیش از رفتن بعرفات و مشعر و منی طواف وسیعی را بجای آورد ولی احوط آنستکه پس از مراجعت از منی کسی را نایب بگیرد که از طرف او طواف و نماز وسیعی را بجای آورد.

مسئله ۱۹۴- بعد از بجای آوردن طواف زیارت و

نماز آن و سعی بین صفا و مروه علاوه بر آنچه بواسطه تقصیر بر او حلال شده بود بوی خوش نیز بر او حلال میشود ولی صید و زن بر او حرام است و وقتی طواف نساء و نماز آنرا که دستورش مثل طواف زیارت و نماز آنست بجای آورد زن و صیدهایی که در حال احرام بر او حرام بوده حلال میشود اما صید حیوانات حرم که حرمت آن از جهت احرام نیست بر او حرام میباشد و احتیاط واجب در حج تمتع آنستکه پیش از طواف نساء و نماز آن از بوی خوش نیز اجتناب کند.

مسئله ۱۹۵- از آنچه گفته شد معلوم شد که بر کسی

که حج تمتع بجای میآورد بتدریج محرمات احرام در سه

مرتبہ براو حلال میشود اول بعد از حلق یا تقصیر دوم بعد از سعی بین صفا و مروہ سوم بعد از نماز طواف نساء .
مسئله ۱۹۶ - اگر کسی عمداً طواف نساء و نماز آنرا ترک نماید حش فاسد نمیشود بلکه واجب است آنرا بجا آورد تا آنرا بجا نیاورد زن براو حلال نمیشود حتی عقد کردن و شاهد عقد شدن هم حرام است و احتیاط واجب آنستکه اداء شہادت هم ننماید .

مستحبات طواف زیارت

وسعی و طواف نساء

مسئله ۱۹۷ - مستحبات طواف زیارت وسعی و طواف

نساء چند چیز است .

از جمله آنکہ روز عید بعد از اعمال منی بمکہ بر گردد و اگر نشد فردای آنروز کہ روز یازدهم است مراجعت بمکہ کند و دیگر آنکہ غسل کند و متوجہ مسجد الحرام شود و ذکر و تمجید و تعظیم الہی را بجا آورد و بر محمد و آل محمد صلوات اللہ علیہم صلوات بہرستد و چون بہ در مسجد الحرام آید این دعا را بخواند :

اللَّهُمَّ اعْنِي عَلَى نُكْبِي وَسَلِّمْنِي لَهُ وَسَلِّهِ لِي
 اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مَسْئَلَةَ الْعَلِيلِ الدَّلِيلِ الْمُعْتَرِفِ
 بِذَنْبِهِ أَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي وَأَنْ تَرْجِعَنِي بِحَاجَتِي
 اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَالْبَلَدُ بِلَدِّكَ وَالْبَيْتُ بَيْتُكَ
 جِئْتُ أَطْلُبُ رَحْمَتَكَ وَأَوْمُ طَاعَتِكَ مُتَّبِعًا لِأَمْرِكَ
 وَاضِيًّا بِقُدْرِكَ أَسْأَلُكَ مَسْئَلَةَ الْمُضْطَرِّ إِلَيْكَ الْمُطِيعِ
 لِأَمْرِكَ الْمُشْفِقِ مِنْ عَذَابِكَ الْخَائِفِ لِعُقُوبَتِكَ أَنْ
 تُبَلِّغَنِي عَفْوَكَ وَتُجِيرَنِي مِنَ النَّارِ بِرَحْمَتِكَ

پس بنزد حجر الا سود بیاید و آنرا ببوسد و آنچه
 در طواف عمره بجای آورده بجا آورد و تکبیر بگوید و نیت
 کند و هفت شوط بدستوریکه در طواف عمره گفته
 شد طواف کند و آداب طواف زیارت و نماز آن و سعی و طواف
 نساء و نماز آن چنانست که سابقاً در طواف و سعی عمره

گفته شد.

ماندن در منی در شبهای تشریق

(شب ۱۱ و ۱۲ و ۱۳)

مسئله ۱۹۸- واجب دوازدهم از واجبات حج تمتع ماندن بمنی در شبهای یازدهم و دوازدهم است اگر در احرام از زن و صید پرهیز کرده باشد و اگر از زن یا صید پرهیز نکرده باشد واجب است شب سیزدهم را نیز بماند پس بر کسی که حج میگذارد اگر روز عید بمکه رفته باشد برای طواف و سعی واجب است برای آنکه این شبها در منی بسر برد بمنی بر کرده.

مسئله ۱۹۹- بر گشتن از منی بعد از ظهر روز دوازدهم جایز است و اگر تا شب بر نگشت باید شب را در آنجا بماند و در روز سیزدهم نیز بسه جمره سنگ بیندازد.

مسئله ۲۰۰- برای ماندن در منی در این شبها باید نیت کند که این شب را در منی میمانم از برای حج تمتع حجة الاسلام برای اطاعت فرمان خداوند عالم.

مسئله ۲۰۱- باید تا بعد از نصف شب در منی بماند

پس اگر بعد از نصف شب بیرون رود ضرر ندارد و احتیاط آنستکه پیش از طلوع صبح وارد مکه نشود.

مسئله ۲۰۲- اگر کسی بدون عذر ماندن در این

شبها را در منی ترك کند گناه کرده و حجاج او صحیح است

و واجب است که برای هر شبی يك گوسفند ذبح نماید و

احتیاط آنستکه اگر از روی فراموشی یا ندانستن مسئله

و عذر دیگر مثل بیمار و پرستار ترك کرده يك گوسفند ذبح

نماید هر چند گناه نکرده است.

مسئله ۲۰۳- برای کسیکه این شبها را بعبادت در

مکه احیا کند و بکار دیگر غیر از عبادت مشغول نباشد

مگر کارهای ضروری مانند خوردن و آشامیدن و تجدید وضو

ماندن در منی واجب نیست و کفاره ندارد.

در رمی جمرات سه گانه

مسئله ۲۰۴- واجب است در روز یازدهم و دوازدهم

رمی جمرات یعنی انداختن هفت سنگریزه سه جمره باین

ترتیب اول- جمره اولی دوم- جمره وسطی سوم- جمره عقبه

پس اگر بر خلاف این ترتیب رمی کند باید دوباره آنچه

را برخلاف ترتیب انجام داده از سر بگیرد که ترتیب بعمل آید.

پس اگر مثلاً اول بجمره وسطی سنگ انداخت و بعد بجمره اولی باید رمی جمره وسطی را دوباره انجام دهد و بعد از آن رمی جمره عقبه را بجا آورد.

مسئله ۲۰۵- در روز سیزدهم نیز بر کسیکه مانند شب بر او بشرطی که گفته شد واجب شده باشد رمی جمرات سه گانه واجب است

مسئله ۲۰۶- اگر چهار سنگ بجمره انداخت و از روی فراموشی مشغول رمی جمره بعد شد کفایت میکند و سه سنگ باقی مانده را بعد از آن بجمره که چهار سنگ زده بزند و اگر عمداً باشد احتیاط لازم آنستکه بارعایت ترتیب رمی را دو باره انجام دهد چنانچه احوط الحاق جاهل است بعامد

مسئله ۲۰۷- واجبات دیگر رمی بشرحی است که در اعمال منی در رمی جمره عقبه گفته شد.

مسئله ۲۰۸- اگر کسی رمی جمرات سه گانه را فراموش کرد باید از مکّه برگردد بمنی و بجا آورد و اگر

تا بعد از بیرون رفتن از مکه یادش بیاید باید در سال بعد خودش یا نایبش آنرا قضا نماید.

مسئله ۲۰۹- اگر کسی مریض باشد و مأیوس باشد از اینکه بتواند در وقتی که گفته شد رمی نماید دیگری عوض او رمی میکنند و اگر ممکن باشد سنگ را بدست بگیرد و دیگری رمی کند و اگر خوب شد اعاده رمی لازم نیست اگر چه احوط آنستکه در صورتیکه هنوز وقت باقی باشد خوب شود خودش آنرا بجا آورد.

مسئله ۲۱۰- کسی که عمدآرمی جمرات را ترک کند حجش باطل نمیشود و بعضی از علماء فرموده اند که احوط آنستکه در سال بعد حجش را قضا نماید.

مسئله ۲۱۱- اگر کسی نتواند بواسطه عذری در روز رمی کند میتواند در شب قبل از آن روز آنرا انجام دهد.

مسئله ۲۱۲- اگر رمی یکروز را فراموش کرد روز دیگر یادش آمد باید اول قضاء رمی روز گذشته را انجام دهد و بعد رمی واجب آن روز را بجا آورد.

مسئله ۲۱۳- کسی که بر او ماندن شب سیزدهم در منی واجب نیست لازم نیست روز سیزدهم رمی جمرات نماید

مستحبات منی در روزهای یازدهم و دوازدهم و سیزدهم

مسئله ۲۱۴ - مستحبات در روزهای ۱۱ و ۱۲ و ۱۳

چند چیز:

۱ - چون از مکه بمنی مراجعت کند بگوید:

اللَّهُمَّ بِكَ وَثِقْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ اسَلَمْتُ
وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ فَنِعْمَ الرَّبُّ وَنِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ
النَّصِيرُ

۲ - آنکه در این سه روز از منی بیرون نرود حتی

بجهت طواف مستحب.

۳ - در وقت رمی جمره اولی و وسطی رو بقبله کند

و از جانب چپ جمره بایستد و رمی کند و در رمی جمره

عقبه رو بروی آن بایستد و پشت بقبله نماید.

۴ - موقع رمی الله اکبر بگوید و حمد و ثنای

خداوند عالم بجا آورد و صلوات بفرستد پس اندکی پیش

رود و دعا کند و بگوید:

اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّي

پس کمی پیشتر رود و دعائی را که روز دهم در وقت رمی
میخواند بخواند و رمی کند.

۵ - تکبیر گفتن در منی مستحب است و احوط
آنست که آنرا در منی و غیر آن ترك نکند و در منی عقب
پانزده نماز از نماز ظهر روز عید تا نماز صبح روز سیزدهم تکبیر
بگوید و کیفیت آن چنانچه در بعض روایات است این است.

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ

اللَّهُ أَكْبَرُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ عَلِيٌّ مَا هَدَانَا اللَّهُ أَكْبَرُ

اللَّهُ أَكْبَرُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ عَلِيٌّ مَا هَدَانَا اللَّهُ أَكْبَرُ

آخر آن این جمله نیز هست وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلِيٌّ مَا أَبْلَانَا

۶ - اگر روز دوازدهم از منی کوچ کرد بیست و یک
سنگ ریزه را در منی دفن کند.

۷ - نمازهای واجب و مستحب را در مسجد خیف

بجا آورد و در حدیث است که هر که در مسجد خیف صد

رکعت نماز بگذارد پیش از آنکه از آنجا بیرون رود
برابر است با عبادت هفتاد سال و هر که صد مرتبه سبحان الله
بگوید بنویسد از برای او ثواب بنده آزاد کردن و
هر که صد مرتبه لا اله الا الله بگوید برابر است با ثواب
احیاء نفسی و هر که صد مرتبه الحمد لله بگوید برابر
است با خراج عراقین که در راه خدا صدقه دهد .

مستحبات باز گشت بمکه

برای طواف وداع

مسئله ۲۱۵ - مستحب است مراجعت از منی بمکه
بجبهه طواف وداع هر گاه طواف واجب و سعی و طواف نساء
را پیشتر انجام داده باشد و اگر انجام نداده باشد واجب
است بر گشتن بمکه برای بجا آوردن آنها .

مسئله ۲۱۶ - مستحب است پیش از حرکت از منی
شش رکعت نماز در مسجد خیف بخواند .

مسئله ۲۱۷ - مستحب است که چون بمکه رود داخل
خانه کعبه شود خصوصاً اگر حج اولش باشد که در حدیث
است داخل شدن در کعبه داخل شدن در رحمت خداست
و بیرون رفتن از آن بیرون رفتن از گناهان است .

مسئله ۲۱۸ مستحب است بجهت و وارد شدن در خانه کعبه
غسل کند و پای برهنه وارد شود و پیش از ورود هر دو حلقه
در را بگیرد و بگوید :

اللَّهُمَّ الْبَيْتُ بَيْتُكَ وَالْعَبْدُ عَبْدُكَ وَقَدْ قُلْتَ وَ
مَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا فَأَمِنِّي مِنْ عَذَابِكَ وَأَجِرْنِي
مِنْ سَخَطِكَ (پس داخل شود و بگوید) اللَّهُمَّ إِنَّكَ قُلْتَ وَ
مَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا اللَّهُمَّ فَأَمِنِّي مِنْ

عَذَابِكَ عَذَابِ النَّارِ

پس دور کعبت نماز بخواند در میان دو ستون سر
سنگ سرخ و درر کعبت اول بعد از حمد سوره (حم سجده)
و درر کعبت دوم بعد از حمد پنجاه و چهار آیه از سایر قرآن
بخواند و در گوشه های خانه نیز نماز بخواند پس بر کعبه
آید که در آنجا حجر الاسود است و شکم خود را بر آن بمالد
پس دور ستون بگردد و شکم و پشت خود را بآن ستون
بمالد و چون خواست بیرون آید نردبان را بدست چپ بگیرد

و نزدیک کعبه دور کعت نماز بخواند.

مسئله ۲۱۹- مستحب است بسیار طواف کردن و آن برای حاجیان از نماز مستحبی بهتر است.

مسئله ۲۲۰- مستحب است طواف بنیابت حضرت پیغمبر ﷺ و حضرت فاطمه عليها السلام و حضرات دو ازده امام علیهم السلام و بنیابت پدر و مادر و زن و فرزند و اهل شهر و سایر مؤمنین و ثواب آن بسیار است و ممکن است یک طواف بنیابت چند نفر بجا آورد.

مسئله ۲۲۱- مستحب است بجا آوردن سیصد و شصت طواف بعد از ایام سال و اگر نتوانست سیصد و شصت دور طواف کند که پنجاه و یک طواف و سه شوط میشود و چون هر طواف باید هفت دور باشد چهار دور دیگر بر آن اضافه کند که پنجاه و دو طواف شود.

مسئله ۲۲۲- مستحب است ختم قرآن مجید در مکه و مشرف شدن بمکان ولادت حضرت رسول صلی الله علیه و آله و منزل حضرت خدیجه ام المؤمنین و زیارت قبر حضرت ابیطالب و عبدالمطلب و آمنه مادر مکرّمه پیغمبر و قبر خدیجه

ام المؤمنین که در حج چون معروف است و رفتن بغار حرا که حضرت رسول ﷺ در ابتداء بعثت در آن عبادت میکردند و رفتن بغار ثور .

دستور عمره مفرده

مسئله ۲۲۳ - مستحب است بعد از انجام اعمال حج بجا آوردن عمره مفرده و اقوی اینست که فاصله بین دو عمره شرط نیست پس میتواند بعد از انجام حج تا در مکه است هر روز عمره مفرده بجا آورد .

مسئله ۲۲۴ - میقات احرام عمره مفرده نزدیکترین طرف حرم است بمکه معظمه که معروف است و بهتر احرام بستن از (جعرانه) یا (تنعیم) یا (حدیبیه) است .

مسئله ۲۲۵ - در عمره مفرده بعد از احرام طواف و نماز طواف وسی و تقصیر میکند و طواف نساء و نماز آن لازم است و تا بجا نیآورد زن بر او حلال نمیشود .

طواف وداع

مسئله ۲۲۶ - چون میخواهد از مکه بیرون رود

مستحب است غسل کند و طواف وداع بجا آورد و در دوری دست یابدن بجحر الاسود و رکن یمانی برساند و چون بمستجار رسد دعاهائی را که پیش از این گفته شد بخواند پس بنزد حجر الاسود بیاید و شکم خود را بنحانه بساید و يك دست بهحجر الاسود گذارد و دست دیگر بجانب خانه بگشاید و حمد و ثنای خداوند متعال را بجا آورد و صلوات بر محمد و آل محمد علیهم السلام بفرستد و مستحب است که از در حناطین که مقابل رکن شامی است بیرون رود و عزم کند که دو باره بحج بر کرده و از خدا بخواهد که باو توفیق مراجعت عنایت فرماید و در وقت بیرون رفتن یکدرهم خرما بگیرد و تصدق بدهد بر فقرا برای احتمال آنکه در حال احرام از روی غفلت بعضی محرمات حال احرام را مرتکب شده باشد.

آداب تشریف بمدینه طیبه و زیارت

حضرت پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم

مسئله ۲۲۷- یکی از مستحبات مؤکده مخصوصاً

برای حاجیان زیارت مرقد منور و روضه مطهره حضرت

رسول خدا ﷺ و مراقب مقدسه اهل بیت خصوصاً

حضرت فاطمه زهرا علیها السلام و ائمه بقیع علیهم السلام است و در حدیث وارد شده که ترك زیارت پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله بعد از حج جفاست بر آنحضرت و شرح فضایل و ثواب و آداب زیارت هر يك با زیارتهائی که وارد شده در کتابهای دعا و زیارت مفصلاً مذکور است که سزاوار است بآن کتابها رجوع شود و بطور اختصار ببعض مستحبات و آداب اشاره می شود .

- ۱- مستحب است پیش از ورود بشهر مدینه یا پس از ورود بآن غسل کردن و همچنین مستحب است غسل برای و ورود در مسجد پیغمبر صلی الله علیه و آله و برای زیارت آن حضرت و اگر در غسل اول هر سه رانیت کند کافی است.
- ۲- از باب جبرئیل وارد شود .
- ۳- اذن دخول بخواند .
- ۴- با آرامی و وقار وارد مسجد شود .
- ۵- در وقت ورود دعاهائی را که وارد شده بخواند
- ۶- دور کعبت نماز تحیت بجا آورد .
- ۷- سلام دادن بآنحضرت از جانب پدر و مادر و رفقاً .
- ۸- دور کعبت نماز برای، زیارت و هدیه ساختن ثواب

آن بحضرت .

۹- نزد منبر ایستادن و حمد و ثنای خدا بجا آوردن

و دعا کردن .

۱۰- نماز و دعا در مقام جبرئیل .

۱۱- نماز در خصوص روضهٔ بین قبر و منبر .

۱۲- نماز در بیت فاطمه علیها السلام .

۱۳- صلوات فرستادن بر پیغمبر در وقت ورود و

خروج از مسجد .

۱۴- نماز در مقام پیغمبر .

۱۵- دور کعت نماز نزد اسطوانهٔ ابی لبابه معروف

با اسطوانه توبه . و خواندن نمازهای وارده .

۱۶- مواظبت بر اداء نمازهای واجب در مسجد

پیغمبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ .

و بر حسب بعض روایات ثواب نماز در مسجد آنحضرت

معادل با هزار نماز در مساجد دیگر غیر از مسجد الحرام

و در بعض روایات برابر ده هزار نماز است .

۱۷- در مسجد رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ صدرا بلند نکند .

۱۸- در مدینه از تصدق بفقیر هر چه میتواند کوتاهی

نکند و همچنین بسیار تسبیح و ذکر و قرائت قرآن و استغفار و صلوات بسیار بخواند .

۱۹- زیارت حضرت فاطمه زهراء علیها السلام در خانه آنحضرت و بین قبر و منبر (روضه) و در بقیع بنماید .

۲۰- زیارت فاطمه بنت اسد مادر محترمه حضرت

امیر المؤمنین علیه السلام و ابراهیم فرزند رسول خدا صلی الله علیه و آله .

۲۱- زیارت جناب حمزه و سایر شهداء احد در احد .

۲۲- رفتن بمسجد قبا و مشربه ام ابراهیم فرزند

رسول خدا و مسجد فضیخ که در آن رد شمس برای امیر المؤمنین

علیه السلام شده و مسجد احزاب و مساجد دیگر که در این مساجد

نماز خواندن خصوص مسجد قبا فضیلت بسیار دارد .

۲۳- مستحب است نماز در مسجد غدیر خم که در بین

مکه و مدینه در طرف رابع واقع است .

سؤال و جوابی است که در مناسک سابق مذکور بوده و بعضی دیگر اخیراً از محضر حضرت مستطاب آیه الله فی الارضین آقای گلپایگانی، متع الله المسلمین بطول بقائه سؤال شده و جواب داده اند
 ص - اگر کسی نذر احرام پیش از میقات کرده باشد و پیش از میقات محرم شود و بعد از ورود بجده و سائل حرکت او بمدینه فراهم شود آیا میتواند محل شود و بمدینه برود و بعد از آن از میقات دیگر محرم شده و وارد مکه شود .

ج - انصراف از نیت احرام سبب بیرون آمدن از احرام نمیشود و با آنکه احرام بسته تجدید احرام مشروع نمیباشد .

ص - اگر از حاجی در حال احرام عملی سرزند که موجب کفاره است حیوان کفاره را در کجا باید ذبح یا نحر کند .

ج - در احرام عمره تمتع احوط آنستکه در مکه ذبح یا نحر نماید و اگر در احرام حج است باید در منی نحر یا ذبح کند و اگر عمداً یا از روی فراموشی در این

دو مکان ذبح نکرد در صورت امکان باید نایب بگیرد که از طرف او در منی یا مکه ذبح نماید و اگر ممکن نشد در شهر خودش یا در جای دیگر رجاء ذبح نماید انشاء الله ضرر ندارد .

سی - در حیوان کفاره نیز رعایت شرایط حیوان قربانی در منی لازم است یا خیر .

ج - احتیاط مستحب رعایت آن شرایط است .

سی - سجده کردن بر سنگهایی که مسجد الحرام و مشاهد مشرفه بآن فرش شده از سنگ مرمر و غیر آن جایز است یا خیر .

ج - بلی جایز است و معادنی که سجده بر آن جایز نیست معادنی است که عرفاً بر آنها زمین گفته نمیشود مثل طلا و نقره و عقیق و مس و برنج و سایر فلزات .

سی - اگر جامه احرام را با پول خمس یا زکوة نداده خریده باشند احرام در آن صحیح است یا خیر .

ج - اگر بعین آن پول معامله واقع شده باشد احرام در آن جایز نیست و همچنین اگر جامه احرام خودش متعلق خمس شده باشد محرم شدن در آن جایز نیست و طواف در

آن باطل است ولی اگر آنرا بپول کلی خریده باشد احرام در آن ضرر ندارد هر چند در مقام پرداخت قیمت پول خمس یا زکوة نداده را بدهد لکن زمه او بمقدار خمس ببری نمی شود و ضامن آن مقدار خمس هم میباشد .

صی - در مقام ابراهیم بواسطه ازدحام و کثرت جمعیت ممکن نمی شود که در موقع نماز طواف مرد یا زن طوری بایستند که محاذی هم نباشند و یا زن جلو مشغول نماز نباشد در این صورت نماز آنها صحیح است یا خیر .

ج - صحیح است و محاذی بودن مرد با زن همچنین جلو ایستادن زن در حال نماز اگر فاصله بین آنها کمتر از ده ذراع باشد نزد حقیر مکروه است .

س - کسی که میدانسته در سعی باید از صفا شروع و بمروه ختم نمود ولی جای آنها را نمیدانسته و از کسی پرسیده و او مروه را بجای صفا با و نشان داده و بنا بگفته او از مروه شروع بسعی کرد پس از اینکه هفت مرتبه سعی انجام داد ملتفت اشتباه شد و یک مرتبه دیگر سعی نمود آیا سعی او صحیح است یا خیر .

ج - بعید نیست که صحیح باشد هر چند احوط اعاده

سعی است .

می- اگر زن بعد از اعمال حج در منی حائض شود و بمکه بیاید و پیش از آنکه پاک شود ناچار بر رفتن از مکه شود مثل اینکه همراهان او عازم مراجعت باشند آیا میتواند برای طواف حج و نماز آن و طواف نساء و نماز آن نایب بگیرد .

ج- بلی لازم است بر او که نایب بگیرد و سعی را بعد از آنکه نایب طواف حج و نماز آن را انجام داد خودش بجا آورد .
می- کسی که حج تمتع بجا میآورد اگر پس از احرام و بعد از وارد شدن بحرم فوت شود کفایت از سایر اعمال حج مینماید یا باید برای او نایب گرفته شود .
ج- کفایت میکند و گرفتن نایب لازم نیست . خواه حج خودش باشد یا نایب از غیر باشد .

می- اگر زن پس از اعمال حج اثر عادت در خود ببیند و شك کند که پیش از انجام عمل حایض شده یا بعد از تمام شدن اعمال حج او صحیح است یا خیر .

ج- اعتناء باین شك نکند و حج او محکوم بصحت است .

س- کسی که با احرام عمره تمتع وارد جده شد و بواسطه بودن وسیله احرام را بهم زد و رفت بمدینه منوره که در مراجعت از مسجد شجره محرم شود حکمش چیست .

ج- شخص مذکور اگر احرام اول او صحیح بوده تا اعمال عمره را تمام نکند از احرام بیرون نمی رود اگر چه قصد بهم زدن آنرا کرده باشد و باید با همان احرام عمره را تمام کند و تجدید احرام بعد از برگشت از مدینه لازم نیست و اگر محرمات حال احرام را بجا آورد، حکمش در محرمات احرام گفته شد .

س- شخصی که با احرام عمره تمتع در ماه شوال و ذی قعد، و ذیحجه وارد مکه معظمه شود و بعد از اتمام عمره قصد رفتن بمدینه یا محل دیگری کرد که در مراجعت از میقات مجدداً احرام ببندد صحیح است یا خیر .

ج- تا حج را انجام نداده جایز نیست از مکه بیرون برود مگر برای حاجت که بعد از اینکه احرام عمره تمتع محل شد باید در مکه با احرام حج محرم شود و با همان احرام بیرون برود و مراجعت نماید و باقی اعمال حج را بجا آورد

و چنانچه بدون احرام بیرون رفت اگر مراجعتش در همان ماهی باشد که عمره اولی را بجا آورده همان عمره اولی کافی است و جایز نیست محرم شود و اگر از عمره اولی سی روز گذشته باشد باید در میقات محرم با احرام عمره تمتع شود و بعد از وارد شدن بمکه عمره تمتع را انجام دهد و بعد محرم با احرام حج شود و اگر فاصله کمتر از سی روز باشد و در غیر آن ماهی که عمره اولی را بجا آورده وارد شود احتیاطاً در میقات محرم با احرام عمره تمتع شود و بعد از انجام اعمال عمره محرم با احرام حج شود.

س - کفاره کشتن ملخ در حال احرام چیست.

ج - يك كف طعام يا يك دانه خر ما است بطور

تخیر و احوط آنستکه هر دورا بدهد.

س - اگر ملخ را در حال احرام بکشد و بخورد

کفاره آن چیست.

ج - يك قربانی بر اول لازم میشود و احوط آنستکه

قربانی گوسفند باشد و احوط از آن ضمیمه کردن يك كف

طعام و يك دانه خرما بر آن است.

س - اگر ملخ بسیار باشد و همه آنها را بکشد

چه بر او لازم میشود.

ج - لازم میشود بر او قربانی کردن يك گوسفند بلکه احوط آنست که اگر بیشتر از يك ملخ کشته باشد يك گوسفند قربانی کند و احوط از آن ضمیمه ساختن يك کف طعام و يك دانه خرماست.

س - اگر از جهت زیادی ملخ در بین راه نتواند خود را از کشتن حفظ نماید چه کند

ج - در اینصورت چیزی بر او نیست.

س - روزه گرفتن در روزهای تشریق جایز است یا نه

ج - بر کسی که در منی باشد حرام است و روزه عید قربان بر همه کس حرام است.

س - طواف نساء و نماز آن که اگر در عمره مفرده

و در حج بجا آورده نشود زن حلال نمیشود، بر زنهای نیز لازم است یا نه.

ج - بلی بر زن نیز لازم است و تا آنرا بجانیاورد

مرد بر او حلال نمیشود.

س - نماز طواف مستحب واجب است یا مستحب

ج - مستحب است.

س - نماز طواف مستحب را در کجا باید بجا آورد .

ج - در هر جای مسجد الحرام بجا آورد کافی است .
 س - در حرم بر محل سید کردن حرام است یا نه .
 ج - هر صیدیکه بر محرم در حال احرام حرام است
 بر محل نیز در حرم حرام است .

س - کسیکه بدون وصیت مرده و مستطیع بوده
 آیا حج بلدی برای او واجب است یا غیر بلدی هم کفایت
 می کند .

ج - حج میقاتی کفایت می کند .

س - زنها در حال احرام میتوانند جوراب بپوشند یا
 بایستی روی پای آنها مثل مردان باز باشد .

ج - اقوی جواز پوشیدن جوراب است برای زن
 س - بر حسب فتوای حضرت مستطاب عالی جایز
 است که محرم در منزل زیر سقف و سایه برود یا چتر بر سر
 بگیرد آیا مراد از منزل شهر مکه است یا منزلی که در
 شهر مکه دارد و همچنین در منی و عرفات .

ج - مراد از منزل محل نزول است در مقابل حال طی طریق پس در شهر مکه و منی و عرفات و امثال آن برای محرم بعد از منزل کردن تا قبل از کوچ کردن استظلال مانعی ندارد هر چند در آمد و شد برای حوائج باشد.

س - پوشیده شدن روی پا در حال احرام در موقع نشستن یا آمدن جامه احرام روی پا در حال سیر یا در منزل چه صورت دارد .

ج - اشکال ندارد .

س - در منزل سر روی بالش نرم گذاشتن که باعث پوشیدن مقداری از سر میشود چه صورت دارد .

ج - سر روی بالش گذاردن مانعی ندارد .

س - در اثر هجوم جمعیت وقت بوسیدن حجر الاسود ممکن است جامه احرام بعضی از حاجیان سر آنها را یا سر سایر حججاج را بپوشانند اگر تصادفاً اینطور شد چه صورت دارد .

ج - در صورت تصادف اشکال ندارد .

س - محرم روی لباس دوخته یا بتوی دوخته بنشیند
یا بخوابد یا زیر پتوی دوخته یا لحاف بخوابد چه
صورت دارد .

ج - اقوی جواز آنست لکن پتو و لحاف را بخود
نپیچد که مثل لباس شود .

س - برای زنان هم دو جامه احرام مانند مردها لازم
است یا نه .

ج - بنظر حقیر لباس احرام برای زن احتیاطاً
لازم است و همان شرایط لباس احرام مرد را دارا است و
میتوانند این دو قطعه را روی لباسهای خود بپوشند .

س - در غیر حال طواف و نه از آن اگر جامه
احرام یا بدن محرم نجس شود آیا برای احرام او اشکال
دارد یا نه .

ج - برای احرام او اشکال ندارد و لکن احوط
آنست که در صورت امکان تطهیر یا تبدیل نماید .

س - چه میفرمائید در باره کسیکه در عمره مفرده

نم- از طواف نساء را نخوانده و بولایت خود مراجعت کرده .

ج- اگر بر گشتن بمسجد الحرام برای اودشوار باشد میتواند آنرا در هر محلی که یادش آمد بخواند هر چند در شهر دیگر باشد .

س- شخصی بواسطه ندانستن مسئله طواف نساء را بجا نیاورده ولی نیت طواف مستحب کرده بدین نیت که این طواف را برای هر نقصانی که در طواف داشتهام قربه الی الله بجامی آورم و بعد از گذشتن یکسال ملتفت شده

ج- در مورد سؤال احوط آنستکه بعد از التفات بازن نزدیکی نکند و نایب بگیرد که برای او طواف نساء و نماز آنرا بجا آورد اگر چه در غیر ماه حج باشد

س- در حج لازم است که طواف نساء و نماز آنرا بعد از طواف حج و نماز و سعی بجا آورد یا خیر

ج- بلی لازم است طواف نساء را بعد از سعی بجا آورد و اگر عمداً مقدم داشت اعاده آن بانمازش بعد از

سعی لازم است و در صورت جهل و فراموشی اعاده آن
احوط است و اگر خودش نمیتواند اعاده کند نایب
بگیرد .

س - کسیکه عمره مفرده استحبابی بجا می آورد
اگر طواف نساء آنرا عمدتاً یا جهلاً یا سهواً ترك کند آیا زن
بر او حرام میشود .

ج - بلی تا طواف نساء را بجا نیاورد زن بر او حلال
نمیشود و از این جهت فرقی میان عمره مفرده واجب و مستحب
نیست .

س - در صورتیکه جهلاً نماز را قبل از طواف بجا
آورد تکلیف او چیست .

ج - نماز را دوباره بجا آورد .

س - اگر نماز طواف را بعد از سعی بجا آورد
آیا لازم است برای حفظ ترتیب سعی را اعاده نماید .

ج - احتیاط مستحب اعاده سعی است .

س - اگر جهلاً سعی را بر طواف مقدم دارد چه

حکم دارد .

ج - احتیاط واجب آنستکه سعی را اعاده نماید .

س - روی صفا و مروه طاقی زده شده محاذی زیر

آیا سعی را در طبقه فوقانی صحیح میدانید یا خیر .

ج - در صورتیکه فوقانی بلندتر از کوه صفا و مروه

نباشد که سعی بین دو کوه صدق بکند مانعی ندارد .

س - آیا لازم است که تقصیر در عمره تمتع را بعد از

سعی بدون فاصله بجا آورد یا نه .

ج - قبل از احرام حج تقصیر نماید کافی است و مدرکی

برای فوریت آن بنظر نرسیده .

س - آیا اجازه می‌دهید که در حال ضرورت يك

نفر بنیابت از چند نفر قربانی نماید .

ج - در قربانی مباشرت شرط نیست و میتواند وکیل

انجام دهد هر چند ضرورت نباشد اکن باید در حین قربانی

قصد کند که این گوسفند قربانی زید است مثلاً اگر چند

گوسفند بقصد چند نفر قربانی کند بدون قصد تعیین صحیح

نیست .

س - مردی دو گوسفند قربانی خریده که یکی را برای خود و دیگری را برای زنش ذبح کند آیا تعیین قربانی لازم است یا نه .

ج - بلی تعیین لازم است و بدون آن کفایت نمی کند .

س - آیا در عمره تمتع پس از انجام تقصیر جایز است سر تراشیدن یا نه

ج - برای کسیکه عمره تمتع بجا آورده احتیاط لازم آنستکه بعد از تقصیر سر تراشد بلکه حرمت آن خالی از قوت نیست و اگر عمداً سر تراشید احتیاط لازم آنستکه يك گوسفند در مکه ذبح نماید و سر تراشیدن

برای تکمیل شدن عمره تمتع کافی نیست و باید تقصیر نماید

س - در مسجد الحرام و مسجد النبی خواندن نماز با ائمه عامه در حال ضرورت و اختیار چه صورت دارد .

ج - در حال ضرورت بی اشکال است .

در آداب زیارت مدینه منوره

اما زیارت حضرت رسول (ص)

شیخ کفعمی فرموده چون خواستی داخل شوی
به مسجد حضرت رسول ﷺ یا در یکی از مشاهد مشرفه
اژه طاهرین عَلَيْهِ السَّلَام پس بگو :

اللَّهُمَّ إِنِّي وَقَفْتُ عَلَى بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ بُيُوتِ
نَبِيِّكَ صَلَّى عَلَيْكَ وَآلِهِ وَقَدَّمَنْتَ النَّاسَ
أَنْ يَدْخُلُوا إِلَّا بِإِذْنِهِ فَقُلْتُ (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ)
اللَّهُمَّ إِنِّي أَعْتَقِدُ حُرْمَةَ صَاحِبِ هَذَا الْمَشْهَدِ

الشَّرِيفِ فِي غَيْبَتِهِ كَمَا اعْتَقَدُهَا فِي حَضْرَتِهِ وَ
 اَعْلَمُ اَنَّ رَسُوْلَكَ وَخُلَفَاءَكَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ
 اَحْيَاءٌ عِنْدَكَ يَرْزُقُونَ يَرَوْنَ مَقَامِي وَ
 يَسْمَعُونَ كَلَامِي وَيُرُدُّونَ سَلَامِي وَاَنْتَ
 حَجَبْتَ عَنِّي سَمْعِي كَلَامَهُمْ وَفَتَحْتَ بَابَ فَهْمِي
 بِلَذِيذِ مُنَاجَاتِهِمْ وَاِنِّي اسْتَاذِنُكَ يَا رَبِّ
 اَوَّلًا وَاَسْتَاذِنُ رَسُوْلَكَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
 ثَانِيًا (وَاَسْتَاذِنُ خَلِيْفَتَكَ الْاِمَامَ الْمُفْتَرَضَ
 عَلَيَّ طَاعَتُهُ (فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ)

بجای فلان بن فلان نام آن امامی را که زیارت کند
 ذکر کند و همچنین نام پدرش را ببرد مثلا اگر در زیارت
 امام حسین عليه السلام است بگوید . « الحسين بن علي عليه السلام »
 و هكذا پس بگوید :

وَالْمَلَائِكَةَ الْمُؤَكَّلِينَ بِهَذِهِ الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ
ثَالِثًا ءَاَدْخُلُ يَا رَسُوْلَ اللهِ ءَاَدْخُلُ يَا حُجَّةَ اللهِ
ءَاَدْخُلُ يَا مَلَائِكَةَ اللهِ الْمُقَرَّبِينَ الْمُقِيمِينَ فِي
هَذَا الْمَشْهَدِ فَأُذِنْ لِي يَا مُوَلَايَ فِي الدُّخُوْلِ
أَفْضَلَ مَا أذِنْتَ لِأَحَدٍ مِنْ أَوْلِيَائِكَ فَإِنْ لَمْ أَكُنْ
أَهْلًا لِذَلِكَ فَأَنْتَ أَهْلٌ لِذَلِكَ

پس داخل شو و بگو :

بِسْمِ اللهِ وَ بِاللّٰهِ وَ فِي سَبِيْلِ اللهِ وَعَلَى مِلَّةِ
رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي
وَارْحَمْنِي وَتُبْ عَلَيَّ اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ

اما كيفيت زيارت حضرت رسول ﷺ پس چنين
است هر گاه وارد شدى بمدينه پيغمبر ﷺ پس غسل كن
براي زيارت و چون خواستى داخل مسجد آنحضرت شوى

کیفیت زیارت رسول خدا (ص) (۱۷۳)

بایست نزد در و بچوان آن اذن دخول سابق را و داخل شو
از در جبرئیل و مقدم بدار پای راست را در وقت دخول پس صد
مرتبه «الله اکبر» بگو پس دو رکعت نماز تحیت مسجد بگذار،
و بر و بسمت حجره شریفه و بگو:

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ
يَا نَبِيَّ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ
السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَاتَمَ النَّبِيِّينَ أَشْهَدُ أَنَّكَ
قَدْ بَلَغْتَ الرِّسَالَةَ وَأَقَمْتَ الصَّلَاةَ وَآتَيْتَ
الزَّكَاةَ وَأَمَرْتَ بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَيْتَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَعَبَدْتَ اللَّهَ مُخْلِصًا حَتَّى آتَيْتَكَ الْيَقِينَ
فَصَلِّوَاتُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِكَ
الطَّاهِرِينَ

پس بایست نزد ستون پیش که از جانب راست قبر

عظیر است و رو بقبله که دوش چپ بجانب قبر باشد و دوش
راست بجانب منبر که موضع سر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است
و بگو:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ
وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَ أَشْهَدُ
أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ وَأَنَّكَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ
وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ بَلَغْتَ رِسَالَاتِ رَبِّكَ وَ
نَصَحْتَ لِأُمَّتِكَ وَ جَاهَدْتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ
عَبَدْتَ اللَّهَ حَتَّى أَتَيْتَ الْيَقِينَ بِالْحِكْمَةِ وَ
الْمُرُوعَةِ الْحَسَنَةِ وَ آدَيْتَ الَّذِي عَلَيْكَ مِنَ الْحَقِّ
وَ أَنَّكَ قَدَرُؤُفْتَ بِالْمُؤْمِنِينَ وَ غَلُظْتَ عَلَى
الْكَافِرِينَ فَبَلَغَ اللَّهُ بِكَ أَفْضَلَ شَرَفٍ مَحَلِّ

الْمُكْرَمِينَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي اسْتَنْقَذَنَا بِكَ
 مِنَ الشِّرْكِ وَالضَّلَالِ اللَّهُمَّ فَاجْعَلْ صَلَوَاتِكَ
 وَصَلَوَاتِ مَلَائِكَتِكَ الْمُقَرَّبِينَ وَانْبِيَاءِكَ
 الْمُرْسَلِينَ وَعِبَادِكَ الصَّالِحِينَ وَاهْلِ
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِينَ وَهَنْ سَبَّحَ لَكَ يَا
 رَبَّ الْعَالَمِينَ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ
 عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ وَنَبِيِّكَ
 وَآمِينِكَ وَنَجِيِّكَ وَحَبِيبِكَ وَصَفِيِّكَ
 وَخَاصَّتِكَ وَصَفْوَتِكَ وَخَيْرَتِكَ مِنْ خَلْقِكَ
 اللَّهُمَّ أَعْطِهِ الدَّرَجَةَ الرَّفِيعَةَ وَآيَةَ
 الْوَسِيلَةَ مِنَ الْجَنَّةِ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا
 يَغْبِطُهُ بِهِ الْأَوَّلُونَ وَالْآخِرُونَ اللَّهُمَّ

إِنَّكَ قُلْتَ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ
 جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ
 لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا وَإِنِّي أَنِّيكَ مُسْتَغْفِرًا
 تَائِبًا مِنْ ذُنُوبِي وَإِنِّي أَتَوَجَّهُ بِكَ إِلَى اللَّهِ
 رَبِّي وَرَبِّكَ لِيَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي

و اگر ترا حاجتی باشد بگردان قبر مطهر

را در پشت کتف خود و رو بقبله کن و دستها را بردار و

حاجت خود را بطلب بدرستی که سزاوار است که بر آورده

شود این شاء الله تعالی . پس زیارت کن حضرت فاطمه

سلام الله علیها را از نزد روضه مطهره و مستحبست که

بگوئی :

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ السَّلَامُ
عَلَيْكَ يَا بِنْتَ نَبِيِّ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بِنْتَ
حَبِيبِ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بِنْتَ حَبِيبِ اللَّهِ
السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بِنْتَ صَفِيِّ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ
يَا بِنْتَ آمِينَ اللَّهُ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بِنْتَ خَيْرِ
خَلْقِ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بِنْتَ أَفْضَلِ أَنْبِيَاءِ
اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَمَلَائِكَتِهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ
يَا بِنْتَ خَيْرِ الْبَرِيَّةِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا سَيِّدَةَ
نِسَاءِ الْعَالَمِينَ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ
السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا زَوْجَةَ وَلِيِّ اللَّهِ وَخَيْرِ
الْمَخْلُوقِ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أُمَّ
الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ سَيِّدَتِي شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ

السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا الصِّدِّيقَةُ الشَّهِيدَةُ السَّلَامُ
عَلَيْكَ أَيُّهَا الرِّضِيَّةُ الْمَرْضِيَّةُ السَّلَامُ عَلَيْكَ
أَيُّهَا الْفَاضِلَةُ الرَّكِيَّةُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا
الْحَوْرَاءُ الْإِنْسِيَّةُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا التَّقِيَّةُ
النَّقِيَّةُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا الْمَحْدَثَةُ الْعَلِيْمَةُ
تَمَّ زِيَارَتُ بَجْهَتِي ذَكَرْتُكَ .

در بحار از تهذیب نقل میکند از ابراهیم بن محمد
عریضی که حضرت باقر علیهما السلام فرمودند و وقتی که
موفق شدی بزیاارت جدّه خود فاطمه سلام الله
علیها بگو :

يَا مُتَحَنِّنَةً أُمَّتِكَ الَّذِي خَلَقَكَ قَبْلَ
أَنْ يَخْلُقَكَ فَوَجَدَكَ لِمَا أُمَّتَكَ صَابِرَةً

وَزَعَمْنَا أَنَّكَ أَوْلِيَاءُ وَمُصَدِّقُونَ
وَصَابِرُونَ لِكُلِّ مَا آتَانَا بِهِ أَبُوكَ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَآلِهِ وَأَتَانَا بِهِ وَصِيَّهُ فَإِنَّا نَسْأَلُكَ
إِن كُنَّا صَدِّقُكَ إِلَّا الْحَقُّنَا بِتَّصَدِّيقِنَا
لَهُمَا لِنُبَشِّرَ أَنْفُسَنَا بِأَنَّا قَدْ طَهَّرْنَا بِوِلايَتِكَ

پس صلوات میفرستی بر حضرت رسول و ائمه
اطهار عَلَيْهِمُ السَّلَامُ.

زیارت ائمه بقیع علیهم السلام

یعنی حضرت امام حسن مجتبی و امام زین العابدین
و امام محمد باقر و امام جعفر صادق عَلَيْهِمُ السَّلَامُ.

چون خواستی زیارت کنی این بزرگواران را باید
بعمل آوری آنچه در آداب زیارت ذکر شد از غسل و طهارت
و پوشیدن جامه های پاک و پاکیزه و استعمال بوی خوش
و رخصت طلبیدن در دخول و نحو اینها و نیز بگو:

يَا مَوْالِيَّ يَا اَبْنَاءَ رَسُوْلِ اللهِ عَبْدُكُمْ وَابْنُ
اُمَّتِكُمْ الذَّلِيْلُ بَيْنَ اَيْدِيكُمْ وَالْمُضْعَفُ
فِي عُلُوِّ قَدْرِكُمْ وَالْمُعْتَرِفُ بِحَقِّكُمْ جَائِكُمْ
مُسْتَجِيْرًا بِكُمْ قاصِدًا اِلَى عَرَمِكُمْ مُتَقَرِّبًا اِلَى

مَقَامِكُمْ مَتَوَسِّلًا إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِكُمْ ءَا دَخُلْ
 مَوَالِيَّ ءَا دَخُلْ يَا أَوْلِيَاءَ اللَّهِ ءَا دَخُلْ يَا
 مَلَائِكَةَ اللَّهِ الْمُحْدِقِينَ بِهَذَا الْحَرَمِ الْمُقِيمِينَ
 بِهَذَا الْمَشْهَدِ

و بعد از خضوع و خشوع و رقت داخل شو و پای
 راست را مقدم دار و بگو :

اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا وَسُبْحَانَ
 اللَّهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الْفَرْدِ الصَّمَدِ
 الْمَاجِدِ الْأَحَدِ الْمُتَفَضِّلِ الْمَنَّانِ الْمُتَطَوِّلِ
 الْحَنَّانِ الَّذِي مَنْ بَطُولِهِ وَسَهْلَ زِيَارَةِ سَادَاتِهِ
 بِإِحْسَانِهِ وَلَمْ يَجْعَلْنِي عَنْ زِيَارَتِهِمْ مَمْنُوعًا
 بَلْ تَطَوَّلَ وَمَنْعَ

پس نزدیک قبور مقدسه ایشان برو و رو

بقبر ایشان کن و بگو :

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أُمَّةَ الْهُدَى السَّلَامُ عَلَيْكُمْ
أَهْلَ التَّقْوَى السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَيُّهَا الْحَجَّاجُ عَلَى
أَهْلِ الدُّنْيَا السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَيُّهَا الْقَوَامُ فِي الْبَرِّيَّةِ
بِالْقِسْطِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الصَّفْوَةِ السَّلَامُ
عَلَيْكُمْ أَلِ رَسُولِ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ النَّجْوَى
أَشْهَدُ أَنَّكُمْ قَدْ بَلَغْتُمْ وَنَصَحْتُمْ وَصَبَرْتُمْ فِي
ذَاتِ اللَّهِ وَكُذِّبْتُمْ وَأُسِيءَ إِلَيْكُمْ فَغَفَرْتُمْ وَ
أَشْهَدُ أَنَّكُمْ الْأَئِمَّةُ الرَّاشِدُونَ الْمُهْتَدُونَ
وَأَنَّ طَاعَتَكُمْ مَفْرُوضَةٌ وَأَنَّ قَوْلَكُمْ الصِّدْقُ
وَأَنَّكُمْ دَعَوْتُمْ فَلَمْ تُجَابُوا وَأَمَرْتُمْ فَلَمْ تُطَاعُوا

وَأَنْتُمْ دَعَائِمُ الدِّينِ وَ أَرْكَانُ الْأَرْضِ
 لَمْ تَزَالُوا بِعَيْنِ اللَّهِ يَنْسَخُكُمْ مِنْ أَصْلَابِ كُلِّ مُطَهَّرٍ
 وَيُنْقِلُكُمْ مِنْ أَرْحَامِ الْمُطَهَّرَاتِ لَمْ تُدْنِسْكُمْ
 الْجَاهِلِيَّةُ الْجَهْلَاءُ وَلَمْ تُشْرِكْ فِيكُمْ فِتْنُ الْأَهْوَاءِ
 طُبِّمٌ وَ طَابَ مَنبَتُكُمْ مَن بِيكُمْ عَلَيْنَا دِيَانُ الدِّينِ
 فَجَعَلَكُمْ فِي بُيُوتِ أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ
 فِيهَا اسْمُهُ وَجَعَلَ صَلَوَاتِنَا عَلَيْكُمْ رَحْمَةً لَنَا وَ
 كَفَارَةً لِدُنُوبِنَا إِذَا خُتِرَ كُمْ اللَّهُ لَنَا وَطِيبَ خُلُقُنَا
 بِمَا مَنَّ بِهِ عَلَيْنَا مِنْ وِلَايَتِكُمْ وَكُنَّا عِنْدَهُ مُسْمِينَ
 بِعِلْمِكُمْ مُعْتَرِفِينَ بِتَّصَدِيقِنَا إِيَّاكُمْ وَهَذَا
 مَقَامٌ مِنْ أَسْرَفٍ وَ أَخْطَاءٍ وَ اسْتِكَانٍ وَ اقْرَبِ بِأَجْنُ
 وَ رَجِي بِمَقَامِهِ الْخُلَاصِ وَ أَنْ يَسْتَنْقِذَهُ بِكُمْ

مُسْتَنْقِدُ الْهَلَكِي مِنَ الرَّدَى فَكُونُوا لِي شُفَعَاءَ
فَقَدْ وَفَدْتُ إِلَيْكُمْ إِذْ رَغِبَ عَنْكُمْ أَهْلُ الدُّنْيَا
وَاتَّخَذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُورًا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا
يَا مَنْ هُوَ قَائِمٌ لَا يَسْهُو وَدَائِمٌ لَا يَلْهُو وَمُحِيطٌ
بِكُلِّ شَيْءٍ لَكَ الْمَنْ بِمَا وَفَّقْتَنِي وَعَرَّفْتَنِي بِمَا
أَقَمْتَنِي عَلَيْهِ إِذْ صَدَّ عَنْهُ عِبَادُكَ وَجَاهِلُوا
مَعْرِفَتَهُ وَاسْتَخَفُّوا بِحَقِّهِ وَمَالُوا إِلَى سِوَاهِ
فَكَانَتْ الْمِنَّةُ مِنْكَ عَلَيَّ مَعَ أَقْوَامٍ خَصَّصْتَهُمْ
بِمَا خَصَّصْتَنِي بِهِ فَلَكَ الْحَمْدُ إِذْ كُنْتُ عِنْدَكَ
فِي مَقَامِي هَذَا مَذْكُورًا مَكْتُوبًا فَلَا تُحَرِّمْنِي مَا
رَجَوْتُ وَلَا تُخَيِّبْنِي فِيمَا دَعَوْتُ بِحُرْمَةِ مُحَمَّدٍ
وَالِهِ الطَّاهِرِينَ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ

﴿ زيارتِ امين الله ﴾ (۱۸۵)

که در جميع روضات مقدسه بايد بان مواظبت نمود
از حضرت امام زين العابدين عليه السلام مأثور است
که بزيارت امير المؤمنين عليه السلام آمد، نزد قبر ايستاد
و گريست و گفت: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا امينَ اللهُ
فِي اَرْضِهِ وَحُجَّتِهِ عَلَيَّ عِبَادِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ
يَا اميرَ الْمُؤْمِنينَ، اَشْهَدُ اَنَّكَ جَاهَدْتَ فِي اللهِ
حَقَّ جِهَادِهِ وَعَمِلْتَ بِكِتَابِهِ وَاتَّبَعْتَ سُنَنَ
نَبِيِّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ حَتَّى دَعَاكَ اللهُ
اِلَى جِوَارِهِ فَقَبَضَكَ اِلَيْهِ بِاخْتِيَارِهِ وَالزَّمَمَ
اَعْدَانِكَ الْحُجَّةَ مَعَ مَالِكَ مِنَ الْحَجَّجِ الْبَالِغَةِ
عَلَى جَمِيعِ خَلْقِهِ اَللّهُمَّ فَاجْعَلْ نَفْسِي مُطْمَئِنَّةً

عند آكر اين زيارت براي غير امير المؤمنين خوانده شود التلايم عليك يا امير المؤمنين در آن گفته نمی شود

بِقَدْرِكَ رَاضِيَةً بِقَضَائِكَ مُوَلَّعَةً بِذِكْرِكَ

وَدُعَاؤِكَ مُحِبَّةً لِصَفْوَةِ أَوْلِيَائِكَ مُحْبُوبَةً

فِي أَرْضِكَ وَسَمَائِكَ صَابِرَةً عَلَى نُزُولِ

بَلَاءِكَ شَاكِرَةً لِفَوَاضِلِ نِعْمَاتِكَ ذَاكِرَةً

لِسَوَابِغِ الْآلَاءِ مُشْتَاقَةً إِلَى فَرْحَةِ لِقَائِكَ

مُتَزَوِّدَةً النَّقْوَى لِيَوْمِ جَزَائِكَ مُسْتَنْزِلِينَ

أَوْلِيَاءِكَ مُفَارِقَةً لِأَخْلَاقِ أَعْدَائِكَ مُشْغُولَةً

عَنِ الدُّنْيَا بِحَمْدِكَ وَتَشَائِكَ بِسِطْرِ رُوحِي

مُبَارِكِ خُودِ رَأْبِرْقَبْرِكَ كَدَأْتِ وَكُنْتِ اللَّهُمَّ ارْتَبِ

قُلُوبَ الْمُخْبِتِينَ إِلَيْكَ وَالْمَهْمَةَ وَسُبُلَ الرَّاعِبِينَ

إِلَيْكَ شَارِعَةً وَأَعْلَامَ الْقَاصِدِينَ إِلَيْكَ وَاضِحَةً

وَأَفْعَدَةً الْعَارِفِينَ مِنْكَ فَارِعَةً وَأَصْوَاتَ

الدّاعين إِلَيْكَ صَاعِدَةً وَأَبْوَابَ الْإِجَابَةِ لَهُمْ مُفْتَحَةً
 وَدَعْوَةَ مَنْ نَاجَاكَ مُسْتَجَابَةً وَتُوبَةَ مَنْ أَنَابَ
 إِلَيْكَ مَقْبُولَةً وَعِبْرَةً مَنْ بَكَى مِنْ خَوْفِكَ مَرْحُومَةً
 وَالْإِغَاثَةَ لِمَنْ اسْتَعَاثَ بِكَ مَوْجُودَةً وَالْإِعَانَةَ
 لِمَنْ اسْتَعَانَ بِكَ مَبْدُودَةً وَعِدَائِكَ لِعِبَادِكَ
 مُنْجِرَةً وَزَلَلَ مَنْ اسْتَفَالَكَ مُقَالَةً وَأَعْمَالَ
 الْعَامِلِينَ لَدَيْكَ مُحْفُوظَةً وَأَرْزَاقَكَ إِلَى الْخَلَائِقِ
 مِنْ لَدُنْكَ نَازِلَةً وَعَوَائِدَ الْمَزِيدِ إِلَيْهِمْ وَاصِلَةً
 وَذُنُوبَ الْمُسْتَغْفِرِينَ مَغْفُورَةً وَحَوَائِجَ خَلْقِكَ
 عِنْدَكَ مَقْضِيَةً وَحَوَائِزَ السَّائِلِينَ عِنْدَكَ
 مَوْفَرَةً وَعَوَائِدَ الْمَزِيدِ مُتَوَاتِرَةً وَمَوَائِدَ
 الْمُسْتَطْعِمِينَ مَعْدَةً وَمَنَاهِلَ الظَّمَاءِ مُتَرَعَّةً

اللَّهُمَّ فَاسْتَجِبْ دُعَائِي وَأَقْبَلْ ثَنَائِي وَاجْمَعْ بَيْنِي
 وَبَيْنَ أَوْلِيَائِي بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَعَلِيٍّ وَفَاطِمَةَ وَ
 الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ إِنَّكَ وَليُّ نَعْمَائِي وَمُنْتَهَى
 مُنَايَ وَغَايَةُ رَجَائِي فِي مُنْقَلَبِي وَمُثْوَايَ
 دَرَكَامِلِ الزِّيَارَةِ أَيْنَ أَصَافَاتِ مَسْطُورِ رَأْسِي ﴿

أَنْتَ إِلَهِي وَسَيِّدِي وَمَوْلَايَ اغْفِرْ لِي أَوْلِيَائِنَا
 وَكُفِّ عَنَّا أَعْدَاءِنَا وَأَشْغَلْهُمْ عَنَّا إِذَا نَا وَأَظْهِرْ
 كَلِمَةَ الْحَقِّ وَاجْعَلْهَا الْعُلْيَا وَأَدْحِضْ كَلِمَةَ
 الْبَاطِلِ وَاجْعَلْهَا السُّفْلَى إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

(١٨٩) ﴿ذَكَرْنَا بِرِزْيَارَاتٍ وَرَدَّيْنَهُ طَيِّبَةً﴾

بِكَوْدِ رِزْيَارَتِ اِبْرَاهِيمَ فَرْزَنْدِ رَسُوْلِ اَللّٰهِ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ

السَّلَامُ عَلٰى رَسُوْلِ اَللّٰهِ السَّلَامُ عَلٰى نَبِيِّ اَللّٰهِ السَّلَامُ عَلٰى

حَبِيْبِ اَللّٰهِ السَّلَامُ عَلٰى صَدِيْقِ اَللّٰهِ السَّلَامُ عَلٰى نَجِيِّ اَللّٰهِ

السَّلَامُ عَلٰى مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اَللّٰهِ سَيِّدِ الْاَنْبِيَاءِ وَخَاتَمِ

الرُّسُلِ اَللّٰهِ وَخَيْرَةِ اَللّٰهِ مِنْ خَلْقِهِ فِيْ اَرْضِهِ وَسَمَائِهِ

السَّلَامُ عَلٰى جَمِيْعِ اَنْبِيَاءِهِ وَرُسُلِهِ السَّلَامُ عَلٰى الشُّهَدَاءِ وَ

السُّعَدَاءِ وَالصَّالِحِيْنَ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اَللّٰهِ

الصَّالِحِيْنَ السَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا الرُّوْحُ الزَّكِيَّةُ السَّلَامُ

عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّفْسُ الشَّرِيْفَةُ السَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا السُّلَالَةُ

الطَّاهِرَةُ السَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّسَمَةُ الزَّكِيَّةُ السَّلَامُ عَلَيْكَ

يَا بَنَ خَيْرِ الْوَرَى السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بَنَ النَّبِيِّ الْمُجْتَبَى

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بَنَ الْمَبْعُوْثِ اِلَى كَافَّةِ الْوَرَى السَّلَامُ

عَلَيْكَ يَا بَنَ الْبَشِيْرِ النَّذِيْرِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بَنَ السِّرَاجِ

الْمُنِيرِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بَنَ الْمُؤَيَّدِ بِالْقُرْآنِ السَّلَامُ
 عَلَيْكَ يَا بَنَ الْمُرْسَلِ إِلَى الْإِنْسِ وَالْجَانِّ السَّلَامُ عَلَيْكَ
 يَا بَنَ صَاحِبِ الرَّايَةِ وَالْعَلَامَةِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بَنَ الشَّفِيعِ
 يَوْمَ الْقِيَمَةِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بَنَ مَنْ حَبَاهُ اللَّهُ بِالْكَرَامَةِ
 السَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ
 اخْتَارَ اللَّهُ لَكَ دَارَ إِتْعَامِهِ قَبْلَ أَنْ يَكْتُبَ عَلَيْكَ أَحْكَامَهُ
 أَوْ يَكْلِفَكَ حَلَالَهُ وَحَرَامَهُ فَتَقَلَّكَ الْبِرُّ طَيْبًا زَاكِيًا
 مَرْضِيًّا ظَاهِرًا مِنْ كُلِّ نَجَسٍ مُقَدَّسًا مِنْ كُلِّ دَنَسٍ وَ
 بَوَّأَكَ جَنَّةَ الْمَأْوَى وَرَفَعَكَ إِلَى الدَّرَجَاتِ الْعُلَى
 وَصَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ صَلَوةً تَقْرَأُ بِهَا عَيْنُ رَسُولِهِ وَتُبَلِّغُهُ
 أَكْبَرَ مَا مَوْلَاهُ اللَّهُمَّ اجْعَلْ أَفْضَلَ صَلَوَاتِكَ وَأَزْكَاهَا
 وَأَنْمَى بَرَكَاتِكَ وَأَوْفَاهَا عَلَى رَسُولِكَ وَنَبِيِّكَ وَخَيْرِكَ
 مِنْ خَلْقِكَ مُحَمَّدٍ خَاتِمِ النَّبِيِّينَ وَعَلَى مَنْ نَسَلَ مِنْ أَوْلَادِهِ
 الطَّيِّبِينَ وَعَلَى مَنْ خَلَفَ مِنْ عِتْرَةِ الظَّاهِرِينَ بِرَحْمَتِكَ

يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ صَفِيكَ
 وَابِرَاهِيمَ نَجْلِ نَبِيِّكَ أَنْ تَجْعَلَ سَعْيِي بِهِمْ مَشْكُورًا
 وَذَنْبِي بِهِمْ مَغْفُورًا وَحَيَاتِي بِهِمْ سَعِيدَةً وَعَاقِبَتِي بِهِمْ
 حَمِيدَةً وَحَوَائِجِي بِهِمْ مَقْضِيَةً وَأَفْعَالِي بِهِمْ مَرْضِيَةً
 وَأُمُورِي بِهِمْ مَسْعُودَةً وَشُؤُنِي بِهِمْ مَحْمُودَةً اللَّهُمَّ
 وَأَحْسِنْ لِي التَّوْفِيقَ وَنَفِّسْ عَنِّي كُلَّ هَمٍّ وَضِيقٍ اللَّهُمَّ
 جَنِّبْنِي عِقَابَكَ وَأَمْتَحِنِّي ثَوَابَكَ وَأَسْكِنِّي جَنَّاتَكَ وَ
 ارْزُقْنِي رِضْوَانَكَ وَأَمَانَكَ وَأَشْرِكْ لِي فِي صَالِحِ رُغَائِي
 وَالِدَتِي وَوَلَدِي وَجَمِيعَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ الْأَحْيَاءِ
 مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ إِنَّكَ وَلِيُّ الْبَاقِيَاتِ الصَّالِحَاتِ
 آمِينَ رَبَّ الْعَالَمِينَ پس بخوان حاجات خود را و دو رکعت
 نماز زیارت بخوان (زیارت جناب فاطمه بنت اسد)
 والدہ محترمہ حضرت امیر المؤمنین عیسیٰ بن مریم رضی اللہ عنہما
 السلام علی نبی اللہ السلام علی رسول اللہ السلام علی

مُحَمَّدٍ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ السَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ سَيِّدِ الْأَوْلِيَاءِ
 السَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ سَيِّدِ الْآخِرِينَ السَّلَامُ عَلَى مَنْ بَعَثَهُ اللَّهُ
 رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ
 وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَى فَاطِمَةَ بِنْتِ أَسَدٍ لَهَا شَمِيمَةُ السَّلَامُ
 عَلَيْكَ أَيُّهَا الصِّدِّيقَةُ الْمَرْضِيَّةُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا
 النَّفِيسَةُ النَّقِيَّةُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا الْكَرِيمَةُ الرَّضِيَّةُ
 السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا كَافِلَةَ مُحَمَّدٍ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ السَّلَامُ
 عَلَيْكَ يَا وَالِدَةَ سَيِّدِ الْوَصِيِّينَ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ
 ظَهَرَتْ شَفَقَتُهَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ السَّلَامُ
 عَلَيْكَ يَا مَنْ تَرَبَّيْتُهَا بِالْوَلِيِّ اللَّهِ الْأَمِينِ السَّلَامُ عَلَيْكَ وَ
 عَلَى رُوحِكَ وَبَدَنِكَ الظَّاهِرِ السَّلَامُ عَلَيْكَ وَعَلَى
 وَلَدِكَ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَشْهَدُ أَنَّكَ أَحْسَنُ الْكِفَالَةِ
 وَأَدَبِ الْأَمَانَةِ وَاجْتَهَدْتَ فِي مَرْضَاتِ اللَّهِ وَبَالَغْتَ
 فِي حِفْظِ رَسُولِ اللَّهِ غَارِفَةً بِحَقِّهِ مُؤْمِنَةً بِصِدْقِهِ

مُعْتَرِفَةً بِبُؤُونَةِ مُسْتَبْصِرَةٍ بِنِعْمَتِهِ كَافِلَةٌ بِتَرْبِيَّتِهِ مُشْفِقَةً
 عَلَى نَفْسِهِ وَاقِفَةً عَلَى خِدْمَتِهِ مُخْتَارَةً رِضَاهُ وَ أَشْهَدُ
 أَنَّكَ مَضَيْتِ عَلَى الْإِيمَانِ وَ التَّمَسُّكِ بِأَشْرَفِ الْأَدْيَانِ
 رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً طَاهِرَةً زَكِيَّةً تَقِيَّةً نَقِيَّةً فَرَضِيَ اللَّهُ عَنْكَ
 وَ أَرْضَاكَ وَ جَعَلَ الْجَنَّةَ مَنْزِلَكَ وَ مَا أُوَيْكَ اللَّهُمَّ صَلِّ
 عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ انْفَعْنِي بِزِيَارَتِهَا وَ تَبَتُّئِي عَلَى مَحَبَّتِهَا
 وَ لَا تَحْرِمْنِي شَفَاعَتَهَا وَ شَفَاعَةَ الْأُمَّةِ مِنْ ذُرِّيَّتِهَا وَ ارْزُقْنِي
 مُرَاقَبَتَهَا وَ احْشُرْنِي مَعَهَا وَ مَعَ أَوْلَادِهَا الطَّاهِرِينَ اللَّهُمَّ
 لَا تَجْعَلُهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنْ زِيَارَتِي إِيَّاهَا وَ ارْزُقْنِي الْمَعْوَدَ إِلَيْهَا
 أَبَدًا مَا أَبْقَيْتَنِي وَ إِذَا تَوَفَّيْتَنِي فَاحْشُرْنِي فِي زُمْرَتِهَا وَ
 ادْخِلْنِي فِي شَفَاعَتِهَا بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ اللَّهُمَّ
 بِحَقِّهَا عِنْدَكَ وَ مَنْزِلَتِهَا لَدَيْكَ اغْفِرْ لِي وَ لِوَالِدِي وَ
 لِجَمِيعِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ وَ اتِّبَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي
 الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنَا بِرَحْمَتِكَ عَذَابَ النَّارِ بِسْمِ

دو رکعت نماز زیارت میکنی و دعا میکنی باینچه خواهی
 ﴿ زیارت حضرت حمزه ع عم بزرگوار پیغمبر در احد ﴾

چون زیارت آنحضرت رفتی میگوئی نزد قبرش :

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا عَمَّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
 السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَيْرَ الشُّهَدَاءِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَسَدَ اللَّهِ
 وَأَسَدَ رَسُولِهِ أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ جَاهَدْتَ فِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ
 وَجَدْتَ بِنَفْسِكَ وَنَصَحْتَ رَسُولَ اللَّهِ وَكُنْتَ فِي مَا عِنْدَ اللَّهِ
 سُبْحَانَ رَاغِبًا يَا بِي أَنْتَ وَأُمِّي أَيْنُكَ مُتَقَرِّبًا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ
 صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بِذَلِكَ رَاغِبًا إِلَيْكَ فِي الشَّفَاعَةِ ابْتَغِي
 بِزِيَارَتِكَ خَلَاصَ نَفْسِي مُتَعَوِّذًا بِكَ مِنْ نَارٍ اسْتَحَقَّهَا مِثْلِي
 بِمَا جَنَيْتُ عَلَى نَفْسِي هَارِبًا مِنْ ذُنُوبِي الَّتِي احْتَطَبْتُهَا عَلَى
 ظَهْرِي فَرِعًا إِلَيْكَ رَجَاءَ رَحْمَتِكَ يَا أَيْنُكَ مِنْ شِقْتِي
 بَعِيدَةٍ طَالِبًا فَكَأَنَّكَ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ وَقَدْ أَوْقَرْتَ ظَهْرِي
 ذُنُوبِي وَأَتَيْتُ مَا اسْتَغَطَّرْتُكَ بِهِ وَلَمْ أَجِدْ أَحَدًا أَفْرَعُ النَّيْحَ إِلَيْكَ

مِنْكُمْ أَهْلَ بَيْتِ الرَّحْمَةِ فَلَئِنْ لِي شَفِيعًا يَوْمَ فَقْرِي وَحَاجَتِي
 فَقَدِ سِرْتُ إِلَيْكَ مَخْرُوبًا وَأَنْتُكَ مَكْرُوبًا وَسَلَبْتُ عِبْرَتِي
 عِنْدَكَ بِأَكْيَا وَصِرْتُ إِلَيْكَ مُفْرَدًا وَأَنْتَ مِمَّنْ أَمَرَ فِي اللَّهِ
 بِصَلَاتِهِ وَحَثَّنِي عَلَى بَرِّهِ وَدَلَّنِي عَلَى فَضْلِهِ وَهَدَانِي لِحَبِّهِ
 وَرَغَّبَنِي فِي الْوَفَادَةِ إِلَيْهِ وَالْهَمَمِي طَلَبَ الْحَوَائِجِ عِنْدَهُ
 أَنْتُمْ أَهْلُ بَيْتٍ لَا يَشْفِي مَنْ تَوَلَّاهُمْ وَلَا يَخِيبُ مَنْ آتَاهُمْ
 وَلَا يَخْسِرُ مَنْ يَهْوَاهُمْ وَلَا يَسْعَدُ مَنْ غَادَاهُمْ ﴿١٩٥﴾

پس رو قبلہ کن و رکعت نماز ریارت بجا آور و بعد از فراغ خود را
 بقبر حسین و گو: اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ اَللّٰهُمَّ اِنِّي
 تَعَرَّضْتُ لِرَحْمَتِكَ بِلُزُومِي لِقَبْرِ عَمِّ نَبِيِّكَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ
 اٰلِهِ لِيُجِيرَنِي مِنْ نِقْمَتِكَ فِي يَوْمٍ تَكثُرُ فِيهِ الْاَصْوَاتُ وَ
 تَشْغَلُ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا قَدَّمَتْ وَتُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا فَاِنْ
 تَرَحَّمَنِي الْيَوْمَ فَلَا خَوْفَ عَلَيَّ وَلَا حُزْنَ وَاِنْ تُعَاقِبْ فَمَوْلَى
 لِي الْقُدْرَةُ عَلٰی عِبْدِهِ وَلَا تُخَيِّبْنِي بَعْدَ الْيَوْمِ وَلَا تُصْرِفْنِي

بِغَيْرِ حَاجَتِي فَقَدْ لَصِقْتُ بِقَبْرِ عَمِّ نَبِيِّكَ وَتَقَرَّبْتُ بِهِ
إِلَيْكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَانِكَ وَرَجَاءَ رَحْمَتِكَ قَبَّلَ مِنِّي
وَعَدُ بِحِلْمِكَ عَلَيَّ جَهْلِي وَبِرَأْفَتِكَ عَلَيَّ جِنَابِي نَفْسِي
فَقَدْ عَظُمَ جُرْمِي وَمَا أَخَافُ أَنْ تَظْلِمَنِي وَلَكِنْ أَخَافُ
سُوءَ الْحِسَابِ فَأَنْظُرُ الْيَوْمَ تَقْلِبِي عَلَيَّ قَبْرِ عَمِّ نَبِيِّكَ فِيهِمَا
فَلَنِي مِنَ النَّارِ وَالْأَخْيَبِ سَعْيِي وَلَا يَهْوُنَنِّي عَلَيْكَ
إِسْتِهَالِي وَالْأَخْيَبِينَ عَنْكَ صَوْتِي وَلَا تَقْلِبْنِي بِغَيْرِ حَوَائِجِي
يَا غِيَاثَ كُلِّ مَكْرُوبٍ وَمَحْزُونٍ وَيَا مُفْرَجًا عَنِ الْمَلْهُوفِ
الْحَيْرَانَ الْغَرِيبِ الْمُشْرِفِ عَلَى الْمَلَكَةِ فَصَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ
وَأَنْظُرْ إِلَيَّ نَظْرَةَ لَا أَشْقَى بَعْدَهَا أَبَدًا وَأَرْحَمَ تَضَرُّعِي وَ
عَبْرَتِي وَأَنْفِرْ أَدَى فَقْدِ رَجْوَتِ رِضَاكَ وَتَحَرَّيْتُ الْخَيْرَ الَّذِي
لَا يُعْطِيهِ أَحَدٌ سِوَاكَ فَلَا تَرُدَّ أَمَلِي اللَّهُمَّ إِنْ تَعَاقَبَ مَوْتِي
لَهُ الْقُدْرَةُ عَلَى عَبْدِهِ وَجَزَائِهِ بِسُوءِ فِعْلِهِ فَلَا أَخْيَبِينَ
الْيَوْمَ وَلَا تَصْرِفْنِي بِغَيْرِ حَاجَتِي وَالْأَخْيَبِينَ شُخُوصِي وَ

وَفَادَتِي فَقَدْ أَنْفَدْتُ نَفَقَتِي وَأَتَعَبْتُ بَدَنِي وَقَطَعْتُ
 الْمَفَازَاتِ وَخَلَفْتُ الْأَهْلَ وَالْمَالَ وَمَا خَوْلْتَنِي وَانْتَرْتُ
 مَا عِنْدَكَ عَلَى نَفْسِي وَلَذْتُ بِقَبْرِ عَمِّ نَبِيِّكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَآلِهِ وَتَقَرَّبْتُ بِهِ ابْتِغَاءَ مَرْضَانِكَ فَعُدَّ بِحِمْلِكَ عَلَى جَهْلِي
 وَبِرَأْفَتِكَ عَلَيَّ ذَنْبِي فَقَدْ عَظُمَ جُرْمِي بِرَحْمَتِكَ يَا كَرِيمُ يَا كَرِيمُ
 ﴿زِيَارَةُ قُبُورِ شُهَدَاءِ أَحَدِ رِضْوَانِ اللَّهِ عَلَيْهِمُ﴾

السَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَى نَبِيِّ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَى
 مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ الطَّاهِرِينَ السَّلَامُ
 عَلَيْكُمْ أَيُّهَا الشُّهَدَاءُ الْمُؤْمِنُونَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ بَيْتِ
 الْإِيمَانِ وَالتَّوْحِيدِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَنْصَارَ دِينِ اللَّهِ وَأَنْصَا
 رَسُولِهِ عَلَيْهِ وَاللَّهِ السَّلَامُ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى
 الدَّارِ أَشْهَدُ أَنَّ اللَّهَ أَخْتَارَكُمْ لِدِينِهِ وَأَصْطَفَاكُمْ لِرَسُولِهِ
 وَأَشْهَدُ أَنَّكُمْ قَدْ جَاهَدْتُمْ فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ وَذَبَيْتُمْ عَنِ اللَّهِ

وَعَنْ نَبِيِّهِ وَجَدْتُمْ بِأَنْفُسِكُمْ دُونَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّكُمْ قُتِلْتُمْ
 عَلَى مِنْهَا جَرَسُ رَسُولِ اللَّهِ فَحَزَّ اللَّهُ عَنْ نَبِيِّهِ وَعَنِ الْإِسْلَامِ
 وَأَهْلِهِ أَفْضَلَ الْجَزَاءِ وَعَرَفْنَا وَجُوهَكُمْ فِي مَحَلِّ رِضْوَانِهِ
 وَمَوْضِعِ الْكَرَامَةِ مَعَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ
 وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أَوْلَئِكَ رَفِيقًا أَشْهَدُ أَنَّكُمْ حَرَبُ اللَّهِ
 وَأَنَّ مَنْ حَارَبَكُمْ فَقَدْ حَارَبَ اللَّهَ وَأَنَّكُمْ لِمِنَ الْمُقَرَّبِينَ
 الْفَائِزِينَ الَّذِينَ هُمْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ فَعَلَى
 مَنْ قَتَلَكُمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ آيَتِكُمْ
 يَا أَهْلَ التَّوْحِيدِ زَائِرًا وَبِحَقِّكُمْ عَارِفًا وَبِرِيَاذَتِكُمْ إِلَى اللَّهِ
 مُتَقَرِّبًا وَبِمَا سَبَقَ مِنْ شَرِيفِ الْأَعْمَالِ وَمَرْضِي الْأَفْعَالِ
 عَلِيمًا فَعَلَيْكُمْ سَلَامُ اللَّهِ وَرَحْمَتُهُ وَبَرَكَاتُهُ وَعَلَى مَنْ
 قَتَلَكُمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَغَضَبُهُ وَسَخَطُهُ اللَّهُمَّ انْفَعْنِي بِرِيَاذَتِهِمْ
 وَتَبِيتِي عَلَى قَصْدِهِمْ وَتَوَفَّنِي عَلَى مَا تَوَفَّيْتَهُمْ عَلَيْهِ وَاجْمَعْ
 بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فِي مُسْتَقَرِّ دَارِ رَحْمَتِكَ أَشْهَدُ أَنَّكُمْ لَنَا فَرَطٌ

وَتَحْنُ بِكُمْ لِاحِقُونَ ﴿١٩٩﴾ (ذِيَارَتِ وِدَاعِ) ﴿١٩٩﴾

ہر گاہ خواستی از مدینہ بیرون آئی غسل کن و برو نزد قبر پیغمبر صلی اللہ
علیہ وآلہ و زیارت آن بزرگوار را بجا آور پس وداع کن آنحضرت را و بگو
السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ اسْتَوْدِعُكَ اللَّهُ وَأَسْتَرْعِيكَ
وَأَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَبِمَا جِئْتُ بِهِ وَدَلَّلْتُ
عَلَيْهِ اَللّٰهُمَّ لَا تَجْعَلُهُ اٰخِرَ الْعَهْدِ مِنِّي لِزِيَارَةِ قَبْرِ نَبِيِّكَ
فَاِنْ تَوَفَّيْتَنِي قَبْلَ ذَلِكَ فَانِّي اَشْهَدُ فِي مَمَاتِي عَلٰى
مَا شَهِدْتُ عَلَيْهِ فِي حَيَاتِي اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ وَاَنْ
مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ﴿١٩٩﴾
و حضرت صادق علیہ السلام در وداع ^(علی المجلد) قبر پیغمبر بویس بن یعقوب
فرموده بگو: صَلَّى اللهُ عَلَيْكَ السَّلَامُ عَلَيْكَ لِاجْعَلَهُ
اللَّهُ اٰخِرَ تَسْلِيْمِي عَلَيْكَ ﴿١٩٩﴾

دعاء حضرت امام حسین علیہ السلام

در روز عرفه

بشرو بشیر پسران غالب اسدی روایت کرده اند کہ عشر روز عرفه در

عَرَفَاتٍ دَرَجَاتٍ انْخَضِرُ بُوْدٍ بِرِيسٍ زَجْمُهُ خُوْدٍ بِرِيسٍ اَمْدَنْدُ بَا كَرُوْمِي اَز اَهْلِ بَيْتِ وَفَرَنْدَانِ وَشَيْعَانِ
 بَاهَابِ تَدَلُّلِ رِخْوَعِ بِرِ رِجَابِ چَپْ كُوهِ اِيْسَادَنْدِ وَدُوْمِبَارِ كَرَابُو كَبِهْ كَرْدَانْدَنْدُ دَسْمَهَارَا
 بَرَابَرِ رُوْبِرِ دَاشْتَنْدُ مَانْدِ مَكِيْنِي كِهْ طَعَامِ طَلْبِدِ وَايْنِ دَعَا اَز خَوَانْدَنْدِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي لَيْسَ
 لِفَضَائِهِ دَافِعٌ وَلَا لِعَطَائِهِ مَانِعٌ وَلَا كَضْبُهُ صَانِعٌ وَهُوَ الْجَوَادُ الْوَاسِعُ نَظَرَ
 اَجْنَاسِ الْبِدَائِعِ وَانْفَرْنَ بِحِكْمَتِهِ الصَّنَائِعِ لَا تَخْفَى عَلَيْهِ الطَّلَائِعُ وَلَا تَضِيعُ عِنْدَهُ
 الْوَدَائِعُ جَازِي كُلِّ صَانِعٍ وَرَاشٍ كُلِّ قَانِعٍ وَرَاحِمٌ كُلِّ ضَارِعٍ مُنْزِلُ الْمَنَافِعِ وَالْكَفَّارِ
 الْجَمَاعِ بِالنُّوْرِ الشَّاطِعِ وَهُوَ اللَّذَّعَوَانِ سَامِعٌ وَلِلْكَرْبَانِ دَافِعٌ وَلِلدَّرَجَاتِ دَافِعٌ وَ
 لِلجَبَابِرَةِ قَامِعٌ فَلَا اِلَهَ غَيْرُهُ وَلَا شَيْءٌ يَعْذِلُهُ وَلَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ
 اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ وَهُوَ عَلِيُّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَرْغَبُ اِلَيْكَ وَاشْتَهِي
 بِالرُّبُوبِيَّةِ لَكَ مِقْرَابَاتِكَ رَبِّيْ وَاِلَيْكَ مَرْتَبِيْ اِنْبَدِ اِنِّي بِمِعْنِكَ قَبْلَ اَنْ اَكُوْنَ
 شَيْئًا مَذْكُوْرًا اَخْلَفْتَنِيْ مِنَ التُّرَابِ ثُمَّ اَسْكَنْتَنِيْ الْاَصْلَابَ اَمِنَّا رَبِّ الْمُنُوْنِ وَ
 اَخِيْلَافِ الدُّهُورِ وَالتَّسْنِيْنِ فَلَمْ اَزَلْ ظَالِمًا مِّنْ صُلْبِيْ اِلَى رَحِمٍ فِيْ تَقَادُيرٍ مِّنْ الْاَبْتَاوِ
 الْمَاضِيَةِ وَالْفُرُوْنِ الْخَالِيَةِ لَمْ تَخْرِجْنِيْ لِرَافِقِكَ بِيْ وَلَطْفِكَ لِيْ فِيْ اِحْسَانِكَ اِلَيْ
 فِيْ رُوْلَةِ اَيْمَتِهِ الْكُفْرِ الَّذِيْنَ تَفَضُّوا عَهْدَكَ وَكَذَّبُوْا رُسُلَكَ لِيَكُنَّ اٰخِرَ جَنَّتِيْ
 لِلَّذِيْ سَبَقَ لِيْ مِنَ الْهُدَى الَّذِيْ لَهُ يَتَرْتَبِيْ وَفِيْهِ اَنْتَ اِنِّيْ قَبْلَ ذٰلِكَ رُوْفْتُ بِهٖ
 بِجَمِيْلِ صُنْعِكَ وَسَوَابِغِ نِعَمِكَ فَاَبْتَدَعْتَ خَلْفِيْ مِنْ مَنِيْ يُمْنِيْ وَاسْكَنْتَنِيْ فِيْ ظُلُمَاتِ
 ثَلَاثِ بَيْنِ لَحْمٍ وَرِيْمٍ وَجِلْدِيْمْ تَهْتِدُنِيْ خَلْفِيْ لَمْ تَجْعَلْ اِلَيْ شَيْئًا مِّنْ اَمْرِيْ ثُمَّ
 اَخْرَجْتَنِيْ لِلَّذِيْ سَبَقَ لِيْ مِنَ الْهُدَى اِلَى الدُّنْيَا نَامًا سَوِيًّا وَحَفِظْتَنِيْ فِي الْمَهْدِ طِفْلًا
 صَبِيًّا وَرَزَقْتَنِيْ مِنَ الْغِذَاءِ لَبَنًا مَرِيًّا وَعَطَفْتَ عَلَيَّ قُلُوْبَ الْحَوَاضِيْنَ وَكَفَلْتَنِيْ
 الْاُمَمَاتِ الرَّوَاحِمَ وَكَلَّأْتَنِيْ مِنْ طَوَارِيْرِ الْجَاْنِ وَسَلَّمْتَنِيْ مِنَ الزِّيَادَةِ وَالنَّقْصَانِ
 فَعَالَيْتَ يَا رَحِيْمُ يَا رَحْمَنُ حَتَّى اِذَا سَهَلْتُ نَاطِقًا بِالْكَلَامِ اَتَمَمْتَ عَلَيَّ

سَوَائِجِ الْأَنْعَامِ وَرَبِّي أَيْدِي كُلِّ غَايِمٍ حَتَّى إِذَا اكْمَلْتَ فِطْرَتِي وَأَعْنَدَ لِي
 مَرْبِي أَوْجِبْتَ عَلَيَّ جُحْمَكَ بِأَنْ أَلْهَمْتَنِي مَعْرِفَتَكَ وَرَوَّعْتَنِي بِعَجَائِبِ حِكْمَتِكَ
 وَأَبْقَيْتَنِي لِمَا ذَرَأْتَ فِي سَمَائِكَ وَأَرْضِكَ مِنْ بَدَائِعِ خَلْقِكَ وَتَهَمَّنِي لِشُكْرِكَ وَ
 ذِكْرِكَ وَأَوْجِبْتَ عَلَيَّ طَاعَتَكَ وَعِبَادَتَكَ وَهَمَّئِنِّي مَا جَاءَتْكَ بِهِ رُسُلُكَ وَ
 بَشَّرْتَ لِي تَقَبُّلَ مَرْضَاتِكَ وَمَنْعْتَ عَلَيَّ فِي جَمِيعِ ذَلِكَ بَعْوِيكَ وَلَطْفِكَ فَرَأَيْتَ خَلْقِي
 مِنْ خَيْرِ الشَّرِّ لَمْ يَرْضَ لِي يَا إِلَهِي نِعْمَةً دُونَ أُخْرَى قَدْ رَزَقْتَنِي مِنْ أَنْوَاعِ الْمَعَائِرِ وَمَنْوَرِ
 الرِّيَاسِ بِمَنْعِكَ الْعَظِيمِ الْأَعْظَمِ عَلَيَّ وَإِحْسَانِكَ الْقَدِيمِ إِلَيَّ حَتَّى إِذَا أَمَمْتَ عَلَيَّ
 جَمِيعَ النِّعَمِ وَصَرَفْتَ عَنِّي كُلَّ النِّعَمِ لَمْ تَمْنَعْ جَهْلِي وَجُرْأَتِي عَلَيْكَ أَنْ وَلَلْسَبِي إِلَيَّ
 مَا يُفْرِئُنِي إِلَيْكَ وَوَقَفْتَنِي لِمَا يُزِيلُنِي لَدَيْكَ فَإِنْ دَعَوْتُكَ أَجَبْتَنِي وَإِنْ سَأَلْتُكَ
 أَعْطَيْتَنِي وَإِنْ أَطَعْتُكَ شَكَرْتَنِي وَإِنْ شَكَرْتُكَ زِدْتَنِي كُلُّ ذَلِكَ إِكْمَالٌ لِأَنْعَمِكَ
 عَلَيَّ وَإِحْسَانِكَ إِلَيَّ فَبِحَانِكَ بُحَانِكَ مِنْ مُبْدِي مُعِيدٍ حَمِيدٍ بِحَمِيدٍ تَقَدَّسَتْ
 أَسْمَاؤُكَ وَعَظُمَتْ الْأَوَّلُكَ فَآتَى نِعْمِكَ يَا إِلَهِي أَحْصَى عَدَدًا وَذَكَرَ أُمَّ أَيْ عَطَايَاكَ
 أَقْوَمُ بِهَا شُكْرًا وَهِيَ بَارِبِ أَكْثَرٍ مِنْ أَنْ يُحْصِيَهَا الْعَادُونَ أَوْ يَبْلُغَ عِلْمَاهَا
 الْحَافِظُونَ لَمْ يَصْرَفْ وَرَبِّي عَنِّي اللَّهُمَّ مِنَ الضَّرِّ وَالضَّرَّاءِ أَكْثَرُ مِمَّا نَظَهَرَ
 لِي مِنَ الْعَافِيَةِ وَالشَّرِّ وَأَنَا أَشْهَدُ يَا إِلَهِي بِحَقِيقَةِ إِيْمَانِي وَعَقْدِي عَزَّ مَا رَبِّي
 وَخَالِصِ صَرِيحِ تَوْحِيدِكَ وَبَاطِنِ مَكُونِ صَمِيرِي وَعَلَاوِي مَجَارِي نُورِ بَصَرِي أَنَا رَبِّي
 صَفْحَةُ جَبِينِي وَخَوْفِي مَسَارِبِي نَفْسِي خَدَارِي مَارِي غَرِينِي مَسَارِبِي سَمَاحِي سَمِي
 وَمَا ضَمَّتْ وَأَطْفَفَتْ عَلَيْهِ شَفَائِي وَحَرَكَاتِ لَفْظِي لِسَانِي وَمَغْرَبِي حَنَكِي فِي وَفْقِي
 وَمَنَابِي أَضْرَابِي وَمَسَاعِي مَطْعَمِي وَمَشْرَبِي وَحِمَالِي أَيْمَانِي وَرَأْسِي وَبَلْوَعِي فَارِعِي حَبَائِلِي عُنُقِي
 وَمَا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ نَامُورِي صَدْرِي وَحَبَائِلِي جَبَلِي وَبِنِي قَبَائِلِي حَبَابِي قَلْبِي وَأَفْلاذِي حَوْشِي

كَيْدِي وَمَا حَوَّنَهُ شَرَّ بَيْفِ اضْلَاعِي وَخَاقِ مَفَاصِلِي وَ قَبْضِ عَوَامِلِي وَ اطْرَافِي
 اَنَا مِلِي وَ لِحْيِي وَ دَمِي وَ شَمْرِي وَ بَشْرِي وَ عَصَبِي وَ قَصَبِي وَ عِظَامِي وَ عُنْقِي وَ عُرْوَتِي وَ جَمِيعِ جَوَانِي
 وَمَا اَنْتَجَ عَلَي ذَلِكِ اَيَّامِ رِضَاعِي وَمَا اَقْلَبِ الْاَرْضُ مِنْ يَدِي وَ نَوِي وَ بَقَطْنِي وَ سَكُونِي
 وَ حَرَكَاتِي وَ كَوْنِي وَ سُبُودِي اَنْ لَوْ حَاوَلْتُ وَاجْهَدْتُ مَدَى الْاَعْصَارِ وَ الْاَحْقَابِ
 لَوْ غَمِرْتُهَا اَنْ اُوْرِي شُكْرًا وَاحِدًا مِنْ اَنْعَمِكَ مَا اَسْتَطَعْتُ ذَلِكِ اِلَّا بِمَنْكَ الْمَوْجِبِ
 عَلَيَّ بِهِنَّ شُكْرِكَ اَبَدًا جَدِيدًا وَ ثَنَاءً طَارِفًا عَيْنِي اَحْلُ وَ لَوْ حَرَصْتُ اَنَا وَ الْعَادُونَ
 مِنْ اَنَا مِيكَ اَنْ تُحْصِيَ مَدَى اَنْعَامِكَ سَالِفِهِ وَ اَتِيغِهِ مَا حَصَرْتَهُ اَعْدَادًا وَ اَلْاَنْصَانِ
 اَمَّا هُنَّ اَنْ اَتِي ذَلِكِ وَ اَنْتَ الْمُخْبِرُ فِي كِتَابِكَ النَّاطِقُ وَ النَّبِيُّ الصَّادِقُ وَ اَنْ تَعْدَلَ
 نِعْمَةَ اللهِ لَمْ تُحْصِهَا صَدَقَ كِتَابُكَ اَللّٰهُمَّ وَ اَنْبَاؤُكَ وَ بَلَّغْتَ اَنْبَاؤُكَ وَ رَسَلْتَ
 مَا اَنْزَلْتَ عَلَيْهِمْ مِنْ وَحْيِكَ وَ شَرَعْتَ لَهُمْ وَ هَيِّمِ مِنْ دِينِكَ عِبْرَانِي يَا اِلَهِي اَشْهَدُ
 بِجَهْدِي وَ جِدِّي وَ مَبْلَغِ طَاعَتِي وَ وَسْعِي اَقُولُ مُؤْمِنًا مُوقِنًا اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي لَمْ يُخْذِ
 وَ لَدَّ اَفْتِكُونَ مُورُوثًا وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي مُلْكِهِ قَبْضًا وَ هُنَّ اَبْتَدَعَ وَ لَا
 رِيَتْ مِنْ الدَّلِيلِ قَبْرِيْدَهُ فِيهَا صَنَعَ قَسْبًا نَهْ اَنْهَ لَوْ كَانَ فِيهَا اِلَهَةٌ اِلَّا اللهُ
 لَفَسَدْنَا وَ نَقَطَرْنَا سُبْحَانَ اللهِ الْوَاحِدِ الْاَحَدِ الصَّمَدِ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ وَ لَمْ يَكُنْ
 لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدًا يُعَادِلُ حَمْدَ مَلَائِكَتِهِ الْمُقَرَّبِينَ وَ اَنْبِيَاءِ الْمُرْسَلِينَ
 وَ صَلَّى اللهُ عَلَي خَيْرِنَا مُحَمَّدٍ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ وَ اِلِهِ الطَّيِّبِينَ الظَّاهِرِينَ الْمُخْلِصِينَ وَ سَلَّمَ

پس شروع فرمود انحضرت در سوال و اهتمام نمود در دعا و اباز زرده های مبارکش جاری بود پرگفت
 اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِي اَخْشَاكَ كَاَنْيَ اَرَاكَ وَ اَسْعِدْنِي بِفِعْوَيْكَ وَ لَا تُشْفِعْنِي بِعَصَبَتِكَ
 خِرْلِي فِي قَضَائِكَ وَ يَارِكَ لِي فِي قَدْرِكَ حَتَّى لَا اُحِبَّ تَعْجِيلَ مَا اَخْرَجْتَ وَ لَا اُخْجِرَ
 مَا عَجَلْتَ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ غِنَايَ فِي نَفْسِي وَ اَلْيَقِيْنَ فِي قَلْبِي وَ اَلْاَخْلَامَ فِي عَمَلِي وَ النُّوْرَ

فِي بَصَرِي وَالْبَصِيرَةَ فِي دِينِي وَمَنْعِي بِجَوَارِحِي وَاجْعَلْ سَمْعِي وَبَصَرِي لَوَارِثِينَ مِنِّي وَ
 انصُرْنِي عَلَى مَنْ ظَلَمَنِي وَارِنِي بِهَيْبَتِي وَارِنِي بِمَنَارِي وَمَنَارِي فِي افْرِيدِكَ عَنِّي اللَّهُمَّ اكثِفْ
 كُرْبِي وَانصُرْ عَوْرَتِي وَاعْفِرْ لِي خَطِيئَتِي وَاخْسَأْ ظَانِي فَكَلِّ رَهَابِي وَاجْعَلْ لِي
 بِاللَّهِ الدَّرَجَةَ الْعُلْيَا فِي الْآخِرَةِ وَالْأُولَى اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ كَمَا خَلَقْتَنِي فَجَعَلْتَنِي سَمِيعًا
 بَصِيرًا وَلَكَ الْحَمْدُ كَمَا خَلَقْتَنِي فَجَعَلْتَنِي خَلْقًا سَوِيًّا رَحِيمًا لِي وَقَدْ كُنْتَ عَنْ خَلْقِي غَنِيًّا
 رَبِّ بِمَا بَرَّأْتَنِي فَعَدَلْتَ فِطْرَتِي رَبِّ بِمَا آثَمْتَنِي فَأَخْسَنْتَ صُورَتِي رَبِّ بِمَا أَخْسَنْتَ
 إِلَيَّ وَفِي نَفْسِي عَاقِبَتِي رَبِّ بِمَا كَلَّأْتَنِي وَوَقَفْتَنِي رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ هَدَيْتَنِي رَبِّ
 بِمَا أَوْلَيْتَنِي وَمِنْ كُلِّ خَيْرٍ عَطَيْتَنِي رَبِّ بِمَا أَطْعَمْتَنِي وَسَقَيْتَنِي رَبِّ بِمَا أَعْنَيْتَنِي وَ
 أَفْتَيْتَنِي رَبِّ بِمَا أَعْنَيْتَنِي وَأَعَزَّزْتَنِي رَبِّ بِمَا الْبَسْتَنِي مِنْ شِرْكِ الصَّالِحِينَ وَبَتَرْتَنِي
 لِي مِنْ صُنْعِكَ الْكَافِيَ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَافِي عَلَى بَوَائِقِ الدُّهُورِ وَصُرُوفِ
 اللَّيَالِي وَالْآيَامِ وَنَجِّنِي مِنْ أَهْوَالِ الدُّنْيَا وَكُرْبَاتِ الْآخِرَةِ وَاكْفِنِي شَرَّ مَا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ
 فِي الْأَرْضِ اللَّهُمَّ مَا أَخَافُ فَاكْفِنِي وَمَا أَخَذْتُ فِئْتِي وَفِي نَفْسِي وَدِينِي فَاخْرُسْتَنِي وَفِي
 سَفَرِي فَاخْضَطْنِي وَفِي أَهْلِي وَمَالِي فَاخْلُفْنِي وَفِي مَارِزْتَنِي فَبَارِكْ لِي فِي نَفْسِي
 فَذَلَّلْنِي وَفِي عَيْنِ النَّاسِ فَعِظْنِي وَمِنْ شَرِّ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ فَسَلِّمْ لِي وَبِدُنُوبِي فَلَا تَفْضَحْنِي
 وَبِسِرِّي فَلَا تَخْرِجْنِي وَبِعَمَلِي فَلَا تَبْتَلْنِي وَبِعَمَلِكَ فَلَا تَسْلُبْنِي وَالْغَيْرُكَ فَلَا تَكْلِفْ
 إِلَهِي لِي مِنْ تَكْلِيفِي إِلَى قَرِيبٍ فَيَقْطَعْنِي أُمَّ لِي بَعِيدٍ فَيَجْهَمْنِي أُمَّ إِلَى الْمُسْتَضْعِفِينَ لِي
 وَأَنْتَ رَبِّي وَمَلِيكَ أَمْرِي شَكْوَالِكَ غُرْبِي وَبُعْدُ دَارِي هَوَانِي عَلَى مَنْ مَلَكَتَهُ
 أَمْرِي إِلَهِي فَلَا تَحْمِلْ عَلَيَّ غَضَبَكَ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ غَضِبْتَ عَلَيَّ فَلَا أَبَا لِي سُبْحَانَكَ
 غَيْرَ أَنْ عَافَيْتَ أَوْسَعُ لِي فَاسْتَلِكْ بِأَرْبِ بِنُورِ وَجْهِكَ الَّذِي أَشْرَفَتْ لَهُ الْأَرْضُ
 وَالسَّمَاءُ وَكَيْفَ بِهِ الظُّلُمَاتُ وَصَلِّحْ بِهِ أَمْرَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ أَنْ لَا يُسْتَبْتَنِي

عَلَىٰ غَضَبِكَ وَلَا تَنزِلْ بِي سَخَطَكَ لَكَ الْعُنْبِيُّ لَكَ الْعُنْبِيُّ حَتَّىٰ تَرْضَىٰ قَبْلَ ذَلِكَ
 لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ رَبُّ الْبَلَدِ الْحَرَامِ وَالْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَالْبَيْتِ الْعِينِ الَّذِي أَخْلَقْتَ الْبَرَّكَ
 وَجَعَلْتَهُ لِلنَّاسِ مَنَآئِمًا يَا مَنْ عَفَا عَن عَظِيمِ الذُّنُوبِ بِحِلْمِهِ يَا مَنْ أَسْبَغَ النِّعَامَ بِفَضْلِهِ
 يَا مَنْ آعْطَى الْجَزِيلَ بِكُرْمِهِ يَا عَدَدِي فِي شِدْدَتِي يَا صَاحِبِي فِي وَحْدَتِي يَا غِيَاثِي
 فِي كُرْبَتِي يَا وِلِيَّيَ فِي نِعْمَتِي يَا إِلَهِي يَا إِلَهَ آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
 وَرَبَّ جِبْرَائِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَإِسْرَافِيلَ وَرَبَّ مُحَمَّدٍ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ وَالِإِلَهِ الْمُنْتَجِمِينَ
 مَنَزِلَ التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالزَّبُورِ وَالْفُرْقَانِ وَمَنَزِلَ كَهَيِّصَ وَطَهَ وَنُورِ الْقُرْآنِ
 الْحَكِيمِ أَنْتَ كَهْفِي حِينَ تَعَيَّنِي الْمَذَاهِبُ فِي سَعْيِهَا وَتَضَيَّقُ بِي الْأَرْضُ بِرُجْحِهَا وَلَوْلَا
 رَحْمَتُكَ لَكُنْتُ مِنَ الْهَالِكِينَ وَأَنْتَ مُفِيلٌ عَثْرَتِي وَلَوْلَا اسْتِرْكَائِي لَكُنْتُ مِنَ
 الْمَفْضُوحِينَ وَأَنْتَ مُوَيْدِي بِالتَّضَرُّعِ عَلَىٰ أَعْدَائِي وَلَوْلَا نَصْرُكَ إِنِّي لَكُنْتُ مِنَ
 الْمَغْلُوبِينَ يَا مَنْ خَصَّرَ نَفْسَهُ بِالتَّمُورِ وَالرِّقْعَةِ فَأَوْلِيَانَهُ بِعِزِّهِ وَيَغْتَرُونَ بِمَا مِنْ جَعَلْتَهُ
 لَهُ الْمُلُوكُ نِيرَ الْمَدَلَةِ عَلَىٰ أَعْنَاقِهِمْ فَهَمُّهُمْ مِنْ سَطْوَاتِهِ خَائِفُونَ بِعِلْمِ خَائِنَةِ الْأَعْيُنِ
 وَمَا تَخْفَى الْقُصُودُ وَرُغَبُهَا نَائِبِي بِدِ الْأَرْضِينَ وَالذُّمُورُ يَا مَنْ لَا يَعْلَمُ كَيْفَ هُوَ إِلَّا
 هُوَ يَا مَنْ لَا يَعْلَمُ مَا هُوَ إِلَّا هُوَ يَا مَنْ لَا يَعْلَمُ إِلَّا هُوَ يَا مَنْ كَبَسَ الْأَرْضَ عَلَى الْمَلَأِ
 سَدَّ الْهَوَاءَ بِالسَّمَاءِ يَا مَنْ لَهُ أَكْرَمُ الْأَسْمَاءِ يَا ذَا الْمَعْرُوفِ الَّذِي لَا يَنْقَطِعُ أَبَدًا يَا
 مَفِيضَ الرِّزْقِ لِيُؤَسِّفَ فِي الْبَلَدِ الْفَقِيرَ وَخَرِجَهُ مِنَ الْجُبِّ وَجَاعِلَهُ بَعْدَ الْعَبُودِيَّةِ
 مَلِكًا يَا زَادَهُ عَلَى يَعْقُوبَ بَعْدَ أَنْ ابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ يَا كَاتِبَ
 الضَّرِّ وَالْبَلَاءِ يَا مَنْ أَنْبَأَ يَتِيمَ إِسْرَائِيلَ بِأَنْ يَكُونَ مِنْ عِبَادِكَ يَا مَنْ
 وَفَّاءَ عَمْرِهِ يَا مَنْ أَنْجَبَ لِرُكْبَتَيْهِ قَوْهَبَ لَهُ يَجْنِي وَلَمْ يَدْعُ قَرَدًا وَحِيدًا يَا مَنْ
 أَخْرَجَ بُونَسَ مِنْ بَطْنِ الْحَوِثِ يَا مَنْ فَلَّى الْبَحْرَ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ فَأَنْجَاهُمْ وَجَعَلَ فِرْعَوْنَ

وَجُنُودَهُ مِنَ الْمُفْرَقِينَ يَا مَنْ أَرْسَلَ الرِّيحَ مُبَشِّرَاتٍ بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ يَا مَنْ لَمْ يَجْعَلْ
 عَلَى مَنْ عَصَاهُ مِنْ خَلْفِهِ يَا مَنْ اسْتَفْعَدَ التَّحْرَةَ مِنْ بَعْدِ طَوْلِ الْحُجُورِ وَقَدْ غَدَا
 فِي نِعْمَتِهِ يَأْكُلُونَ رِزْقَهُ وَيَعْبُدُونَ غَيْرَهُ وَقَدْ حَادَوْهُ وَنَادَوْهُ وَكَذَّبُوا رُسُلَهُ
 يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ يَا بَدِيَّ يَا بَدِيَّ لَا يَدْبَحُ لَكَ بِإِذْنِكَ يَا مَنْ لَمْ يَجْعَلْ لَكَ بِحَتَابٍ لَّا حَتَى بِأَمْرِي
 الْمَوْتَى يَا مَنْ هُوَ قَائِمٌ عَلَى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ يَا مَنْ قِيلَ لَهُ شُكْرِي فَلَمْ يَجْعَلْ مَوْجِعَ عَظْمِي
 خَطِيئَتِي فَلَمْ يَفْضَحْهُنِي وَرَأَى عَلَيَّ الْمَعَاصِيَ فَلَمْ يَشْهَرْنِي يَا مَنْ حَفِظَنِي فِي صِغَرِي يَا مَنْ
 رَزَقَنِي فِي كِبَرِي يَا مَنْ آيَارِيهِ عِنْدَكَ لَا تَحْصِي نِعْمَةً لَّا يُجَاوِزِي يَا مَنْ عَارَضَنِي بِالْخَيْرِ
 وَالْأَخْسَانِ وَعَارَضَنِي بِالْأَسَانَةِ وَالْعِصْيَانِ يَا مَنْ هَدَانِي لِلْإِيمَانِ مِنْ قَبْلِ
 أَنْ أَعْرِفَ شُكْرَ الْأَمِينِ يَا مَنْ دَعَوْتَهُ مَرِيضًا فَشَفَانِي عُرْبَانًا فَكَانِي وَجَائِعًا
 فَاشْبَعَنِي وَعَظْشَانًا فَارْوَانِي وَذَلِيلًا فَاعَزَّنِي وَجَاهِلًا فَعَرَّفَنِي وَجِدًّا فَكَفَّرَنِي
 وَغَائِبًا فَارَدَّنِي وَمُقِلًّا فَاعَنَانِي وَمُنْصِرًّا فَفَضَّرَنِي وَغَنِيًّا فَلَمْ يَتَلَبَّنِي وَأَمْسَكَ
 عَنِّي جَمِيعَ ذَلِكَ فَأَبْدَأَنِي بِكَ الْحَمْدُ وَالشُّكْرُ يَا مَنْ أَقَالَ عَشْرَةَ وَنَفْسَ كَرْبِي وَ
 أَجَابَ دَعْوَتِي وَسَرَّ عَوْرَتِي وَغَفَرَ ذُنُوبِي وَبَلَّغَنِي طَلِبَتِي وَنَصَّرَنِي عَلَى عَدُوِّي
 وَإِنْ أَعَدَّ نِعْمَكَ وَمِنْكَ وَكَرَاهٍ مِنْحِكَ لِأَحْصِيهَا يَا مَوْلَايَ أَنْتَ الَّذِي مَنَّتَ
 أَنْتَ الَّذِي أَنْعَمْتَ أَنْتَ الَّذِي أَحْسَنْتَ أَنْتَ الَّذِي جَلَلْتَ أَنْتَ الَّذِي أَفْضَلْتَ
 أَنْتَ الَّذِي كَلَّمْتَ أَنْتَ الَّذِي رَزَقْتَ أَنْتَ الَّذِي قَفَّ أَنْتَ الَّذِي عَطَيْتَ
 أَنْتَ الَّذِي أَغْنَيْتَ أَنْتَ الَّذِي قَنَيْتَ أَنْتَ الَّذِي وَبَّ أَنْتَ الَّذِي كَفَيْتَ
 أَنْتَ الَّذِي هَدَيْتَ أَنْتَ الَّذِي عَصَمْتَ أَنْتَ الَّذِي سَرَّبْتَ أَنْتَ الَّذِي غَفَرْتَ
 أَنْتَ الَّذِي آقَلْتَ أَنْتَ الَّذِي مَكَّنْتَ أَنْتَ الَّذِي عَزَّزْتَ أَنْتَ الَّذِي أَعْنَتَ
 أَنْتَ الَّذِي عَصَدْتَ أَنْتَ الَّذِي آيَدْتَ أَنْتَ الَّذِي نَصَرْتَ أَنْتَ الَّذِي شَفَيْتَ أَنْتَ الَّذِي

عَاقِبَتِ ابْنَتِ الدَّيِّ كَرِمَتِ بَارِكْتَ وَتَعَالَيْتَ فَتَلَّكَ الْحَمْدُ دَائِمًا وَتَلَّكَ التَّكْوَرُ
 وَاصْبًا أَبَدًا أَفَرَأَنَا يَا إِلَهِي الْمُعْتَرِفُ بِذُنُوبِي فَاعْفِرْهَا لِي أَنَا الَّذِي آسَأْتُ أَنَا الَّذِي
 أَخْطَأْتُ أَنَا الَّذِي هَمَمْتُ أَنَا الَّذِي جَحَلْتُ أَنَا الَّذِي غَفَلْتُ أَنَا الَّذِي سَهَوْتُ
 أَنَا الَّذِي عُجِمْتُ أَنَا الَّذِي تَعَدَّدْتُ أَنَا الَّذِي وَعَدْتُ وَأَنَا الَّذِي أَخْلَفْتُ أَنَا
 الَّذِي نَكَيْتُ أَنَا الَّذِي قَرَّرْتُ أَنَا الَّذِي اعْتَرَفْتُ بِبِعْمَلِكَ عَلَيَّ وَعِنْدِي وَأَبُو
 بِذُنُوبِي فَاعْفِرْهَا لِي يَا مَنْ لَا نُضْرَّةَ ذُنُوبِ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَنِيُّ عَنِ طَاعَتِهِمْ وَالْمَوْفِيُّ
 مِنْ عَمَلِ صَالِحِيهِمْ بِمَعُونَتِهِ وَرَحْمَتِهِ فَتَلَّكَ الْحَمْدُ إِلَهِي وَسَيِّدِي إِلَهِي أَمْرٌ نَبِيٌّ فَصَبَّحْتُكَ
 وَهَيَّبْتَنِي فَارْتَكَيْتُ فَهَبْتُ فَاصْبَحْتُ لِأَذْرَابَاتِي فَأَعْتَدْتُ وَلَا ذُو قُوَّةٍ فَانصُرْ
 نِيَا بَرِيءِي أَسْتَفِيدُكَ يَا مَوْلَايَ أَيُّهَا بَصْرِي أَمَّ بِلِسَانِي أَمَّ بِيَدِي أَمَّ بِرِجْلِي
 أَلْبَسْتُ كُلَّهَا نِعْمَتَكَ عِنْدَكَ وَبِكُلِّهَا عَصَيْتُكَ يَا مَوْلَايَ فَتَلَّكَ الْحَمْدُ وَالسَّبِيلُ
 عَلَيَّ يَا مَنْ سَتَرْتَنِي مِنَ الْأَبَاءِ وَالْأُمَّهَاتِ أَنْ يَرْجُرُونِي وَمِنَ الْعَشَائِرِ وَالْأَخْوَانِ
 أَنْ يُعَيِّرُونِي وَمِنَ السَّلَاطِينِ أَنْ يُعَاقِبُونِي وَلَوْ أَطْلَعُوا يَا مَوْلَايَ عَلَى مَا أَطْلَعْتُ
 عَلَيْكَ مِنِّي زَا مَا أَنْظَرُونِي وَلَوْ رَفَضُونِي وَفَطَعُونِي فَهَذَا أَنَا يَا إِلَهِي يَا بَدِيكَ
 يَا سَيِّدِي خَاضِعٌ ذَلِيلٌ حَصِيرٌ حَصِيرٌ لَا ذُو بَرَاءَةٍ فَأَعْتَدْتُ وَلَا ذُو قُوَّةٍ فَانصُرْ
 وَلَا تُجَاهِدْ فَاجْتَنِبْ بِهَا وَلَا فَائِلٌ لَمْ يَجْتَرِحْ وَلَمْ يَعْمَلْ سَوْءًا وَمَا عَسَى الْجُحُودُ وَلَا
 جَهْدٌ يَا مَوْلَايَ يَنْفَعَنِي كَيْفَ وَآتَى ذَلِكَ وَجَوَارِحِي كُلُّهَا شَاهِدَةٌ عَلَيَّ يَا مَنْ
 عَمَّا دَعَمْتُ بَعِينًا غَيْرَ ذِي شَكِّ أَنْتَ سَأَلْتَنِي مِنْ عَظَائِمِ الْأُمُورِ وَأَنْتَ الْحَكَمُ
 الْعَدْلُ الَّذِي لَا جُحُودَ وَعَدْلُكَ مُهْلِكِي وَمِنْ كُلِّ عَدْلِكَ مَهْرَجِي فَإِنْ تَعَدَّدْتَنِي
 يَا إِلَهِي فَبِذُنُوبِي بَعْدَ جُحْمِكَ عَلَيَّ وَإِنْ تَعَفَّ عَنِّي فَبِحَمَلِكَ وَجُودِكَ وَكَرَمِكَ
 لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ يَا مَنْ كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ يَا مَنْ كُنْتُ مِنَ

كُنْتُ مِنَ الْمُسْتَغْفِرِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ بِنِعْمَتِكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الْمُوَحَّدِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا
 أَنْتَ بِنِعْمَتِكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الْخَائِفِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ بِنِعْمَتِكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ
 الْوَجِلِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ بِنِعْمَتِكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الرَّاجِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ بِنِعْمَتِكَ
 إِنِّي كُنْتُ مِنَ الرَّاعِبِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ بِنِعْمَتِكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الْمُهْلَبِينَ لَا إِلَهَ
 إِلَّا أَنْتَ بِنِعْمَتِكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ السَّائِلِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ بِنِعْمَتِكَ إِنِّي كُنْتُ
 مِنَ الْمُسْتَجِيبِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ بِنِعْمَتِكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الْمَكْتَبِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ
 بِنِعْمَتِكَ رَبِّي وَرَبُّ آبَائِي الْأُولِينَ اللَّهُمَّ هَذَا اثْنَانِي عَلَيْكَ مُجِدِّدًا وَآخِلًا لِي
 لِيَذْكُرَكَ مُوَحَّدًا وَاقْرَأِي بِالْأَلْفِ مَعْدَدًا وَإِنْ كُنْتُ مُفِرًّا إِنِّي لَمْ أُحْصِهَا
 لِكُرْحِيهَا وَسُبُوعِهَا وَنِظَائِمِهَا وَنِقَارِهَا إِلَى حَارِبٍ مَا لَمْ يَزَلْ يَهْتَدِي بِهِ
 مَهْمًا مِنْذُ خَلَقْتَنِي وَبَرَأْتَنِي مِنْ أَوَّلِ الْعُمُرِ مِنَ الْأَعْنَاءِ مِنَ الْفَقْرِ وَكَيْفِ الْفَقْرِ وَ
 تَسْبِيبِ الْبُسْرِ وَدَفْعِ الْعُرَى وَتَضَرُّجِ الْكُرْبِ وَالْعَافِيَةِ فِي الْبَدَنِ وَالسَّلَامَةِ فِي الدِّينِ
 وَلَوْ قَدَّرْتَنِي عَلَى قَدْرٍ ذَكَرْتَنِيكَ جَمِيعُ الْعَالَمِينَ مِنَ الْأُولِينَ وَالْآخِرِينَ مَا فُذِّرْتُ
 وَلَا هُمْ عَلَى ذَلِكَ تَفَدَّتْ وَتَعَالَيْتْ مِنْ رَبِّ كَرِيمٍ عَظِيمٍ رَحِيمٍ لَا تَخْصِي الْأَوْكَ
 وَلَا يَبْلُغُ شَأْؤُكَ وَلَا تَكْفِي نِعْمَاؤُكَ صِرَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَالْمُحَمَّدِ وَأَنْتُمْ عَلَيْنَا نِعْمَةٌ
 وَأَسْعِدْنَا بِطَاعَتِكَ بِنِعْمَتِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَجِيبُ الْمَضْطَرَّ وَ
 تَكْفِي التَّوَهُ وَتُعِثُّ الْمَكْرُوبَ وَتُغْنِي الْفَقِيرَ وَتُعِثُّ الْبُكْبَرُ الْكَبِيرَ وَ
 تَرْحَمُ الصَّغِيرَ وَتُعِينُ الْكَبِيرَ وَلَيْسَ دُونَكَ ظَهِيرٌ وَلَا قَوْفَكَ قَدِيرٌ وَأَنْتَ الْعَلِيُّ
 الْكَبِيرُ يَا مُطْلِقَ الْمَكْبَلِ الْآسِيرِ يَا رَازِقَ الطِّفْلِ الصَّغِيرِ يَا عِصْمَةَ الْخَائِفِ الْمُنْجِرِ
 يَا مَنْ لَا شَرِيكَ لَهُ وَلَا وَدِيرَ صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَالْمُحَمَّدِ وَأَعْطَيْتَنِي فِي هَذِهِ الْعَيْشَةِ أَفْضَلَ
 مَا أَعْطَيْتَ وَأَنْتَ أَحَدًا مِنْ عِبَادِكَ مِنْ نِعْمَةٍ تَوْلِيهَا وَالْآهَ تَجِدُهَا وَبَلِيَّتِي

تَصْرِفُهَا وَكَرْبَةً تَكْثِفُهَا وَرِعْوَةً تَمُهِمُهَا وَحَسَنَةً تَنْفَعُهَا وَسَيِّئَةً تَنْعَدُهَا
 إِنَّكَ لَطِيفٌ بِمَاتَشَاءُ خَيْرٌ وَعَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللَّهُمَّ إِنَّكَ أَقْرَبُ مِنْ دُعَايِ وَ
 اسْتِغْثَائِي مِنْ أَجَابٍ وَأَكْرَمُ مِنْ عَفْوِي وَأَوْسَعُ مِنْ أَعْطَيْ وَأَنْمَعُ مِنْ سُئَلٍ يَا رَحْمَنَ الدُّنْيَا
 وَالْآخِرَةِ وَرَحِيمَهُمَا لَبْسٌ كَشَلِكِ مَسْئُولٍ وَلَا يُوَاكُ مَا مَوْلٌ دَعَاؤُكَ فَاجْتَبِنِي وَ
 سَلِّكَ فَاعْطَيْتَنِي وَرَغِبْتُ إِلَيْكَ فَرَجَيْتَنِي وَوَسَّيْتُ بِكَ فَجَبَّيْتَنِي وَفَرَعْتُ
 إِلَيْكَ فَكَفَيْتَنِي اللَّهُمَّ فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ وَنَبِيِّكَ وَعَلَى آلِهِ
 الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ أَجْمَعِينَ وَتَمِّمْ لَنَا نِعْمَاتِكَ وَهَيِّئْ لَنَا عَطَايَكَ وَاجْعَلْنَا لَكَ
 شَاكِرِينَ وَلَا لَكَ ذَاكِرِينَ آمِينَ رَبِّ الْعَالَمِينَ اللَّهُمَّ يَا مَنْ مَلَكَ قَلْبِي
 وَقَدْ رَفَعْتَهُ وَعَصَى فِتْرَتِي وَاسْتَغْفِرُ فَغْفِرْ يَا غَايَةَ الطَّالِبِينَ الرَّاجِعِينَ وَ
 مُنْهَمِي آمَلِ الرَّاجِعِينَ يَا مَنْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا وَوَسِعَ الْمُسْتَفِيلِينَ رَأْفَةً وَرَحْمَةً
 وَحِلْمًا اللَّهُمَّ إِنَّا نَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ فِي هَذِهِ الْعَيْشَةِ الَّتِي شَرَفْتَهَا وَعَظَّمْتَهَا بِمُحَمَّدٍ
 نَبِيِّكَ وَرَسُولِكَ وَخَيْرَتِكَ مِنْ خَلْقِكَ وَأَمِينِكَ عَلَى وَحْيِكَ الْبَشِيرِ النَّذِيرِ
 السِّرَاجِ الْمُنِيرِ الَّذِي أَنْعَمْتَ بِهِ عَلَى الْمُسْلِمِينَ وَجَعَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ اللَّهُمَّ
 فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ كَمَا مُحَمَّدٌ أَهْلٌ لِدُنْيِكَ مِنْكَ يَا عَظِيمُ فَصَلِّ عَلَيْهِ
 وَعَلَى آلِهِ الْمُتَجَبِّينَ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ أَجْمَعِينَ وَتَعَدَّ نَابِعْفُوكَ عَنَا فَإِنَّكَ
 تَجْتَبِ الْأَصْوَاتُ بِصُنُوفِ اللُّغَاتِ فَاجْعَلْ لَنَا اللَّهُمَّ فِي هَذِهِ الْعَيْشَةِ نَصِيبًا
 مِنْ كُلِّ خَيْرٍ تَقِيْمُهُ بَيْنَ عِبَادِكَ وَنُورٍ تَهْدِي بِهِ وَرَحْمَةً تَنْشُرُهَا وَبَرَكَاتٍ تَنْزِلُهَا
 وَعَافِيَةً تَجَلِّلُهَا وَرِزْقٍ تَبْسُطُهُ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ اللَّهُمَّ أَفْلِنَا فِي هَذَا الْوَقْتِ
 مِنْجَانٍ مُفْلِحِينَ مَبْرُورِينَ غَائِبِينَ وَلَا تَجْعَلْنَا مِنَ الْفَائِضِينَ وَلَا تَخْلِنَا مِنْ
 رَحْمَتِكَ وَلَا تَحْمِزْنَا مَا تَوَمَّلَهُ مِنْ فَضْلِكَ وَلَا تَجْعَلْنَا مِنْ رَحْمَتِكَ مَحْزُومِينَ

وَالْأَفْضَلُ مَا تَوَمَّلَهُ مِنْ عَطَائِكَ قَانِطِينَ وَلَا زِدْنَا خَائِبِينَ وَلَا مِنْ بَابِكَ مَطْرُوقًا
 يَا أَجْرَدَ الْأَجْرَدِينَ وَآكْرَمَ الْأَكْرَمِينَ إِلَيْكَ أَقْبَلْنَا مُوقِفِينَ وَوَلِيَّكَ الْحَرَامِ أَمِينًا
 قَاصِدِينَ فَأَعْتَنَا عَلَى مَنَائِكُمْ وَأَكْبَلْنَا جَمْنَا وَأَعْفُ عَنَّا وَعَافِنَا فَقَدْ مَدَدْنَا
 إِلَيْكَ أَيْدِيَنَا فِي بَدْنِ لَهٍ الْأَعْرَافِ مَوْسُومَةَ اللَّهُمَّ فَأَعْطِنَا فِي هَذِهِ الْعَيْشَةِ مَا
 سَأَلْنَاكَ وَأَكْفِنَا مَا اسْتَكْفَيْنَاكَ فَلَا كَافِيَ لَنَا سِوَاكَ وَلَا رَبَّ لَنَا غَيْرُكَ نَافِعًا
 فِينَا حَمُوكَ مَحْطُوبِنَا عَلِمْتَ عَدْلُ فِينَا فَضَاؤًا إِقْضِ لَنَا الْخَيْرَ وَاجْعَلْنَا
 مِنْ أَهْلِ الْخَيْرِ اللَّهُمَّ أَوْجِبْ لَنَا بِجُودِكَ عَظِيمِ الْأَجْرِ وَكَرِيمِ الذُّخْرِ وَرِوَاغِ الْبُخْرِ
 وَاعْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا أَجْعِبْنَا وَلَا تَهْلِكْنَا مَعَ أَهْلِ الْكَيْفِ وَلَا تَصْرِفْ عَنَّا رَافِقَكَ وَ
 رَحْمَتَكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا فِي هَذِهِ الْوَقْتِ مِمَّنْ سَأَلَكَ فَأَعْطَيْتَهُ
 وَشَكَرَكَ فَرَزْتَهُ وَثَابَ إِلَيْكَ فَصَلِّتَهُ وَنَصَلَّ إِلَيْكَ مِنْ ذُنُوبِهِ كُلِّهَا تَقَرَّرْنَا
 لَهُ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ اللَّهُمَّ وَنَفْسَنَا وَسَدِّدْنَا وَأَقْبَلْ نَصْرَ عَنَّا يَا خَيْرَ مَنْ
 سَأَلَ وَيَا أَرْحَمَ مَنْ اسْتَرْحَمَ يَا مَنْ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ إِغْمَاضُ الْجَفُونَ وَلَا لَخْظُ الْعُيُونَ
 وَلَا مَا اسْتَفْرَفَ فِي الْمَكُونِ وَلَا مَا انطَوَتْ عَلَيْهِ مُضْمَرَاتُ الْقُلُوبِ إِلَّا كُلُّ ذَلِكَ
 قَدْ أَحْصَاهُ عِلْمُكَ وَوَيْعَهُ حِلْمُكَ يُجَانِكَ وَتَعَالَيْتَ عَمَّا يَقُولُ الظَّالِمُونَ
 عَلُوًّا كَبِيرًا تَسْبِحُ لَكَ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُونَ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا
 يَسْبِحُ بِحَمْدِكَ فَلِكُ الْحَمْدِ وَالْمَجْدِ وَعُلُوِّ الْجَدِّ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ وَالْفَضْلِ وَ
 الْأَنْعَامِ وَالْأَيَادِي الْجَامِرَاتِ الْجَوَارِدِ الْكَرِيمِ الرَّؤُوفِ الرَّحِيمِ اللَّهُمَّ أَوْسِعْ عَلَيَّ
 مِنْ رِزْقِكَ الْحَلَالِ وَعَافِيِّي فِي بَدْنِي وَرَيْبِي مِنْ خَوْفِي وَعَافِيِّي مِنْ النَّارِ
 اللَّهُمَّ لَا تَمُكِّرْ بِي وَلَا تَسُدُّ رَيْبِي لَا تَخْذَعْ عَنِّي إِذْ رُوِيَ عَنِّي شَرَفُكَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ
 بِسُورَةِ يَزِيدُ خُورًا بِسُورَةِ سَمَانَ بِلِسَانِكَ وَانْدِيدُهَا بِسُورَةِ بَارِكْتَ بِسُورَةِ مَانِدُ رُشِكَ بِسُورَةِ

بلندگفت یا آنمعم السامعین یا آنبصر الناظرین و یا آنسرع الحاسبین و یا آنرحم الراحمین
 صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ السَّادَةِ الْمَبَامِينِ وَاسْئَلْكَ اللَّهُمَّ حَاجَتِي أَلْبَنِي أَنْ تَعْظِمَنِيهَا لَكَ
 بِضَرَّتِي مَا مَنَعَنِي قَبْلَ أَنْ مَنَعْتَنِيهَا لَمْ يَنْفَعْنِي مَا عَظَمْتَنِي أَنْشَلَكَ فَكَأَنَّكَ رَفَعْتَنِي مِنَ النَّارِ
 إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَكَ الْمُلْكُ لَكَ الْحَمْدُ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ يَا رَبِّ يَا
 رَبِّ بِسْمِكَ رَبِّ مَبْغُوثٌ يَا رَبِّ وَكَأَنَّكَ دَرَزْتَ بِمَنْخَرِي بِوَدْنِكَ تَمَامَ كَوْثُرِ زَادِهِ بُوَدْنِكَ بِدَعَايِ الْمَنْخَرِ وَ
 الْكَفَاكِرَةِ بُوَدْنِكَ يَا مَنِ كَفْتَنِ بِرِصْدِهَا ثَابِتَانِ بِلِنْدِ شَدِيدِ بَكْرِيَّتِنِ بِالْمَنْخَرِ نَاغِرِبُ كَرْدِ الْفِتَابِ بَارِ
 كَرْدِنْدِ وَرِوَانَةِ جَانِبِ شَعْرِ الْحِزَامِ شُدْنِدْ مُوَلَفْكَو بِدَكَ كَفْعِي عَاءِ عَرَفَةَ اِمَامِ حُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ زَادِ رِبْلِدِ
 الْاَمِينِ نَا اِنْتِجَانِ قَلِّ فَرْمُودِهِ وَ عَلَامَةِ مَجْلِسِي دَر زَادِ الْمَعَادِ اِبْنِ دَعَايِ شَرِيْفِ اِمْرٍ مُوَا فَوقِ رِوَايَتِ كَفْعِي اِبْرَاهِيْمِ
 نَمُودِهِ وَلَكِنْ سَبَدْنِ طَاوَسِ دَر اِقْبَالِ بَعْدِازِ يَا رَبِّ يَا رَبِّ يَا رَبِّ اِبْنِ زِيَادِ قِي زَادِ كَرْمُودِهِ
 اِلَهِي اَنَا الْفَقِيرُ فِي غِنَايَ فَكَيْفَ لَا اَكُوْنُ فَقِيْرًا فِي فَقْرِي اِلَهِي اَنَا الْجَاهِلُ فِي عِلْمِي
 فَكَيْفَ لَا اَكُوْنُ جَهْلًا فِي جَهْلِي اِلَهِي اِنَّ اِخْتِلَافَ نَدْبِيْرِكَ وَسُرْعَةَ طَوَائِفِ مَقَادِيْرِكَ
 مَنَعَا عِبَادَكَ الْعَارِفِيْنَ بِكَ عَنِ التَّكُوْنِ اِلَى عَطَاؤِكَ وَالْبَاسِ مِنْكَ فِي بِلَاؤِكَ اِلَهِي
 مَنِي مَا يَلِيْقُ بِلُؤْمِي مِنْكَ مَا يَلِيْقُ بِكَرَمِكَ اِلَهِي وَصَفْتَ نَفْسَكَ بِاللُّطْفِ وَالرَّاقَةِ
 لِي قَبْلَ وُجُوْدِي ضَعْفِي اَفْتَمَنَعْنِي مِنْهَا بَعْدَ وُجُوْدِي ضَعْفِي اِلَهِي اِنْ ظَهَرْتَ اِلَى الْمَحَاسِنِ
 مَنِي فِي فَضْلِكَ وَ لَكَ الْمِنَّةُ عَلَيَّ وَ اِنْ ظَهَرْتَ اِلَى السَّوِيْءِ مَنِي فَبَعْدُ لَكَ وَ لَكَ
 الْحِجَّةُ عَلَيَّ اِلَهِي كَيْفَ تَكَلِّفُنِي وَقَدْ تَكَلَّفْتَ لِي وَ كَيْفَ اُضَامُ وَأَنْتَ النَّاصِرُ لِي اَمْ
 كَيْفَ اَجِيْبُ وَأَنْتَ الْخَفِيُّ بِي مَا اَنَا اَتُوَسَّلُ اِلَيْكَ بِفَقْرِي اِلَيْكَ وَ كَيْفَ اَتُوَسَّلُ
 اِلَيْكَ بِمَا هُوَ مَحَالٌ اَنْ يَصِلَ اِلَيْكَ اَمْ كَيْفَ اَشْكُو اِلَيْكَ حَالِي هُوَ لَا يَخْفَى عَلَيْكَ
 اَمْ كَيْفَ اُزْجِمُ بِمَقَالِي وَ هُوَ مِنْكَ بَرَزَ اِلَيْكَ اَمْ كَيْفَ تُخَيِّبُ اِمْلًا وَ هِيَ قَدْ فَدَتْ
 اِلَيْكَ اَمْ كَيْفَ لَا تُحْسِنُ اَخْوَالِي وَ بَيْتِكَ قَامَتْ اِلَهِي مَا اَلْطَفَكَ لِي مَعَ عَظِيْمِ جَهْلِي
 مَا اَرْحَمَكَ لِي مَعَ قَبِيْحِ فِعْلِي اِلَهِي مَا اَقْرَبَكَ مَنِي قَبْلَ اَبْعَدَ لِي عَنْكَ وَ مَا اَزَافَكَ لِي

فَمَا الَّذِي تَجِبُنِي عَنْكَ إِلَهِي عَلِمْتُ بِاخْتِلَافِ الْأَثَارِ وَنَقْلَاتِ الْأَطْوَارِ إِنْ مَرَادَكَ
 مِنِّي أَنْ تَعْرِفَ إِلَهِي فِي كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى لَا أَجْهَلَكَ فِي شَيْءٍ إِلَهِي كُلَّمَا أَخْرَسَنِي لَوْثُ أَنْطَقَنِي
 كَرَمَكَ وَكُلَّمَا ابْتَسَنِي آوَصَانِي أَطْعَمَنِي مِنْكَ إِلَهِي مَنْ كَانَتْ مَحَابِنُهُ مَسَابِقِي
 فَكَيْفَ لَا تَكُونُ مَسَاوِيهِ مَسَاوِي وَمَنْ كَانَتْ حَقَائِقُهُ دَعَاوِي فَكَيْفَ لَا تَكُونُ
 دَعَاوِيهِ دَعَاوِي إِلَهِي حُكْمُكَ النَّافِذُ وَمِثْلُكَ الْفَاهِرَةُ لَمْ يُتْرَكْ لِدَيْهِ مَقَالٌ
 مَقَالًا وَلَا لِدَيْهِ حَالٌ حَالًا إِلَهِي كَرَمٌ طَاعَةٌ بَيْنَهُمَا وَحَالُهُ شِدَّةٌ تَهَادَمَ اعْتِمَادُ
 عَلَيْهِمَا عَدْلُكَ بَلْ أَقَالَ بِي مِنْهَا فَضْلُكَ إِلَهِي إِنَّكَ تَعْلَمُ إِنِّي وَإِنْ لَمْ تَدِمِ الطَّاعَةُ
 مِنِّي فَعِدْلًا جَزْمًا فَتَدَامَتْ مَحَبَّتُهُ وَعَزَمًا إِلَهِي كَيْفَ أَعِزُّرُ وَأَنْتَ الْفَاهِرُ وَكَيْفَ لَا
 أَعِزُّرُ وَأَنْتَ الْأَمْرُ إِلَهِي تَدِدِي فِي الْأَثَارِ يُوجِبُ بَعْدَ الْمَزَارِ فَاجْعَلْنِي عَلَيْكَ بِخِدْمَةٍ
 تُوَصِّلُنِي إِلَيْكَ كَيْفَ يُسْتَدَلُّ عَلَيْكَ بِمَا هُوَ فِي وَجُودِهِ مُفْتَقِرٌ إِلَيْكَ أَنْ يَكُونَ لِيغْفِرَكَ
 مِنَ الظُّهُورِ مَا لَيْسَ لَكَ حَتَّى يَكُونَ هُوَ الظُّهْرُ لَكَ مَتَى غَيْبَتْ حَتَّى تَخْتِجَ إِلَى دَلِيلٍ
 يَدُلُّ عَلَيْكَ وَمَتَى بَعُدَتْ حَتَّى تَكُونَ الْأَثَارُ هِيَ الَّتِي تُوَصِّلُ إِلَيْكَ بِمِثْلِ عَيْنٍ
 لَا تَرَكَ عَلَيْهَا رَيْبًا وَخَيْرَتٌ صَفْقَةٌ عَبْدٌ لَمْ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ جُنُودِكَ نَصِيبًا إِلَهِي
 أَمَرْتُ بِالرُّجُوعِ إِلَى الْأَثَارِ فَارْجِعْنِي إِلَيْكَ بِكُوَّةِ الْأَنْوَارِ وَهِدَايَةِ الْأَسْبِطَارِ حَتَّى
 أَرْجِعَ إِلَيْكَ مِنْهَا كَمَا دَخَلْتَ إِلَيْكَ مِنْهَا مَصُونِ السِّيرِ عَنِ النَّظَرِ إِلَيْهَا وَمَرْفُوعِ الْعَمَلِ
 عَنِ الْأَعْمَادِ عَلَيْهَا إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ إِلَهِي هَذَا زِلِّي ظَاهِرٌ بَيْنَ يَدَيْكَ وَهَذَا
 حَالِي لَا يَخْفَى عَلَيْكَ مِنْكَ أَطْلُبُ الْوُضُوءَ إِلَيْكَ وَبِكَ أَسْتَدِلُّ عَلَيْكَ فَامْنُنْ
 بِنُورِكَ إِلَيْكَ وَأَمْنِي بِصِدْقِ الْعُبُودِيَّةِ بَيْنَ يَدَيْكَ إِلَهِي عَلَّمَنِي مِنْ عِلْمِكَ الْمُخْرُوجِ
 وَصُنِّي بِتَرْكِ الْمَصُونِ إِلَهِي حَقِيقِي بِحَقَائِقِ أَهْلِ الْقُرْبِ وَأَسْأَلُكَ بِمَسْأَلَةِ أَهْلِ
 الْجَدْبِ إِلَهِي آخِئْنِي بِتَدْبِيرِكَ لِي عَنْ تَدْبِيرِي وَمَا خِيَارَكَ عَنْ إِخْيَارِي وَأَوْفِقْنِي

حُلُولِ رَمْسِي بِكَ أَنْتَ صِرْفَانِي وَعَلَيْكَ أَنْوَكَلُ فَلَا تَكْلِبْنِي وَإِيَّاكَ أَنْشَلْ فَلَا
تُخَيِّبْنِي فِي فَضْلِكَ أَرْغَبُ فَلَا تُخَيِّرْ مِنِّي وَبِحَبَابِكَ أَنْتَبُّ فَلَا تُبْعِدْنِي وَبِيَابِكَ
أَقِفْ فَلَا تُنْظِرْ ذُنُوبِي إِلَهِي نَعْدَسَ رِيضَانِكَ أَنْ يَكُونَ لَهُ عَلَيْهِ مِنْكَ فَكَيْفَ يَكُونُ لَهُ
عَلَيْهِ مِنِّي إِلَهِي أَنْتَ الْغَنِيُّ بِدِيَانِكَ أَنْ يَصِلَ إِلَيْكَ التَّغَمُّ مِنْكَ فَكَيْفَ لَا تَكُونُ
غَنِيًّا عَنِّي إِلَهِي إِنَّ الْفَضَاءَ وَالْقَدْرَ يُنَمِّئِنِي وَإِنَّ الْهَوَىٰ يُوَثِّقُنِي الشَّهْوَةَ أَسْرَعُنِي
فَكُنْ أَنْتَ التَّصِيرُ حَتَّىٰ تُنْصِرَنِي وَبِصَيْرَتِي وَأَغْنِنِي بِفَضْلِكَ حَتَّىٰ أَسْتغْنِي بِكَ
عَنْ طَلْبِي أَنْتَ الَّذِي أَشْرَفْتَ الْأَنْوَارَ فِي قُلُوبِي وَإِلْيَانِكَ حَتَّىٰ عَرَفْتُكَ وَوَحَدُوكَ
وَأَنْتَ الَّذِي أَزَلْتَ الْأَغْصَارَ عَنْ قُلُوبِي لِجَبَابِكَ حَتَّىٰ لَمْ يُجِبُوا سِوَاكَ وَلَمْ يَلْجَأُوا
إِلَىٰ غَيْرِكَ أَنْتَ الْمَوْجِسُ لَهُمْ حَيْثُ أَوْحَشْتَهُمُ الْعَوَالِمَ وَأَنْتَ الَّذِي هَدَيْتَهُمْ حَيْثُ
اسْتَبَانَ لَهُمُ الْعَالَمُ مَاذَا وَجَدَ مِنْ فَعْدِكَ وَمَا الَّذِي فَعَدَ مِنْ وَجَدِكَ لَعَدَدُ
خَابَ مِنْ رِضْوَانِكَ بَدَلًا وَلَعَدُ خَيْرٌ مِنْ بَعِي عَمَلِكَ مُنْجُوًّا كَيْفَ يُرْجَىٰ سِوَاكَ
وَأَنْتَ مَا قَطَعْتَ الْأَخْسَانَ وَكَيْفَ يُطَلَّبُ مِنْ غَيْرِكَ وَأَنْتَ مَا بَدَلْتَ عَادَةَ
الْأَمْنِيَّانِ بِأَمْنِ إِذْ ذَاقَ أَحِبَّائُهُ حَلَاوَةَ الْمَوَانَةِ فَمَا مَوَابِقُ بَدِيدِهِ مَمْلُوفِينَ
وَبِأَمْنِ الْبَسْرِ وَإِلْيَانِهِ مَلَابِسَ هَيْبَتِهِ فَمَا مَوَابِقُ بَدِيدِهِ مُسْتَغْفِرِينَ أَنْتَ الَّذِي
قَبْلَ الذَّاكِرِينَ وَأَنْتَ الْبَارِي بِالْأَخْسَانِ قَبْلَ تَوَجُّهِ الْعَابِدِينَ وَأَنْتَ الْجَوَادُ
بِالْعَطَاءِ قَبْلَ طَلْبِ الظَّالِمِينَ وَأَنْتَ الْوَقَابُ لِمُرَاوَعَتِكَ لَنَا مِنَ الشُّفْرِيضِينَ
إِلَهِي أَطْلُبُنِي بِرَحْمَتِكَ حَتَّىٰ أَصِلَ إِلَيْكَ وَاجِدُ نَفْسِي عِنْدَكَ حَتَّىٰ أَقْبِلَ عَلَيْكَ إِلَهِي إِنْ
رَجَائِي لَا يَنْقَطِعُ عَنْكَ وَإِنْ عَصَبَتِكَ كَمَا أَنَّ خَوْفِي لَا يَرُؤِي لِي وَإِنْ أَطْعَمْتَ
فَعَدْرَ فَعَلْتَنِي الْعَوَالِمَ إِلَيْكَ وَقَدْ أَوْصَعْتُ عَلَيَّ كَرَمَكَ عَلَيْكَ إِلَهِي كَيْفَ

أَخِيْبٌ وَأَنْتَ أَمَلِي أَمْ كَيْفَ أَمَانٌ وَعَلَيْكَ مُتَكَلِّي أَلْهِ كَيْفَ اسْتَعِزُّ وَفِي الذِّكْرِ أَرْكَبُ
 أَمْ كَيْفَ لَا اسْتَعِزُّ وَإِلَيْكَ تَسْتَبِي أَلْهِ كَيْفَ لَا ائْتَمِرُ وَأَنْتَ الَّذِي فِي الْفَضَاءِ أَفْتَمِرُ
 أَمْ كَيْفَ أَتَقَرُّ وَأَنْتَ الَّذِي بِجُودِكَ أَعْتَبُنِي وَأَنْتَ الَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُكَ تَعْرِفَتْ
 لِكَلِمَتِي فَمَا جَهَلَكُ شَيْءٌ وَأَنْتَ الَّذِي تَعْرِفْتَنِي فِي كُلِّ شَيْءٍ فَارْتَبِكْ ظَاهِرًا فِي
 كُلِّ شَيْءٍ وَأَنْتَ الظَّاهِرُ لِكُلِّ شَيْءٍ يَا مَنْ اسْتَوَى بِرَحْمَتَيْهِ فَصَارَ الْعَرْشُ غَيْبًا فِي
 ذَاتِهِ تَحَفَّتْ الْأَنْوَارُ بِالْأَنْوَارِ وَتَحَوَّتْ الْأَعْيَانُ بِمُحِيطَاتِكِ أَفَالَا إِلَهَ الْأَنْوَارِ يَا مَنْ
 احْتَجَبَ فِي سُرَادِقَاتِ عَرْشِهِ عَنِ أَنْ تُدْرِكَهُ الْأَبْصَارُ يَا مَنْ تَجَلَّى بِكَمَالِ بَهَائِهِ
 فَتَحَفَّتْ عَظْمِيَّةُ الْأَسْنَوَاءِ كَيْفَ تَخْفَى وَأَنْتَ الظَّاهِرُ أَمْ كَيْفَ تَغِيْبُ وَأَنْتَ
 الرَّؤُوبُ الْحَاضِرُ أَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَالْحَمْدُ لَهُ وَحْدَهُ وَبِالْجَمَلِ كَيْفَ تَوْفِيقُ يَا بَدِ
 واپس روز در عرفات باشد اربعه اعمال بسیار دارد و بهتر بن اعمال در این روز در غایت و در تمام
 ایام سال این روز شریف بی همه دعا ایجاب می آرد و دعا از برای برادران مؤمن از زند و مرده
 بسیار باید کرد و روایت آورده در حال عبد الله بن جندب بود در موقف عرفات و دعا می آید
 برادران مؤمن خود مشهور است و روایت زید بن اسلم در حال ثقیف جلیل القدر معویه بن وهب در وقت
 و دعای و در حق بیک از اشخاص که در افاق بودند و روایت از حضرت طارق علیه السلام
 اینکار شایسته ملاحظه و در بار است و رجاء و اتق از برادران دینی آنکه ابتدا با بن بزرگواران مؤمن
 و مؤمنین زاد در غار خود ایشان نموده و این گناه کار دو سپاه را یکی از آن اشخاص شمرده و در حال ایستادن
 و منات از دعای مبرم فراموش نفرمایند و بخوان در این روز زیارت جامعه هم را و در آخر روز عرفات
 بخوان يَا رَبِّ إِنَّ زُنُوبِي لَا تَغْفِرُكَ وَإِنَّ مَغْفِرَتَكَ لِي لَا تَنْقُصُكَ فَأَعُوذُ بِمَا لَا
 يَنْقُصُكَ وَأَعْفِرْ لِي مَا لَا يَغْفِرُكَ يَا بِنَا بِخَوَانِ اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنِي مِنْ خَيْرِ مَا عِنْدَكَ إِنَّ لِي حِرْمَانًا
 عِنْدِي فَإِنَّ أَنْتَ لَمْ تَرْحَمْنِي بَعْبِي وَنَصَبِي فَلَا تَحْرِمْنِي خَيْرَ الْمَصَابِيحِ عَلَى مُصِيبَتِهِ

دعاء حضرت

امام زین العابدین علیه السلام

در روز عید اضحی و جمعہ

① اَللّٰهُمَّ هَذَا يَوْمٌ مَبَارَكٌ مَبْمُومٌ، وَالْمُسْلِمُونَ فِيهِ
مُجْتَمِعُونَ فِي قَطَارِ اَرْضِكَ، يَشْهَدُ السَّائِلُ مِنْهُمْ وَ
الطَّالِبُ وَالرَّائِعِبُ وَالرَّاهِبُ وَاَنْتَ النَّاطِرُ فِي
هَوَا اُجْهِمُ، فَاسْأَلُكَ بِجُودِكَ وَكَرَمِكَ وَهَوَانِ مَا

اسألك

سَأَلْتُكَ عَلَيْكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ② وَأَسْأَلُكَ
اللَّهُمَّ رَبَّنَا يَا نَبِيَّكَ الْمَلِكُ، وَلَكَ الْحَمْدُ، لَا إِلَهَ
إِلَّا أَنْتَ، الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ الْحَنَّانُ الْمَنَّانُ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ،
بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، مَهْمَا
قَمْتَ بَيْنَ عِبَادِكَ الْمُؤْمِنِينَ : مِنْ خَيْرٍ أَوْ عَافِيَةٍ أَوْ
بَرَكَاتٍ أَوْ هُدًى وَعَمَلٍ بِطَاعَتِكَ، أَوْ خَيْرٍ تَمُنُّ بِهِ عَلَيْهِمْ
تَهْدِيهِمْ بِهِ إِلَيْكَ، أَوْ تَرْفَعُ لَهُمْ عِنْدَكَ دَرَجَةً، أَوْ
تُعْطِيهِمْ بِهِ خَيْرًا مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ أَنْ تُوفِّرَ حَظِّي
وَنَصِيبِي مِنْهُ ③ أَسْأَلُكَ اللَّهُمَّ يَا نَبِيَّكَ الْمَلِكُ وَالْحَمْدُ،
لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ
عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ وَجَبِيَّتِكَ وَصِفْوَتِكَ وَخَيْرَتِكَ
مِنْ خَلْقِكَ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ الْأَبْرَارِ الظَّاهِرِينَ الْأَخْبَارِ
صَلَاةً لَا يَقْوَى عَلَى حُصَانِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَأَنْ تُشْرِكَا
فِي صَلَاحِي مِنْ دَعَاكَ فِي هَذَا الْيَوْمِ مِنْ عِبَادِكَ الْمُؤْمِنِينَ

يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ، وَأَنْ تَغْفِرَ لَنَا وَلِهَامُ، إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ اللَّهُمَّ إِلَيْكَ تَعَدَّتْ بِحَاجَتِي، وَبِكَ أَنْزَلْتُ الْيَوْمَ فِضْرِي فَأَقْبِي وَمَسْكِنِي، وَإِنِّي بِمَغْفِرَتِكَ وَرَحْمَتِكَ أَوْثَقُ مِنِّي بِعَمَلِي، وَلَمَغْفِرَتِكَ وَرَحْمَتِكَ أَوْسَعُ مِنْ ذُنُوبِي، فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَتَوَلَّ قَضَاءَ كُلِّ حَاجَةٍ هِيَ لِي بِقُدْرَتِكَ عَلَيْهَا، وَتَبَسُّيرِ ذَلِكَ عَلَيْكَ، وَيَفْضْرِي إِلَيْكَ، وَغِيَاكَ عَنِّي، فَإِنِّي لَمْ أَصِبْ خَيْرًا قَطًّا إِلَّا مِنْكَ، وَلَمْ يُصْرِفْ عَنِّي سُوءًا قَطًّا أَحَدٌ غَيْرُكَ، وَلَا أَرْجُو إِلَّا مِرَاخِرِي وَدُنْيَايَ سِوَاكَ ۝ اللَّهُمَّ مَنْ تَهَبَّأُ وَتَعَبَّأُ وَأَعَدَّ وَاسْتَعَدَّ لِي وَفَادَةٍ إِلَى مَخْلُوقِي رَجَاءٍ رَفِدِهِ وَنَوَافِلِهِ وَطَلَبِ نَبْلِهِ وَجَائِزَتِهِ، فَإِلَيْكَ يَا مَوْلَايَ كَأَنَّكَ الْيَوْمَ تَهَيَّبْتَنِي وَتَعَبَّبْتَنِي وَاعْتَدَدْتَنِي وَاسْتَعَدَدْتَنِي جَاءَ عَفْوِكَ وَرَفْدِكَ وَطَلَبِ نَبْلِكَ وَجَائِزَتِكَ ۝ اللَّهُمَّ فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ

مُحَمَّدٍ، وَلَا تُخَيِّبِ لِيَوْمَ ذَلِكَ مِنْ رَجَائِي، يَا مَنْ
 لَا يُخْفِيهِ سَائِلٌ، وَلَا يَنْقُضُهُ نَائِلٌ، فَإِنِّي لَمُرَاتِكَ
 ثِقَةٌ مِثِّي بِعَمَلٍ صَالِحٍ قَدَّمَ مِنْهُ، وَلَا شِفَاعَةَ مَخْلُوفٍ
 رَجَوْتُهُ إِلَّا شِفَاعَةَ مُحَمَّدٍ وَأَهْلِ بَيْتِهِ عَلَيْهِ وَ
 عَلَيْهِمُ سَلَامُكَ ⑤ أَثْبُتْكَ مُفِرًّا بِالْجُرْمِ وَالْإِسَاءَةِ
 إِلَى نَفْسِي، أَثْبُتْكَ أَرْجُو عَظِيمَ عَفْوِكَ الَّذِي عَفَوْتَ
 بِهِ عَنِ الْخَاطِئِينَ، ثُمَّ لَمْ يَمْنَعَكَ طَوْلُ عُكُوفِهِمْ عَلَى
 عَظِيمِ الْجُرْمِ إِنْ عُدْتَ عَلَيْهِمْ بِالرَّحْمَةِ وَالْمَغْفِرَةِ
 ⑥ يَا مَنْ رَحْمَتُهُ وَاسِعَةٌ، وَعَفْوُهُ عَظِيمٌ، يَا عَظِيمَ
 يَا عَظِيمَ، يَا كَرِيمَ يَا كَرِيمَ، صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ
 وَعُدْ عَلَيَّ بِرَحْمَتِكَ، وَتَعَطَّفْ عَلَيَّ بِفَضْلِكَ، وَ
 تَوَسَّعْ عَلَيَّ بِمَغْفِرَتِكَ ⑨ اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا الْمَقَامَ
 لِحُلَفَائِكَ، وَأَصْفِيَاءِكَ، وَمَوَاضِعِ أَمْنَاتِكَ فِي
 الدَّرَجَةِ الرَّفِيعَةِ الَّتِي اخْتَصَصْتَهُمْ بِهَا قَدِ ابْتَرَوْهَا

وَأَنْتَ الْمُقَدَّرُ لِذَلِكَ ، لَا يُغَالِبُ أَمْرَكَ ، وَلَا يُجَاوِزُ
 الْحُكْمَ مِنْ تَدْبِيرِكَ كَيْفَ شِئْتَ وَأَنْتَ شَيْئْتَ ، وَلِئَا
 أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ غَيْرُ مَنَّهُمْ عَلَى خَلْقِكَ وَلَا لِأَرَادَتِكَ حَتَّى
 غَادَ صِفُونَكَ وَخُلَفَائِكَ مَغْلُوبِينَ مَقْهُورِينَ مُبْتَضِينَ
 بِرُؤْيُ حُكْمِكَ مُبَدَّلًا ، وَكُتَابِكَ مَسْبُودًا ، وَفَرَائِضِكَ
 مُحَرَّفَةً عَنْ جِهَاتٍ أَشْرَاعِكَ ، وَسُنَنِ نَبِيِّكَ مُرَوَّكَةً
 ① اللَّهُمَّ الْعَنُ أَعْدَاءَهُمْ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ
 وَمَنْ رَضِيَ بِفِعَالِهِمْ وَأَشْبَاعِهِمْ وَأَنْبَاءِهِمْ ② اللَّهُمَّ
 صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مُجِيدٌ ،
 كَصَلَوَاتِكَ وَبَرَكَاتِكَ وَتَحِيَّاتِكَ عَلَى أَصْفِيَاءِكَ
 إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ ، وَمُجَلِّ الْفَرْجِ وَالرُّوحِ وَالنَّصْرِ
 وَالْمُتَكِينِ وَالنَّائِبِ لَهُمْ ③ اللَّهُمَّ وَاجْعَلْنِي
 مِنْ أَهْلِ التَّوْحِيدِ وَالْإِيمَانِ بِكَ ، وَالنَّصْدِيقِ
 بِرَسُولِكَ ، وَالْأُمَّةِ الَّذِينَ حَمَمْتَ طَاعَتَهُمْ مِنْ بَجْرَتِهِ

ذَلِكَ بِهِ وَعَلَى يَدَيْهِ ، آمِينَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ⑬ اللَّهُمَّ
 لَيْسَ بِرُدِّ غَضَبِكَ إِلَّا حُلْمُكَ ، وَلَا بِرُدِّ سَخَطِكَ
 إِلَّا عَفْوُكَ ، وَلَا يُجِيرُ مِنْ عِقَابِكَ إِلَّا رَحْمَتُكَ ، وَ
 لَا يُجِيبُنِي مِنْكَ إِلَّا النَّصْرُ الْإِلَهِيُّ بَيْنَ يَدَيْكَ ،
 فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ ، وَهَبْ لَنَا يَا إِلَهِي مِنْ
 لَدُنْكَ فَرَجًا بِالْفُدْرَةِ الَّتِي بِهَا تُجِئُ مَوَاتِ الْعِبَادِ ،
 وَبِهَا تُنْشِرُ مَيِّتَ الْبِلَادِ ⑭ وَلَا تُهْلِكْنِي يَا إِلَهِي غَمًّا
 حَتَّى تَسْتَجِيبَ لِي ، وَتُعَرِّفَنِي الْأَجَابَةَ فِي دُعَائِي وَإِذْفِنِي
 طَعْمَ الْعَافِيَةِ إِلَى مُنْتَهَى أَجَلِي ، وَلَا تُثْمِتْ بِي
 عَدُوِّي ، وَلَا تُتَمَكِّنْهُ مِنْ عُنْفِي ، وَلَا تُسَلِّطْهُ عَلَيَّ
 ⑮ إِلَهِي إِنْ رَفَعْتَنِي مِنْ ذَا الَّذِي بَضَعْتَنِي ، وَإِنْ وَضَعْتَنِي
 مِنْ ذَا الَّذِي رَفَعْتَنِي ، وَإِنْ أَكْرَمْتَنِي مِنْ ذَا الَّذِي هُنِنْتَنِي
 وَإِنْ أَهْنَيْتَنِي مِنْ ذَا الَّذِي بَكْرَمْتَنِي ، وَإِنْ عَدَّ بَنِيَّ مِنْ
 ذَا الَّذِي بَرَّحْتَنِي ، وَإِنْ أَهْلَكَ كُنْتَنِي مِنْ ذَا الَّذِي بَعْرَضْتَنِي

لَكَ فِي عَبْدِكَ، أَوْ بِسَأَلِكَ عَنْ أَمْرِهِ، وَقَدْ عَلِمْتُ
 أَنَّهُ لَيْسَ فِي حُكْمِكَ ظُلْمٌ، وَلَا فِي نَفْسِكَ عَجَلَةٌ، وَإِنَّمَا
 يَعْجَلُ مَنْ يَخَافُ الْفَوْتَ، وَإِنَّمَا يَخْتِجُ إِلَى الظُّلْمِ الضَّعِيفُ
 وَقَدْ تَعَالَيْتَ بِالْإِلَهِيِّ عَنْ ذَلِكَ عُلُوًّا كَبِيرًا ① اللَّهُمَّ
 صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَلَا تَجْعَلْنِي لِلْبَلَاءِ غَرَضًا
 وَلَا لِنَفْسِكَ نَصَبًا، وَمَهْلِنِي، وَنَفْسِنِي، وَأَقِلْنِي
 عَثْرَتِي، وَلَا تَبْتَلِنِي بِبَلَاءٍ عَلَى آثَرِ بَلَاءٍ، فَقَدْ تَرَى
 ضَعْفِي وَفَلَا حِيلَتِي وَتَضَرَّعْتُ إِلَيْكَ ② أَعُوذُ بِكَ لِلَّهِمَّ
 الْيَوْمَ مِنْ غَضَبِكَ، فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، وَأَعِزَّنِي
 ③ وَأَسْتَجِيرُ بِكَ الْيَوْمَ مِنْ سَخَطِكَ، فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ
 آلِهِ، وَأَجِرْنِي ④ وَأَسْأَلُكَ آمِنًا مِنْ عَذَابِكَ، فَصَلِّ
 عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، وَإِئْتِنِي ⑤ وَأَسْتَهْدِيكَ، فَصَلِّ
 عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، وَاهْدِنِي ⑥ وَأَسْتَنْصِرُكَ، فَصَلِّ عَلَى
 مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، وَأَنْصُرْنِي ⑦ وَأَسْتَرْجِمُكَ، فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ

وَاللَّهِ، وَارْحَمَنِي ۝۳۳ وَاسْتَكْفِيكَ، فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَاللَّهِ
 وَارْحَمَنِي ۝۳۴ وَاسْتَرْزُقَكَ، فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَاللَّهِ، وَارْحَمَنِي
 ۝۳۵ وَاسْتَعِينِكَ، فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَاللَّهِ، وَارْحَمَنِي ۝۳۶ وَ
 اسْتَغْفِرْكَ لِمَا سَلَفَ مِنْ ذُنُوبِي، فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَاللَّهِ
 وَارْحَمَنِي ۝۳۷ وَاسْتَعْصِمَكَ، فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَاللَّهِ،
 وَارْحَمَنِي، فَإِنِّي لَأَنْ أَعُودَ لَشَيْءٍ كَرِهْتَهُ مِنْي إِنْ شِئْتَ
 ذَلِكَ ۝۳۸ يَا رَبِّ يَا رَبِّ، يَا حَنَّانُ يَا مَنَّانُ، يَا ذَا الْجَلَالِ
 وَالْإِكْرَامِ، صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَاللَّهِ، وَاسْتَجِبْ لِي خَمِيعَ
 مَا سَأَلْتُكَ وَطَلَبْتُ إِلَيْكَ وَرَغِبْتُ فِيهِ إِلَيْكَ، وَ
 أَرِدُهُ وَقَدَّرُهُ وَاقْضِهِ وَأَمْضِهِ، وَخَرِّ لِي فِيهَا تَقْضِي
 مِنْهُ، وَبَارِكْ لِي فِي ذَلِكَ، وَتَفَضَّلْ عَلَيَّ بِهِ، وَأَسْعِدْنِي
 بِمَا تُعْطِينِي مِنْهُ، وَزِدْ دِينِي مِنْ فَضْلِكَ وَسِعَةً مَا عِنْدَكَ
 فَإِنَّكَ وَاسِعٌ كَرِيمٌ، وَصَلِّ ذَلِكَ بِخَيْرِ الْآخِرَةِ وَنَعِيمِهَا
 * يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ *

صفحہ

عنوان

۲

فضیلت حج

۴

حج تمتع

۶

دستور عمرہ تمتع

۶

احرام عمرہ و مستحبات آن

۱۲

مکروہات احرام

۱۴

موافقت احرام

۲۱

نذر احرام پیش از میقات

۲۳

واجبات احرام

۲۷

کارہائیکہ بر محرم حرام است

۴۴

طواف عمرہ

۴۶

مستحبات داخل شدن بحرم

۴۷

مستحبات وارد شدن بمکہ

۴۸

مستحبات داخل شدن بمسجد الحرام

۵۵

احکام طواف عمرہ تمتع

۵۷

شرائط طواف

صفحہ	عنوان
۶۱	واجبات طواف
۶۷	مستحبات و مکروہات طواف
۷۳	نماز طواف
۷۵	مستحبات نماز طواف
۷۷	سعی
۷۸	واجبات سعی
۸۷	مستحبات سعی
۸۹	تقصیر
۹۲	مسائل حج تمتع
۹۴	احرام حج
۹۶	مستحبات احرام حج
۹۹	وقوف بعرفات
۱۰۳	مستحبات و قوف بعرفات
۱۱۳	وقوف بمشعر
۱۱۷	مستحبات و قوف بمشعر
۱۲۳	اعمال منی

صفحہ	عنوان
۱۲۳	رمی جمرہ عقبہ
۱۱۲۵	مستحبات رمی
۱۲۶	قربانی
۱۳۳	مستحبات قربانی
۱۳۴	حلق یا تقصیر
۱۳۷	مستحبات حلق و تقصیر
۱۳۷	واجبات بعد از اعمال منی
۱۴۰	مستحبات طواف زیارت
۱۴۲	ماندن در منی در شبہای تشریق
۱۴۳	رمی جمرات
۱۴۶	مستحبات منی
۱۴۸	مستحبات بازگشت بمکہ
۱۵۱	دستور عمرہ مفردہ
۱۵۱	طواف وداع
۱۵۲	آداب تشریف بمدینہ و زیارت حضرت رسول ﷺ
۱۵۶	سؤال و جواب
	زیارت حضرت رسول (ص) و ائمہ بقیع و سائر زیارات و دعاء عرفہ و قربان در آخر کتاب

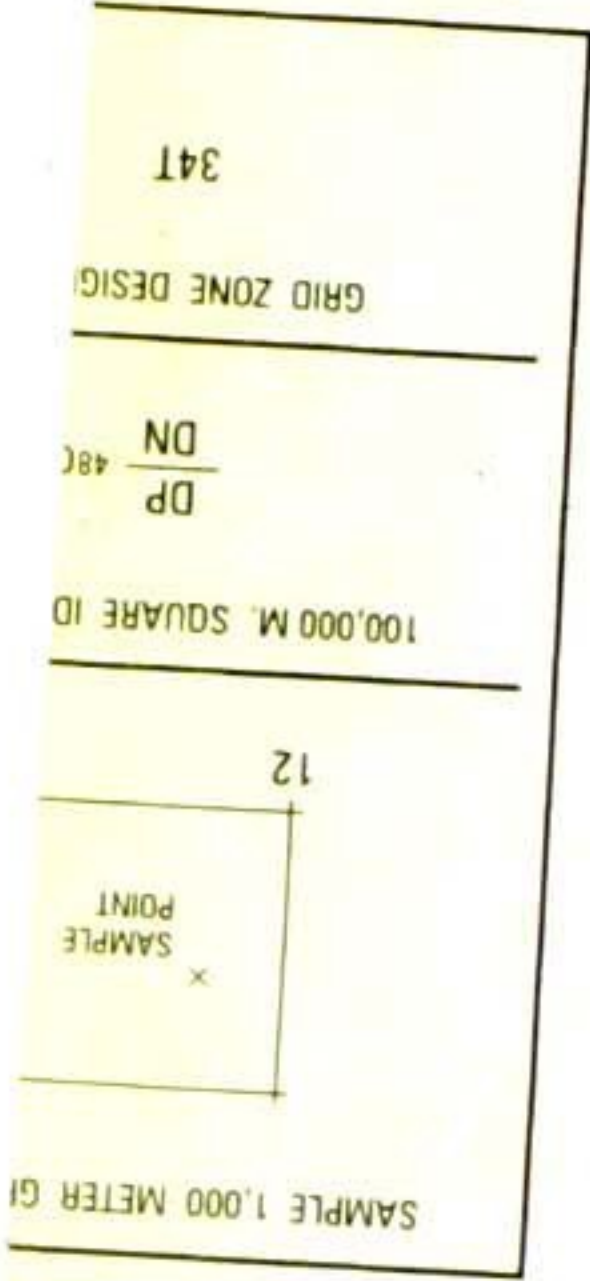

قد کر را جمع با حکام حج بانوان
حکام مخصوصه بحج بانوان در این
چند مسئله ملاحظه شود

مسئله اول
مسئله دوم
مسئله سوم
مسئله چهارم
مسئله پنجم
مسئله ششم
مسئله هفتم
مسئله هشتم
مسئله نهم
مسئله دهم

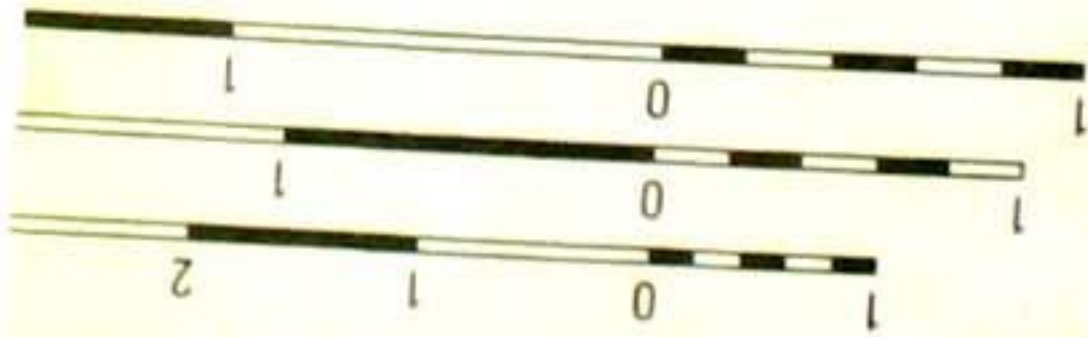

USERS SHOULD REFER CORRECTIONS, A
 COMMERCIAL 314-260-5032, DSN
 ATTN: COD, MAIL 5

- Batije
- Banja
- Brdo
- Breg
- Brijeg
- Cesma
- Crkva
- Čuka
- Čukara
- Farma
- Glava
- Glava
- Glavica
- Gora
- Grad
- Greda
- Grede
- Kamen
- Križ
- Manastir
- Most
- Planina
- Polje
- Potok
- Reka
- Stanica
- Stena
- Stijena
- Strana
- Sumareva Kuća
- Sumareva Kuća
- forest lodge
- spring
- hill, mountain, peak
- summer pasture shelters
- spa
- hill, mountain, spur, ridge
- hill, mountain, peak, ridge
- hill
- church
- mountain, peak
- mountain, peak
- farm
- hill, mountain, promontory
- mountains
- mountain, ridge
- mountain
- ruin
- ridge
- ridge
- mountain
- mountain
- mountain
- monastery
- bridge
- mountain, mountains
- plain
- stream
- stream
- station
- mountain, peak
- mountain
- hill

GLOSSARY

CC

ELLIPSOID
 GRID
 PROJECTION
 VERTICAL DATUM
 HORIZONTAL DATUM
 PRINTED BY

CC

